

M-2
904

Jēkabs Graubiņš

PIRMĀS NOTIS

dziedāšanas stundās

58

I. daļa

IZDEVUMS A: pamatskolas I—III klases skolēniem

2. iespiedums

I. M. komisijā pirmais iespiedums atzīts par derīgu skolām

RĪGĀ 1935.

VALTERA un RAPAS akc. sab. izdevums.

Herm. Usslēbera grāmatu un akmeņu spiestuve, Rīgā, L. Altonavas ielā 43.

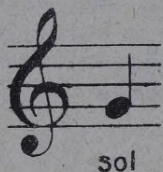
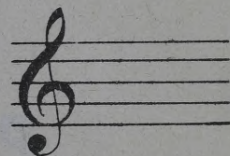
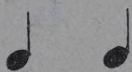
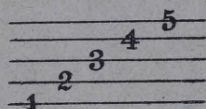
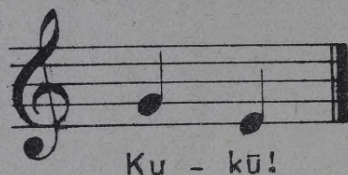

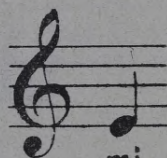
I.

**Pirmās pakāpes
trijskanis.**

1. Dzeguze.

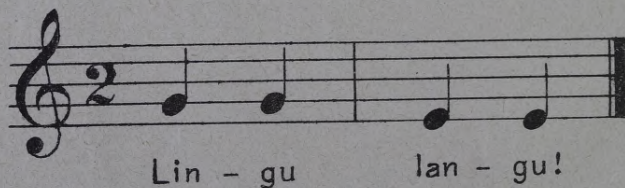

sol

mi

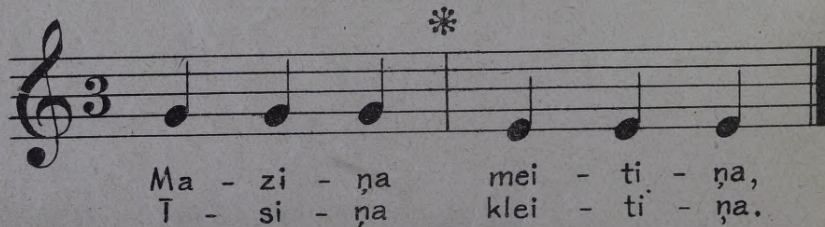
2. Zvaniņš.

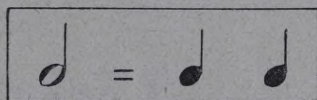
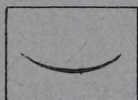
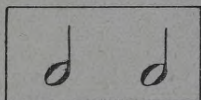
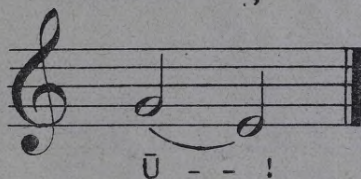
Lin - gu

lan - gu!

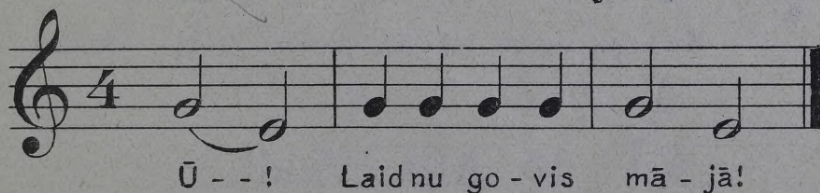
3. Maziņa meitiņa.

Ma - zi - ņa
T - si - ņamei - ti - ņa,
klei - ti - ņa.

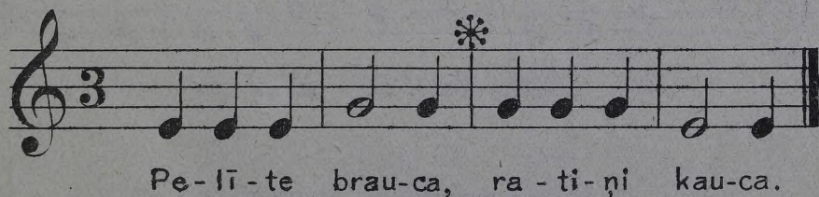
4. Ganiņš.

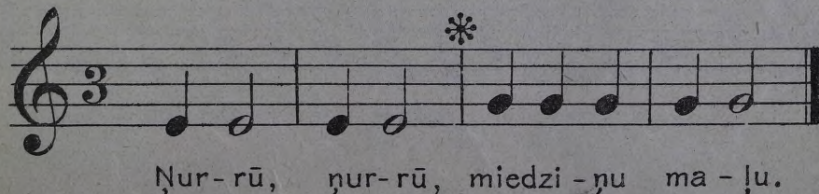
5. Ganus sauc mājā.

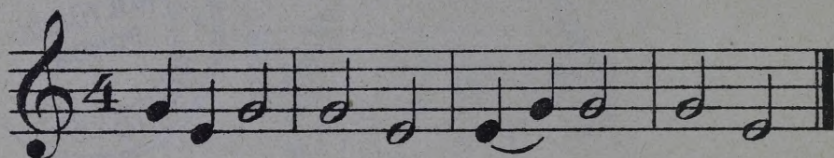
6. Pelīte.

7. Kaķīša dzirnaviņas.

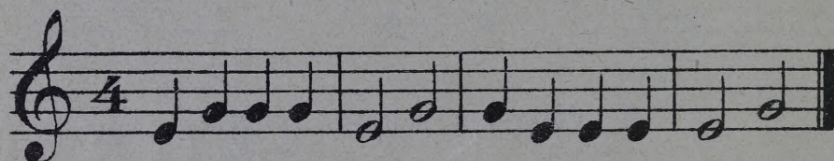

8. Miedziņš.

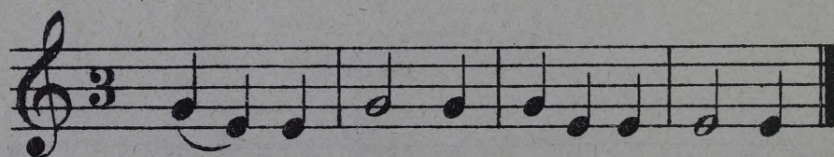
Miedziņš nāk mā-jās, pie - kūst kā - jas.

9. Kaķa nav mājās.

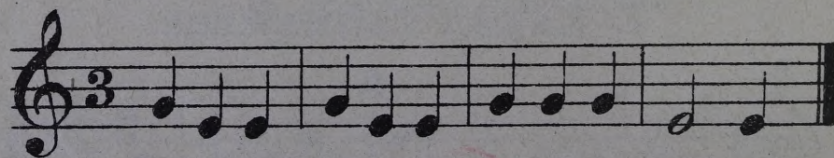
Ka - ķa na-va mā-jās, pe-lēm ia-bi klā-jas.

10. Aijā, Valdi.

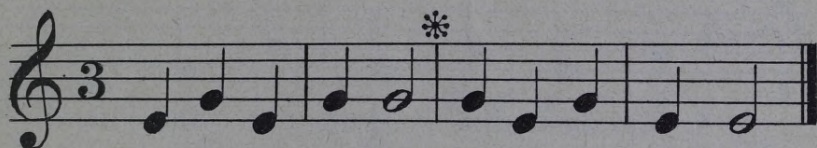
Ai - jā, Val - di, du-si nu sal - di!

11. Lupatu lasītāja.

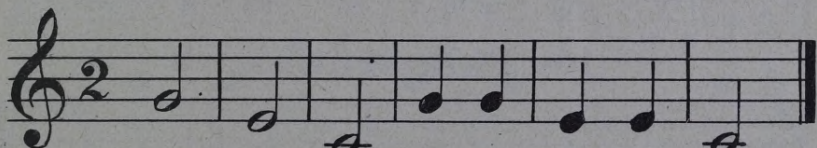
Lu-pa-tas, lu - patas! Ka - lo-šas ve - cas!

12. Lēc, gailīt, laktā.

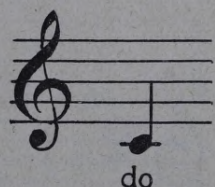
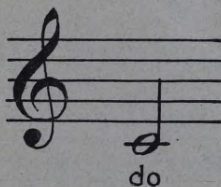
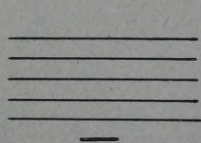

Lēc, gai-līt, lak-tā, tum-sa jau kak - tā.

13. Auto.

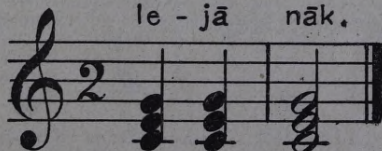

Trē - rē - rē! Au - to sta - bu - lē.

14. Trijskanis.

Aug-šā sāk,
vel-ties māk,
le - jā nāk.

aug - šā nāk.
cel-ties māk,
Le - jā sāk,

15. Kalējs.

Dim dam dim dam dim dam dam!

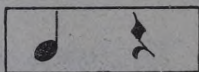
Trī - cēj' smē - de ka - lē - jam.

16. Pulkstentiņš.

Tiņtiņtiņ, pulkstentiņ! Sit, sit, sit divpadsmit.

17. Zirdziņš klibs.

Dip, dip, dips! Zir-dziņš klibs.

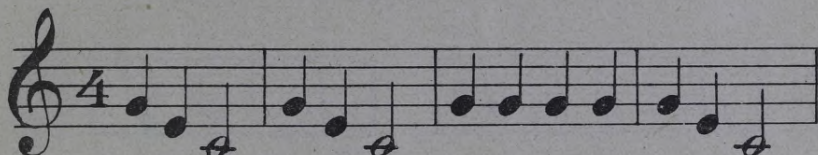

18. Pakans un Duksītis.

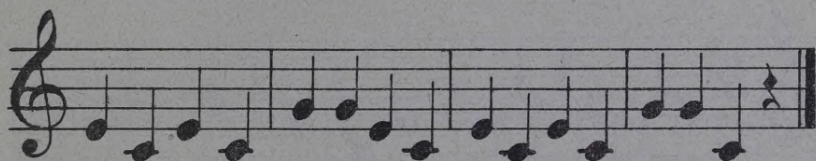
Vau! vau! — Pa - kans ba - sē. *

Vau! vau! vau! vau! — Duk - sīt's dra - sē.

19. Kumeliņa mugurā.

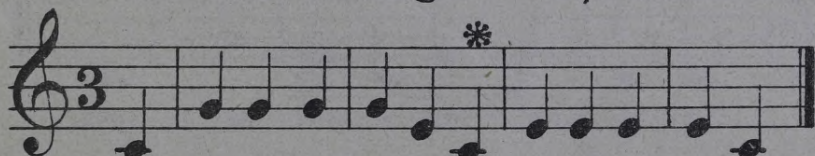

A-pa-pā, tral-la-lā, ku-me-li-ņa mu-gu-rā!

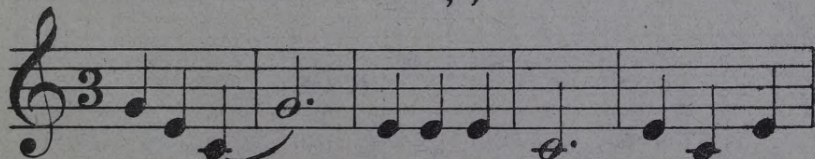
Ku-me-li-ņīs ļi-ku, ļe-ku, jātnieciņīs pļiku pļeks!

20. Ak eglīte zaļa.

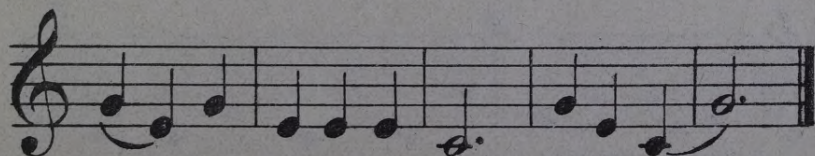

Ak eg-lī - te za-ļa! Skandziesmi-ņa ska-ļa.

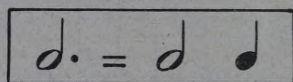
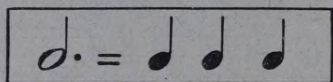
21. Ganiņ, ūū!

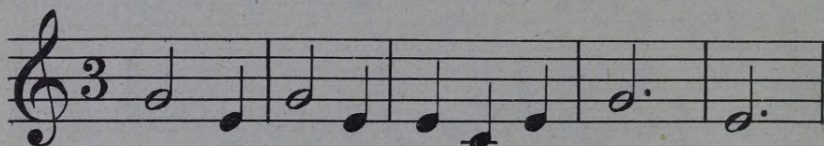
Ganiņ, ū — ! Laid mājās, laid: sau - le jau

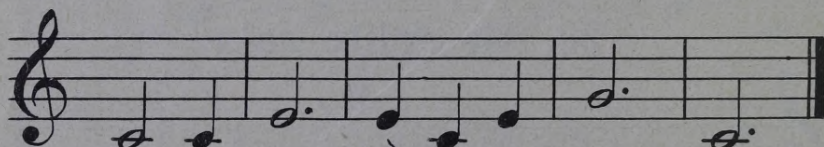
si - lā bri-du-si smaid'. Ganiņ, ū — !

22. Slinkums.

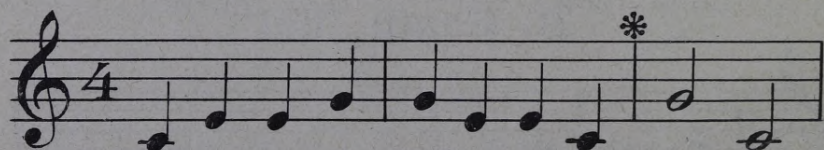

Slin-kum, slinkum, laid ma-ni va - jā!

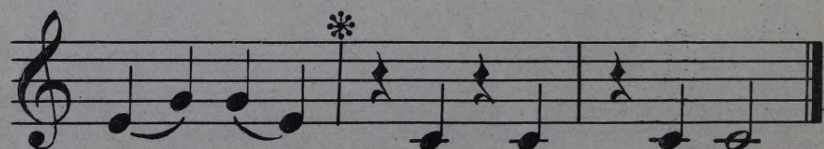

Te - vi kuls, ma - nīm sā - pēs.

23. Akmeņgrauža dziesma.

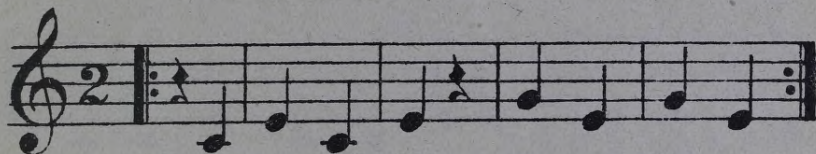

1. Tre-šo grē-du gar-du rau-šu grau-žu!
2. Krauj tik ri-bās, krauj tik ri-bās! Gri-bas

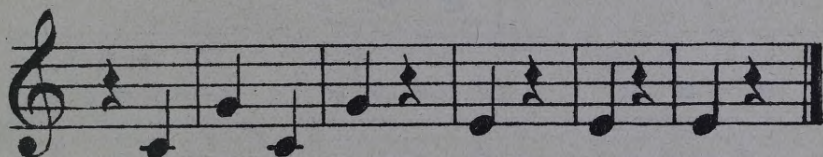

1. Kūp! Drūp! Drr drr drr drr!
2. lautz, grauzt!

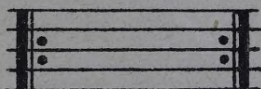
24. Lakstīgalas dziesma.

1. Kur bi', kur bi'?   Tir-gū, tir-gū.
2. Ko pīrk', ko pīrk'?   Zir-gu, zir-gu.

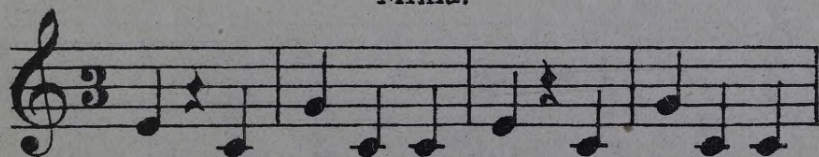

Kāds bi', kāds bi'?   Klibs, klibs, klibs.

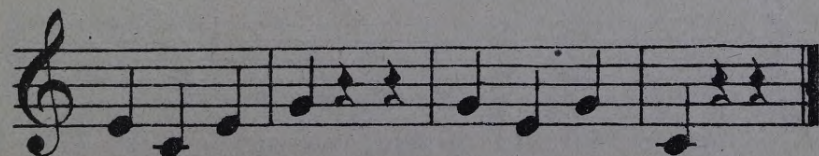

25. Tupiķis un kariķis.

Mīkla.

Tup, tup, tu-pi-ķi, kar, kar, ka-ri-ķi!

Tu-pi-ķim zobs — ka-ri-ķim robs!

26. Rundziņa un bundziņa.

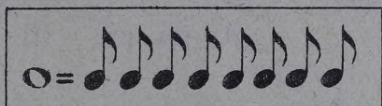
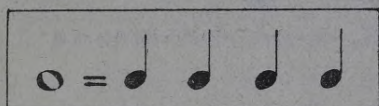
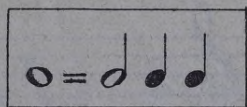
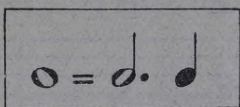
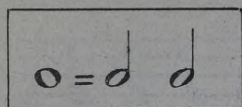
Sit, sit rundzi-ņa, rīb, rīb bun-dzi-ņa!

27. Lieli vilki — mazi vilki.

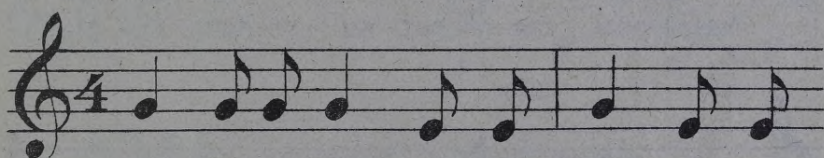
Lie-li vil-ki, lie-li vil-ki: ī!

ī! Ma-zi vil-ki ņi-gu, ņe-gu,

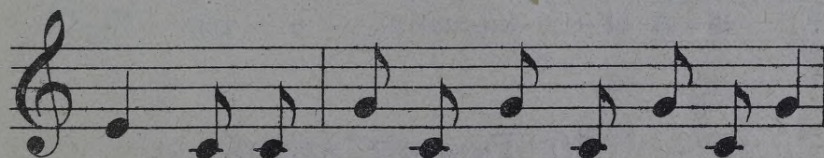
ma-zi vil-ki ņi-gu, ņe-gu: ī! ī!

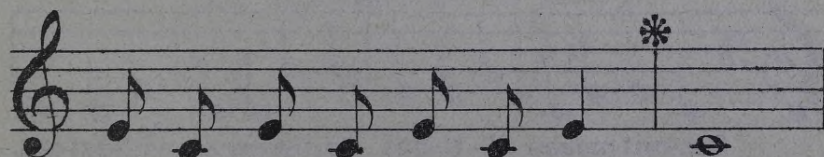
28. Pie kuļmašinas.

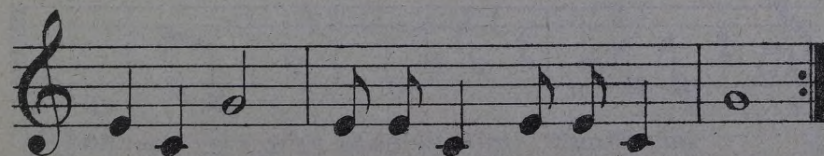
Ļau-ti-ņiem jā - skrai-da: ma - šī - na

ne - gai - da. Ra - ti kra - tās, klab u. kladz,

spo - les grie - žas, rūc un kauc, vū!

pa - do' . šu' la - bī - bu, la - bī - bu, vū!

29. Apapā, tillilī.

A - pa - pā, til - li - lī, zvir - bul - s brau - ca

ka - ņe - pēs: čet - ri rut - ku ri - ten - ti - ņi,

di - vi bē - ri ku - meliņ', a - pā, til - lī.

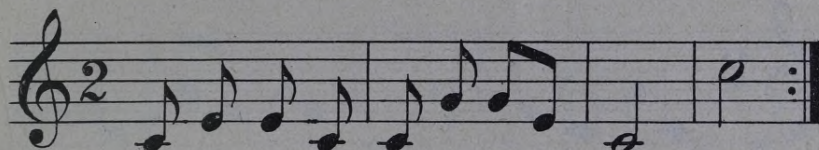
30. Desmit aitīņas.

Mikla.

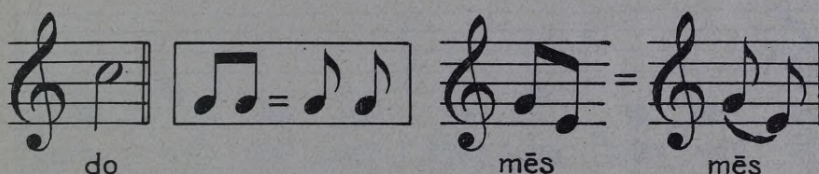
Des - mit - mazas ai - ti - ņas ēd pie vienas smildziņas,

mi - ni nu mīk - li - ņu, mīk - li - - ņu!

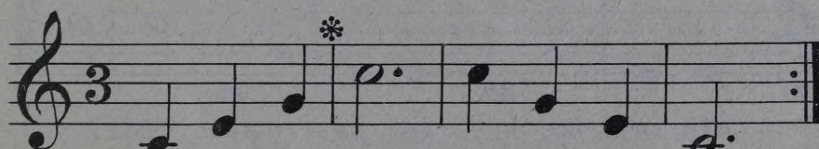
31. Atbalss.

1. Me-ža ma-lā sauksim mēs: ā - ū!
 2. Me-za vi-dū at-ska nēs: ā - ū!

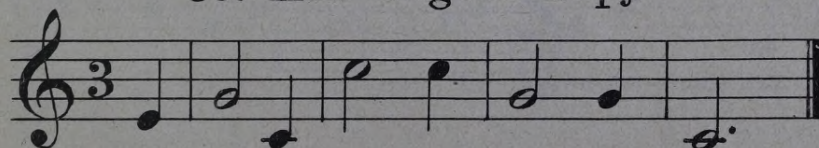

32. Augšā kāpj balss.

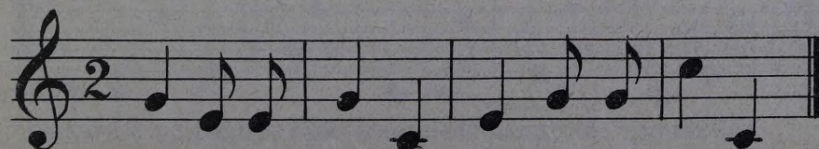
Aug-šā kāpj balss, a - pak - šā gals.

33. Kas augstu kāpj.

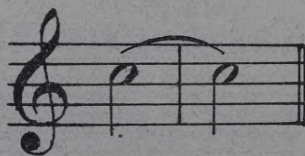
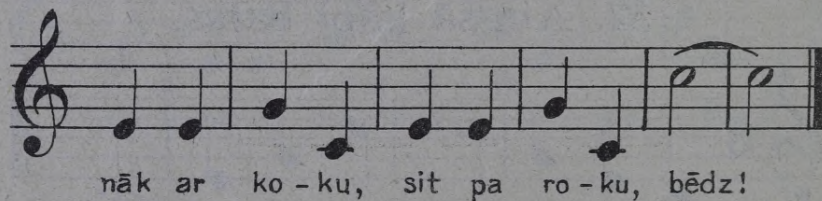
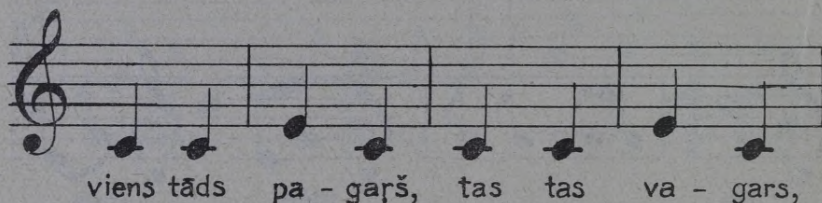
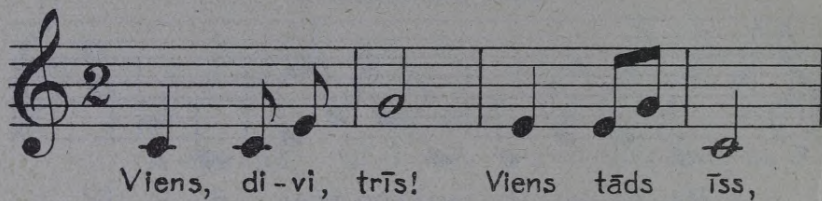
Kas aug-stu kāpj, tas ze - mu krīt.

34. Bāz mani maisā.

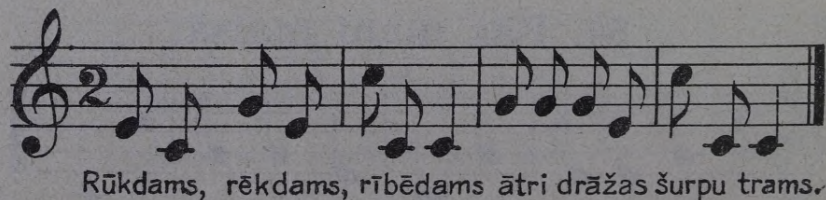

Bāz ma-ni mai-sā, svied ma-ni gai-sā!

35. Viens, divi, trīs!

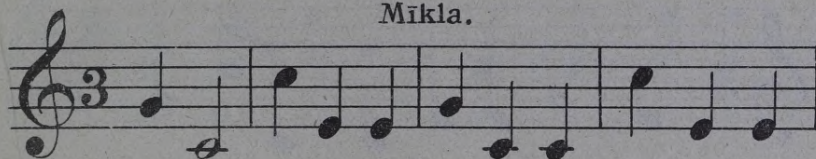

36. Trams.

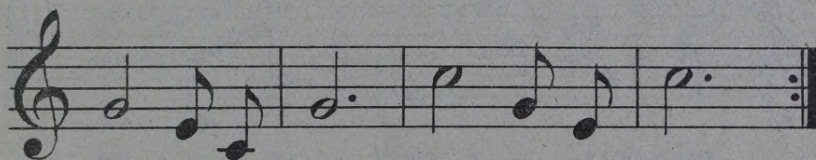

37. Sarkans vērsītis.

Mikla.

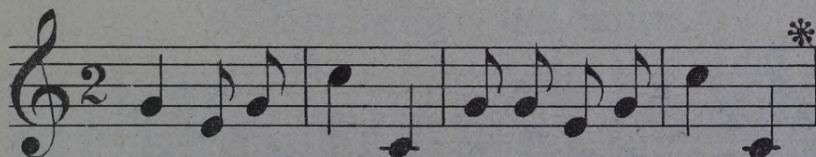

1. Sar-kans vē-r-sī-tis, de-vi-ņas ā - di-ņas,
 2. Kas to dī - rā-ja, tas gau-ži rau - dā - ja,

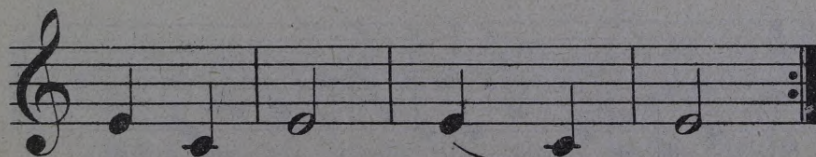

1.-2. trā - ri - di - rā, trā - ri - di - rā!

38. Zosīte gā-gā.

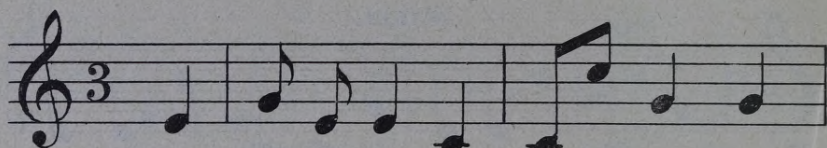

Zo - sī - te gā - gā! Nav ne-nie-ka mā - gā,

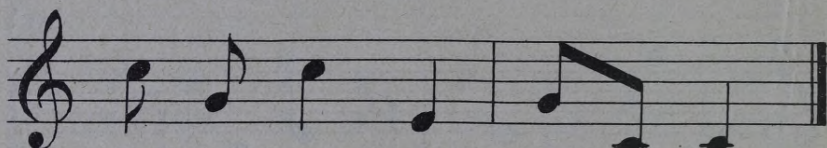

gā - gā - gā, mā - - gā!

39. Kas agri ceļas.

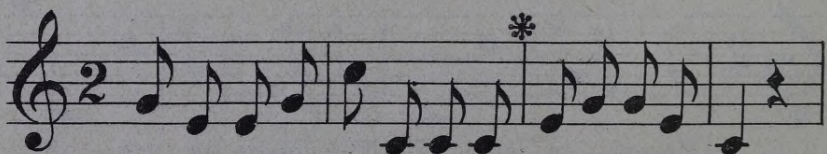

Kas ag - ri, ag - ri ce - ļas, kā

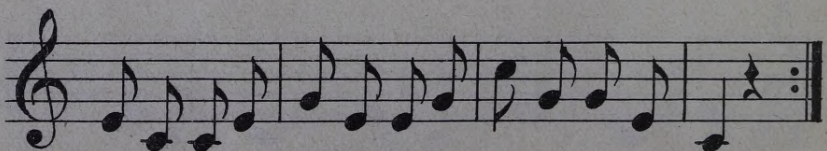

pū - pils a - paļš ve - ļas.

40. Tā jāj kungi.

Tā jāj kungi, tā ba-jā-ri: o-pad, o-pad, op!

tā tie mazi su-lai-nī-ši: sik, sik, sik, sik, sik!

41. Silti rīti.

Sil - ti rī - ti, sil - ti rī - ti

at-rai-sī-ja pum-pu-rī-ti, rai rai ri - di

rā, rai rai ri - di rā!

42. Bezelīgu dziesma.

Kāmēr māte viesus vada, tik mēr bērni ga-lu cep.

Iz-tek tau - ki u - gu - nī: vidžu, vidžu, čirks!

43. Divi dūriķi – divi lūriķi.

Mikla.

Di - vi dū - ri - ķi , di - vi lū - ri - ķi ,

čet - ri zemes stampā - tā - ji , viens karoga nēsā - tājs.

44. Baloža dziesma.

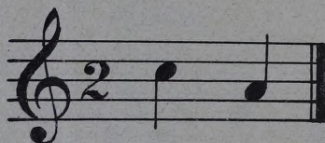
Pūs - pū - ru o - lu pie - dē - ju pie - dē - ju _

tukšs! tukšs! tukšs! tukšs!

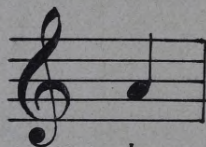
1.	2.

II.
**Ceturtāspakāpes
trijskanis.**

45. Dzeguze.

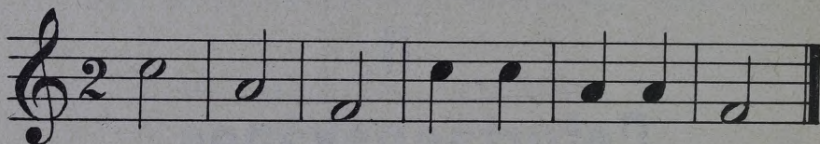

Ku - kū!

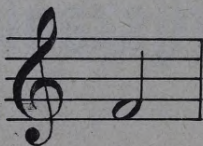

la

46. Auto.

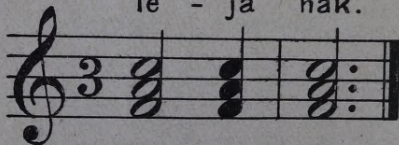
Trē - rē - rē! Au-to sta-bu - lē.

fa

47. Trijskanis.

Aug-šā sāk,
 vel-ties māk,
 le-jā nāk.

aug - šā nāk.
 cel - ties māk,
 Le - jā sāk,

48. Zvani.

Musical notation for the first line of 'Zvani'. It is written on a single staff in 2/4 time. The notes are: quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5, quarter note B4, quarter note A4, quarter note G4. There is an asterisk above the final G4 note. Below the staff, the lyrics are: Lie - lais zvans: bim bam! Ma - zie

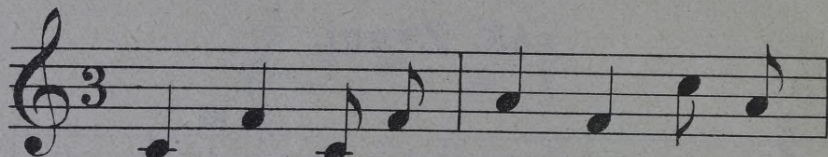
Musical notation for the second line of 'Zvani'. It is written on a single staff in 2/4 time. The notes are: quarter note G4, eighth note A4, eighth note B4, quarter note C5, quarter note B4, quarter note A4, quarter note G4. The staff ends with a double bar line and repeat dots. Below the staff, the lyrics are: zva - ni - ņi: bim bam bim bam bam!

49. Pūšu tāšu tauri.

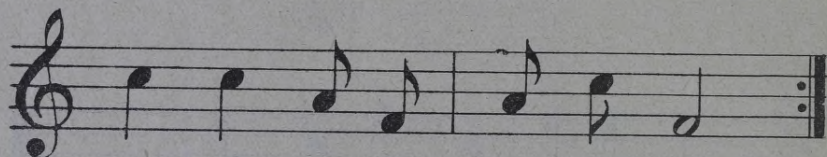
Musical notation for the first line of 'Pūšu tāšu tauri'. It is written on a single staff in 2/4 time. The notes are: quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5, quarter note B4, quarter note A4, quarter note G4. Below the staff, the lyrics are: Pū - šu ta - šu tau - ri: pū - tū - šū!

Musical notation for the second line of 'Pūšu tāšu tauri'. It is written on a single staff in 2/4 time. The notes are: quarter note G4, eighth note A4, eighth note B4, quarter note C5, quarter note B4, quarter note A4, quarter note G4. The staff ends with a double bar line. Below the staff, the lyrics are: Lai skan vē - ja mā - tes au - ri: pū - tū - šū!

50. Izjucis mielasts..

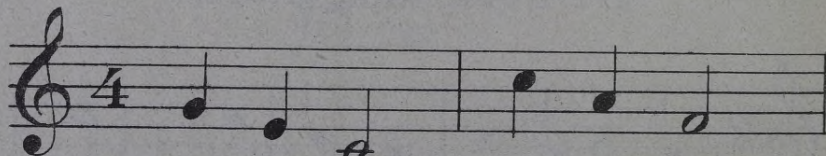

1. Ak tu za - ņi sar - kan - bār - di,
2. Man sa - skā - ba o - da čink - slis,

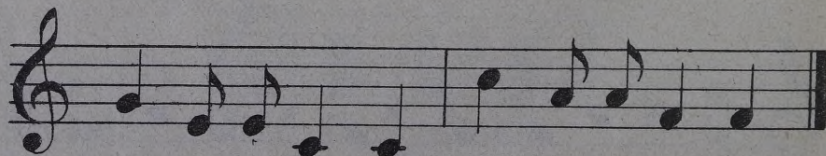

1. kam va - ka - ri ne - at - jāj'?'
2. dun - du - rī - ša puš - gal - vīt's.

51. Abi trijskaņi.

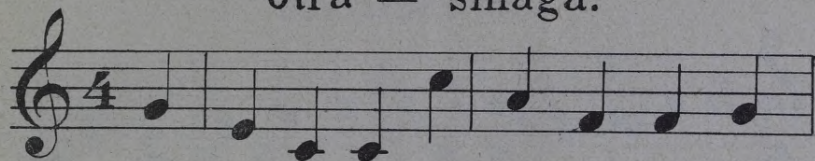

Ze - mā - kais, aug - stā - kais —

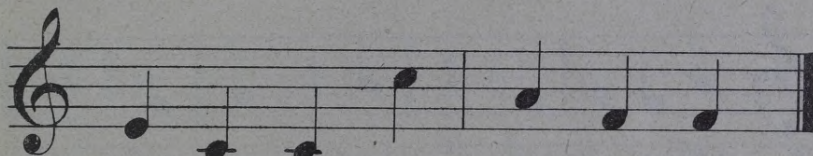

trij - ska - ņi a - bi ra - di - ņi la - bi.

52. Pirmā nots — viegla,
otrā — smaga.

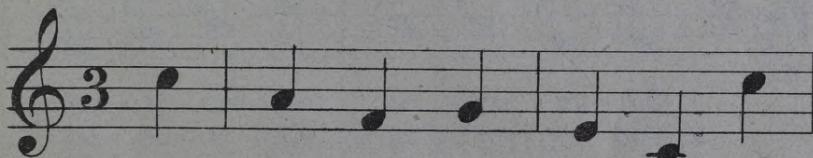

Tā pir - mā nots tā vieg - lā - kā, tā

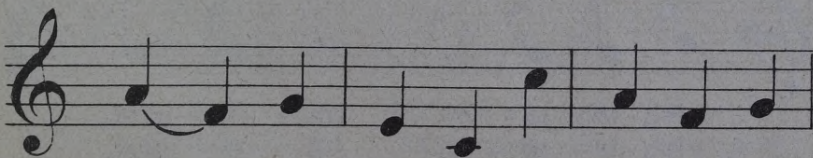

ot - rā nots tā sma - gā - kā.

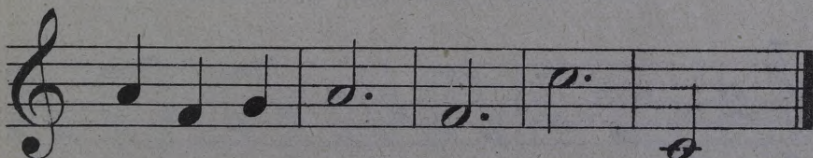
53. Futbolistu dziesma.

Do la fa sol mi do, jau

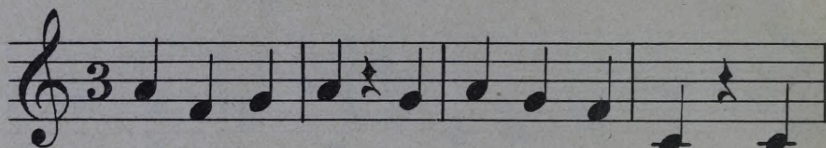

bum - ba li - do, do la fa sols,

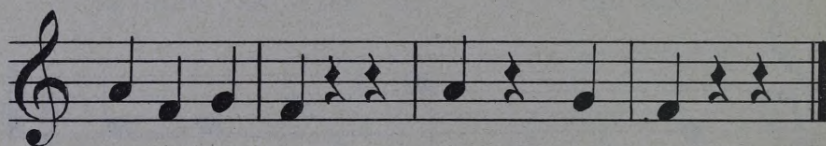

kri - tīs gols! La fa, — tīk - lā!

54. Cūciņa un sivēni.

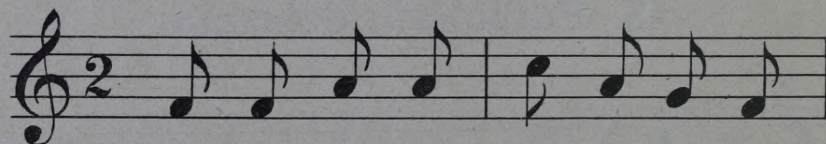

Cū-ci - ņa ri - ku, si - vē-ni ra - ku:

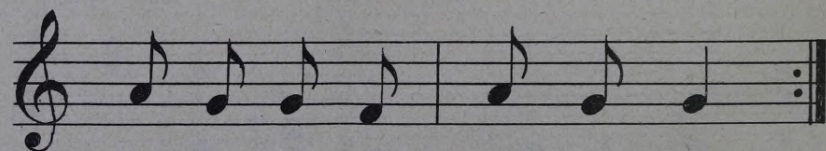

bed-re nu še, bed - re te.

55. Šūpo mani.

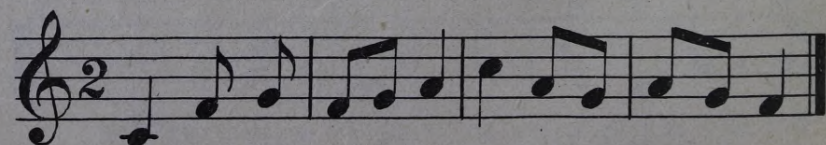

1. Šū - po ma - ni, mā - mu - ļi - ņa,
2. Tad es te - vi ap - te - cē - šu

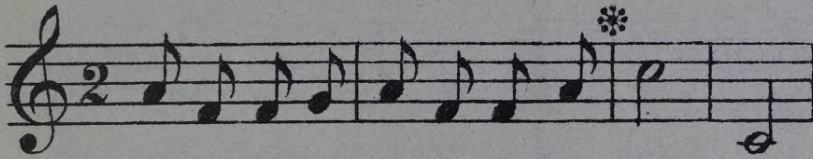
1. vieg-la - jā - mi ro - ci - ņām.
2. vieg-la - jā - mi kā - ji - ņām.

56. Lai iet kā iedams.

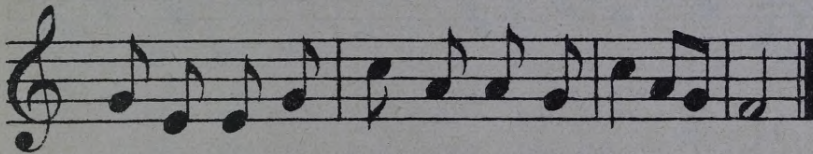

Lai iet kā ie - dams, Pa - ciet smie - dams!

57. Dzērvēs.

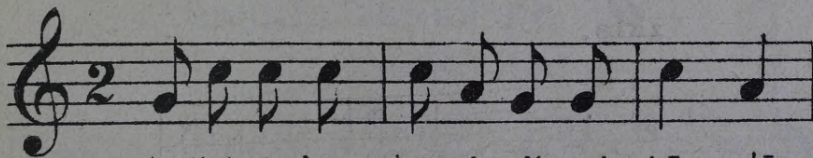

Rin-dā dzērvēs, rin-dā dzēr-ves, rin - dā!

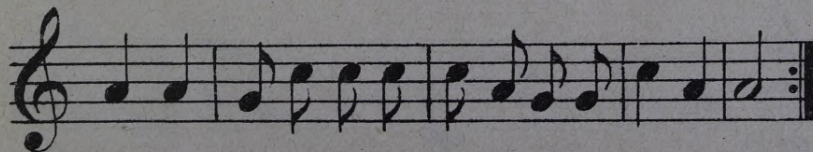

Dzērvēs kā-sī, ka-mo-lā - i, ka - mo - lā.

58. Kuliet riju.

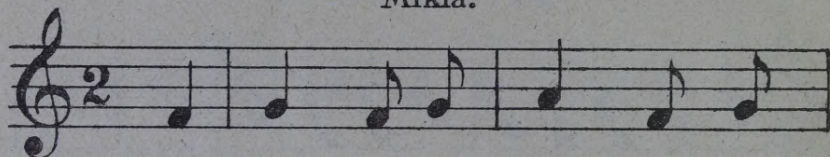
1. Kuliet rī - ju, kū - lē - ji - ņi, kū - lē -
2. No-kū-lu - šī, sa - ma-lu - šī, sa - ma -

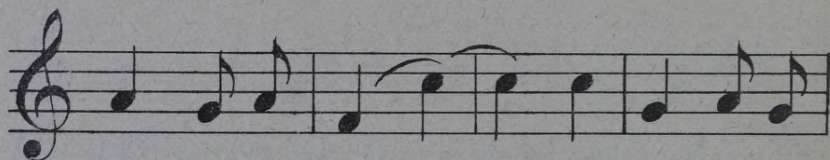
1. ji - ņi, maliet mā-li, ma-lē - ji - ņi, ma-lē - jiņ.
2. lu - šī, tad ce-lie-ti mā-mu - ļi - ņu, mā-mu - ļiņ?

59. Brīnumpuķe.

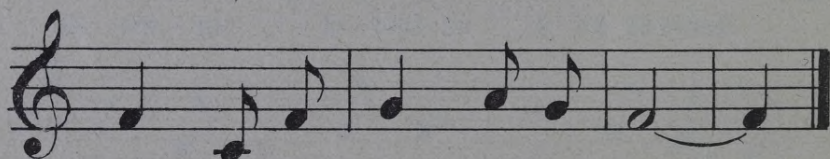
Mīkla.

Ne sē - ta, ne plūk - ta, bet

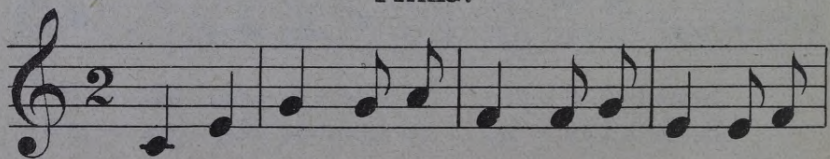
i - sta - bā zied, ne sē - ta, ne

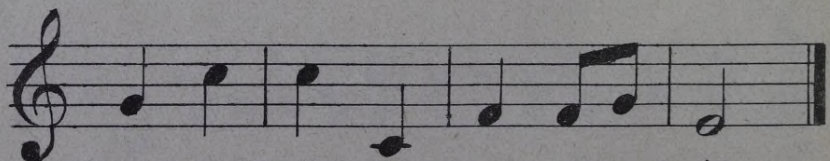
plūk - ta, bet i - sta - bā zied.

60. Sarkanās aitiņas.

Mīkla.

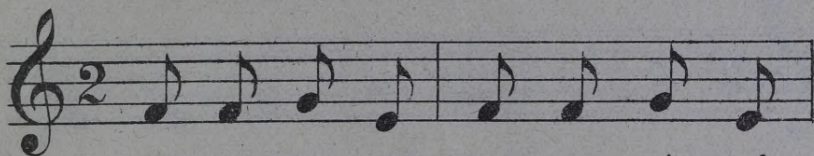

Pil - na kū - ti - ņa sar - ka - nu ai - ti - ņu,

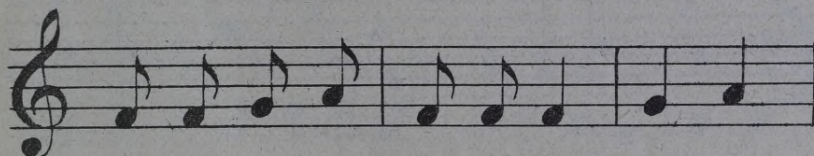

ie - iet ga - ņais — iz - va - jā.

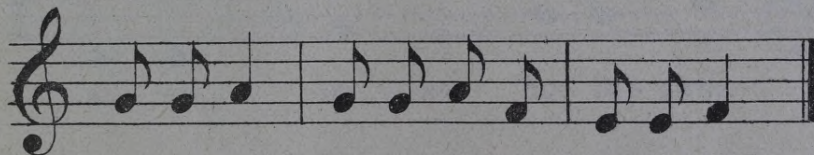
61. Cīrulītis.

1. Cī - ru - lī - ti, maz - put - ni - ņi,
2. Re-dzēj' Die - vu spē - lē - jo - ti,

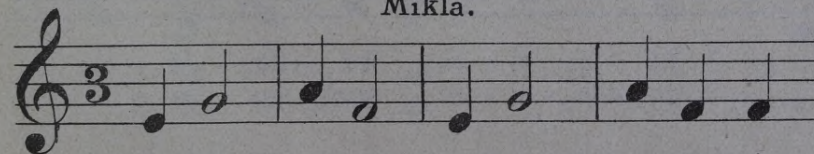
1. ko re - dzē - ji de - be - sīs? ai - jā
2. eņ - ge - lī - šus dan - co - jot,

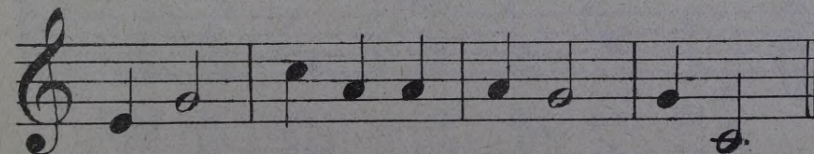
tral-la - lā, 1. ko re - dzē - ji de - be - sīs?
2. eņ - ge - lī - šus dan - co - jot.

62. Pacērt ledu.

Mikla.

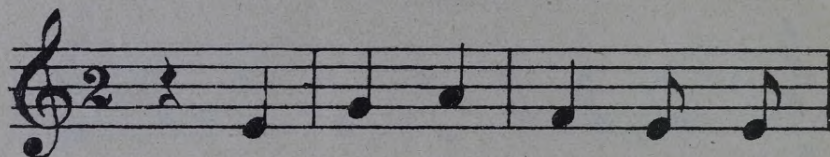

Pa - cērt le - du — uz - cērt su - dra - bu,

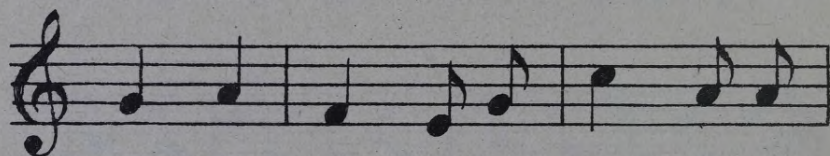

pa - cērt su - dra - bu — uz - cērt zel - tu,

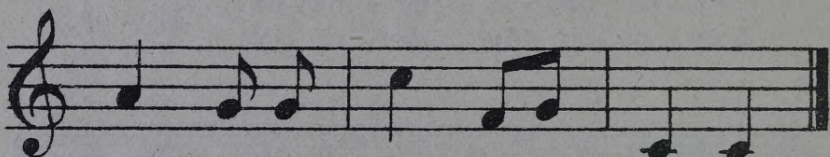
63. Pavasaris.

Jau pu - ķēs tērp - ta ir

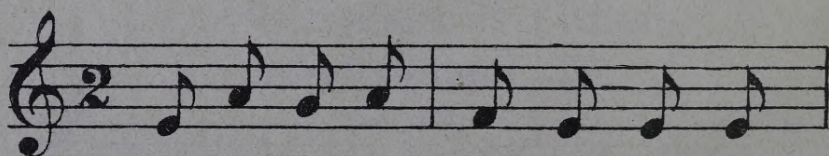

u - pes ma - la; dzied cī - ru - ļi,

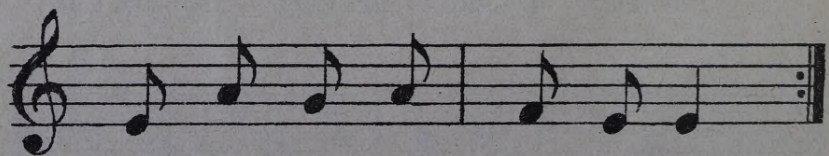

straz - di un lak - stī - ga - la.

64. Kūlējiņi bēdājās.

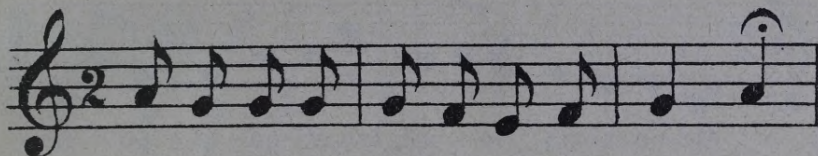

1. Kū - lē - ji - ņi bē - dā - jā - si:
2. Sa - kāp - si - mi sprī - gu - ļo - si,

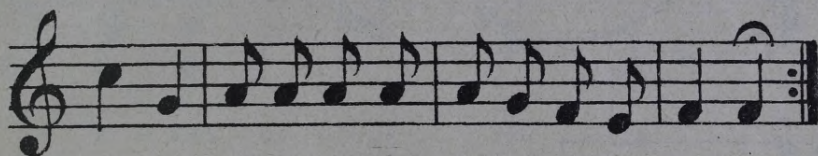

1. kā mā - jā - si pār - ie - sim?
2. vi - si jā - šus pār - jā - sim.

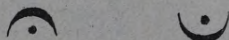
65. Līgo!

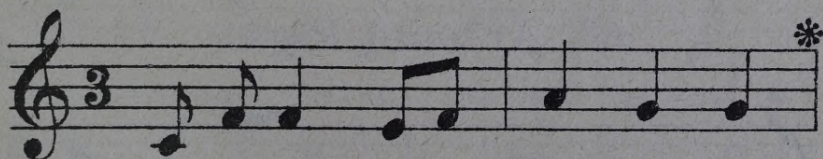
1. Jā-ņu mā-te sie-ru sē-ja, lī - go!
 2. Šim stū-rī-tis, tam stū-rī-tis,

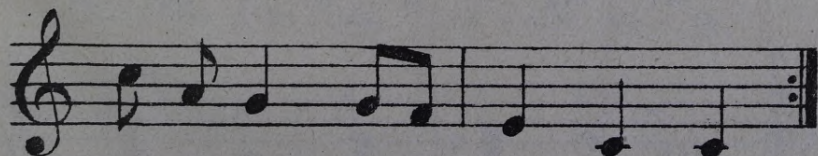
1. lī - go! de-vi-ņie - mi stū-rī - šiemi, lī-go!
 2. man pats sie-ra vi-du-cī - tis,

66. Tēva mājiņa.

1. Za - ļa, klu - sa dru - vi - ņa,
 2. Lai to sar - gā mī - ļais Dievs:

1. mī - ļa tē - va mā - ji - ņa.
 2. tur es dzi - mis, prie - cā - jies.

67. Mēnesītis logā.

Mē-ne-sī-tis lo - gā, lak-stī-ga - la po - gā.

m - - - m - - -

Detailed description: This block contains the first two staves of a musical score. The top staff is a treble clef with a 2/4 time signature, containing a melody of eighth and quarter notes. The bottom staff is a treble clef with a whole note chord and a half note chord, with a slur over the whole note. Below the bottom staff are two measures of rests, each marked with an 'm' and a dashed line.

Detailed description: This block shows two empty musical staves, one for the treble clef and one for the bass clef, intended for piano accompaniment.

m - - -

Detailed description: This block shows a single treble clef staff with a whole note chord and a half note chord, with a slur over the whole note. Below the staff is a measure of rest marked with an 'm' and a dashed line.

68. Ar muti Rīgā.

Ar mu - ti Rī - gā, ar

dar - biem aiz - krās - nē.

Detailed description: This block contains the musical score for '68. Ar muti Rīgā.' The top staff is a treble clef with a 3/4 time signature, containing a melody of quarter and eighth notes. The bottom staff is a treble clef with a melody of quarter and eighth notes. The lyrics are written below the notes.

69. Roka roku mazgā.

Ro - ka ro - ku maz - gā,
 a - bas di - vas bal - tas.

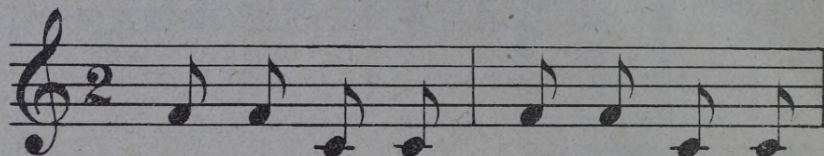
The musical score for 'Roka roku mazgā' is written in 3/4 time. It consists of three staves. The first staff contains the melody and accompaniment for the first line of lyrics. The second staff continues the melody and accompaniment for the second line. The third staff shows the end of the piece with a double bar line.

70. Anna vannā.

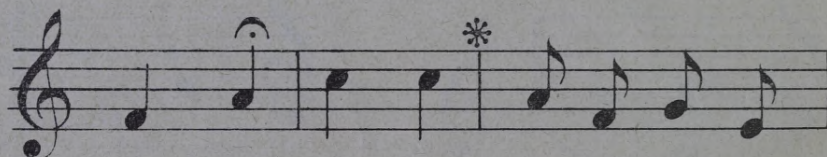
An - na van - nā, ka - ņis pan - nā,
 tik - mēr spār - dās, kā - mēr va - ļā,
 va - - ļā, va - - ļā!

The musical score for 'Anna vannā' is written in 2/4 time. It consists of three staves. The first staff contains the melody and accompaniment for the first line of lyrics. The second staff continues the melody and accompaniment for the second line. The third staff shows the end of the piece with a double bar line.

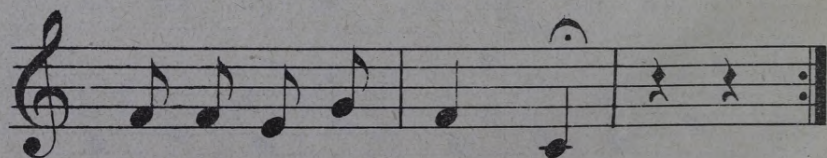
71. Jānīts nāca.

1. Jā - nīts nā - ca par ga - di - ņu,
 2. Vai tie ē - da, vai tie dzē - ra,
 3. Gan tie ē - da, gan tie dzē - ra,

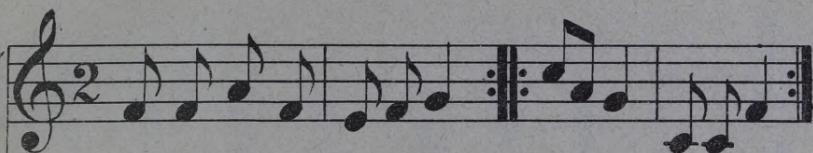

- lī - go, lī - go! 1. sa - vu bē - nu
 2. vai Jā - nī - ti
 3. gan Jā - nī - ti

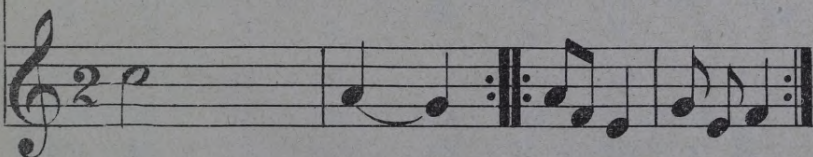

1. ap - rau - dzī - ti,
 2. dau - dzi - nā - ja, lī - go!
 3. dau - dzi - nā - ja,

72. Pele brauca.

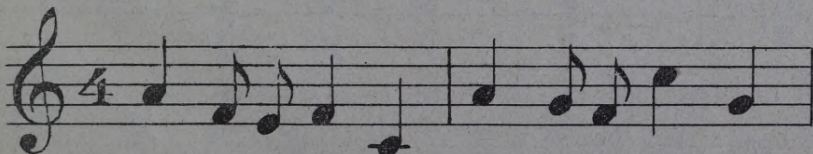

1. Pe - le brauca, ra-tičīkst,
Ar to mie-ga ve-zumin',
2. Brauc, pe-lī - te, mūs' majās,
Mums ir pul-ka ma-zu bērņ', ai - jā, ai-ja-jā.
3. Šim sau-ji-ņa, tam saujiņ',
Ju - rī - ti - mi rie-ku-žiņ'.

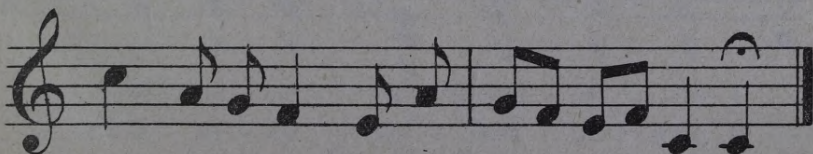

Ai - - - jā, ai - jā, ai-ja-jā.

73. Dūjiņas.

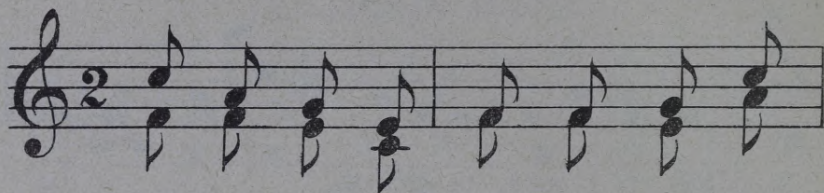

Dū - ji - ņas bal-tās, dū - ji - ņas skai - stās,

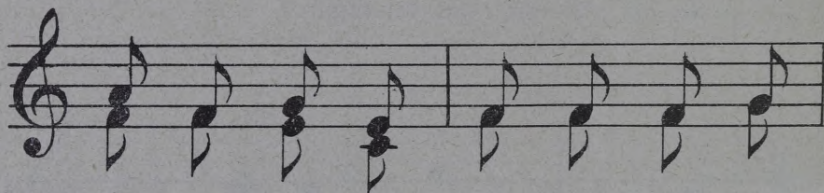

Di - man-ti kak - lā jums mirdz un lai - stās.

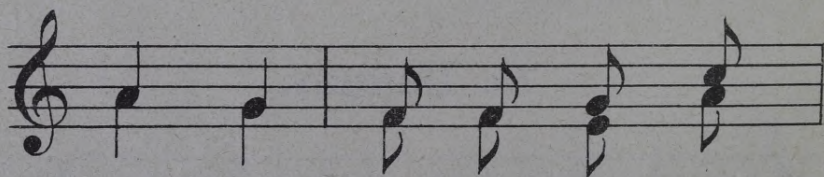
74. Tūlu, tūlu, tallalā.

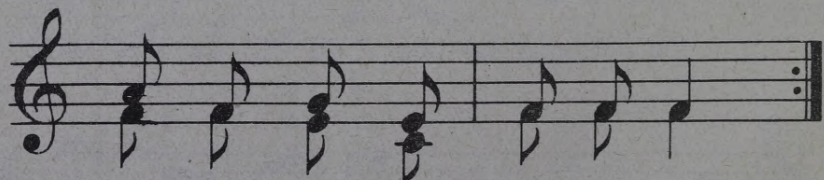
1. Tū - lu, tū - lu, tal - la - la - i,
2. Rī - tu brauk-šu Do - be - lē - i,
3. Pirk-šu lie - las, pirk - šu ma - zas,

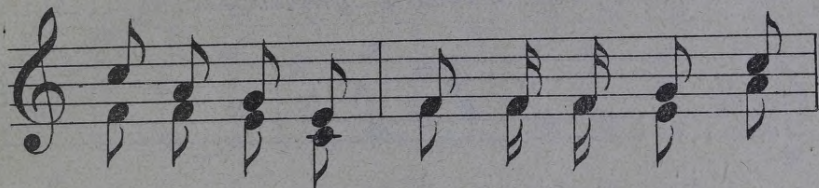
1. rī - tu brauk - šu Do - be - lē - i,
2. pirk-šu smu - kas pū - ra lā - des,
3. iz - da - lī - šu mei - ti - ņā - mī,

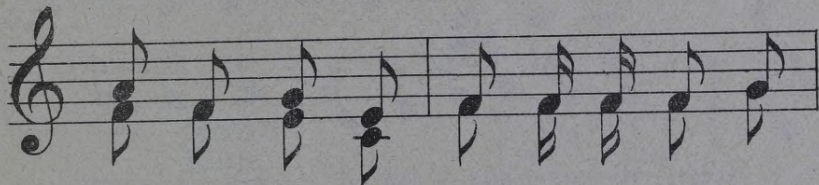
- 1.-3. tū - lū, tal - la - la - i,

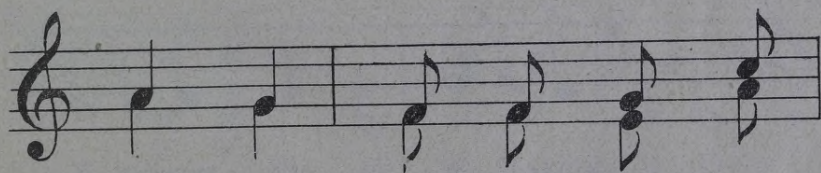
1. rī - tu brauk - šu Do - be - lē.
2. pirk - šu smu - kas pū - ra lād's.
3. iz - da - lī - šu mei - ti - ņām.

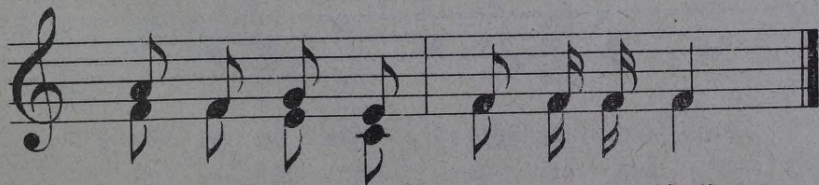
4. Kas būs lie - la, tai do - šu ma - zu,

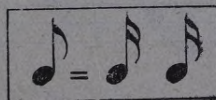
4. kas būs ma - za, tai do - šu lie - lu,

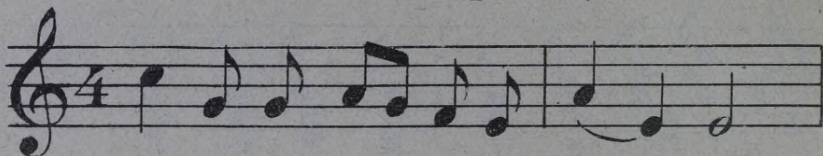
4. tū - lū, tal - la - la - i,

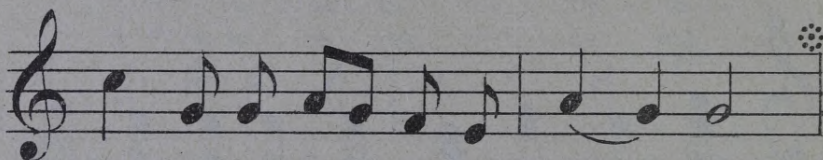
4. kas būs ma - za, tai do - šu liel'.

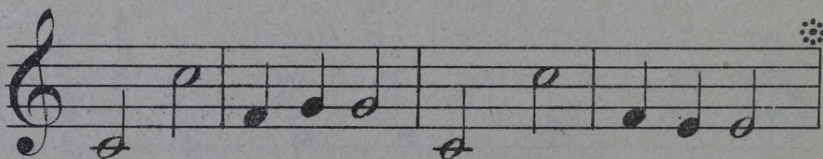
75. Mazie putniņi.

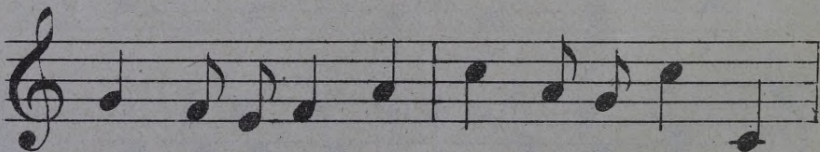
Mu - tī - tes sar - ka - nas ve - ņas,

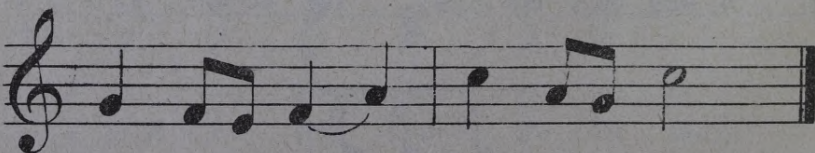
spār - ni - ņi pus - kai - li pe - ņas:

čī, čī, knis - lī - šī, čī, čī, spradzī - šī,

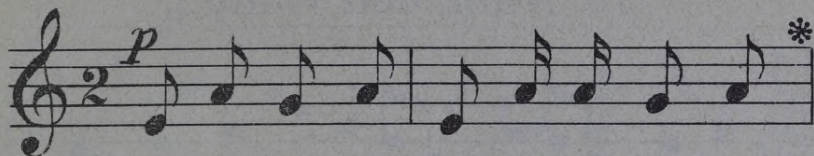

mā - mi - ņas ķer - ti, tie ir ko vē - ti,

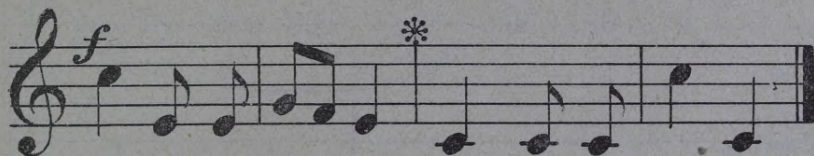

tie mums tīk, pīk, pīk, pīk!

76. Pērkons.

Nāk, nāk pēr-kons, pats sie-na lai-ciņš:

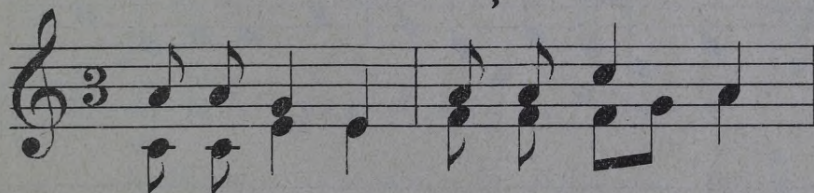

Melns lā-ča ka-žoks, dikts lā-ča rū-ciens.

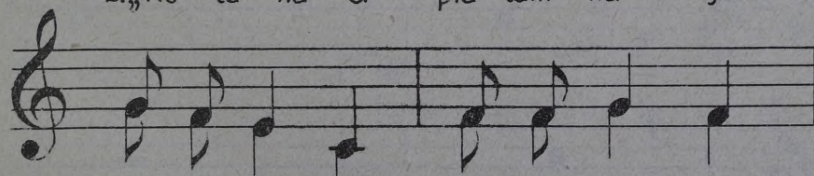
p = piano
klusī

f = forte
skaļi

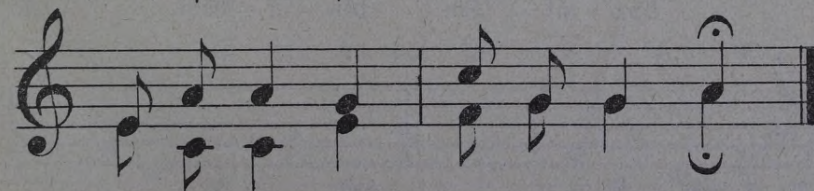
77. Cielaviņa.

1. Cie-la-vi-ņa zil-svār-cī-te
2. „Ko tu nā-cī pla-tām kā-jām

1. til-ta ma-lā raud un kla-nās,
2. te, pie sle-pās mā-jas ma-nas,

1. til-ta ma-lā raud un kla-nās:
2. te pie sle-pās mā-jas ma-nas!”

78. Aitiņ, dod vilniņ'.

f

Ai - tiņ, ai - tiņ, dod man vil - niņ'.

f
m

p

Uz - nāks zie - ma, kā ie - šu cie - mā

p
m

f

bez sil - tām bik - sī - tēm,

f
m

The musical score is written in 4/4 time and consists of three systems. Each system has a vocal line and a piano accompaniment line. The first system features a vocal line with a forte (*f*) dynamic and a piano accompaniment line with a forte (*f*) dynamic and a mezzo-forte (*m*) dynamic. The second system features a vocal line with a piano (*p*) dynamic and a piano accompaniment line with a piano (*p*) dynamic and a mezzo-forte (*m*) dynamic. The third system features a vocal line with a forte (*f*) dynamic and a piano accompaniment line with a forte (*f*) dynamic and a mezzo-forte (*m*) dynamic. The lyrics are in Latvian and describe a prayer for help and protection.

p
bez mīk - stām ze - ķī - tēm?

p
m

p < *f* > *p*

— = ♯ ♯

— = $\circ$

79. Spīd saulīte.

p
Spīd sau - lī - te aiz lo - dzi - ņa

p
Spīd sau - lī - te aiz

kā spo - ža zel - ta po - dzi - ņa

lo - dzi - ņa kā spo - ža zel - ta

f
un uz - sauc: „Jauka die - na

f
po - dzi - ņa un uz - sauc: „Jau - ka

p *f*
būs, — Tik lau - kā, bē - ri, vi - si jūs!”

f
die - na būs, — Tik laukā, bē - ri, jūs!”

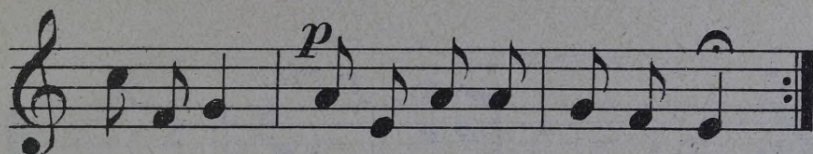
80. Sila zaķis.

p

1. Ai - ju, ma - nu ve - cu tē - vu
2. Es būt' gau - ži no - rau - dā - jis,

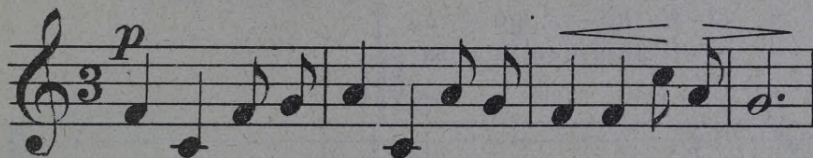
f

1. si - la za - ķis no - ba - dij', ai - jā,
2. aiz smieklie - mi ne - va - rēj',

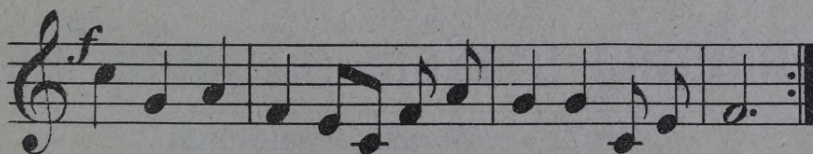

ai - ja - jā, 1. si - lā za - ķis no - ba - dīj'.
2. aiz smieklīmi ne - va - rēj'.

81. Gaisma ausa.

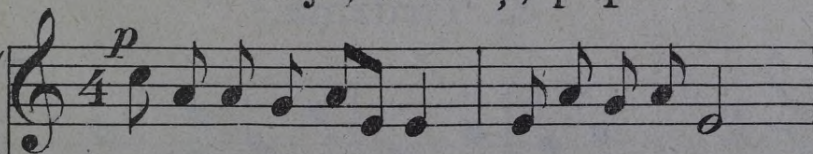

1. Gais - ma au - sa, sau - le lē - ca, ai - jā ral - la - lā,
2. La - bu rī - tu, Dievs palīdzi, ai - jā ral - la - lā,

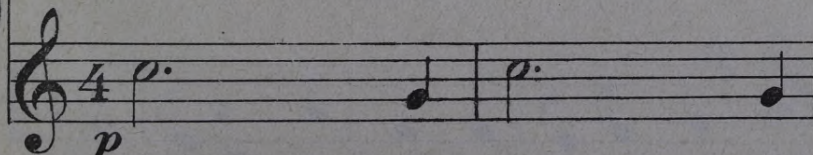

1. tie pir - mie vie - si nā - ca, ai - jā, ralla - lā.
2. tā pir - mā va - lo - di - a, ai - jā, ralla - lā.

82. Aijā, bērniņ, pūpās.

1. Ai - jā, bērniņ, pū - pās,
2. Mā - te putru vā - ra, ai - ju ai - ja - jā,
3. Ci - ti bērni ga - nos,
4. Ci - ti kū - ra gu - ni,

Ai - - - jā, ai - - - jā,

1. kas tev rī - tu šu - pās?
 2. tēvs ka - žo - ku lā - pa,
 3. ci - ti kū - ra gu - ni,
 4. ci - ti skai - das la - sa, } ai - ju, ai - jā - jā.

ai - - - - jā, ai - - - - jā.

rit. = *ritenuto* = palēnināt

83. Tirdziņā.

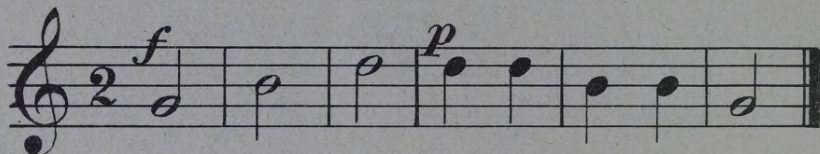
Lūk, skai - sta o - la, o - la - la - la, *

cik par to so - la, so - la - la - la?

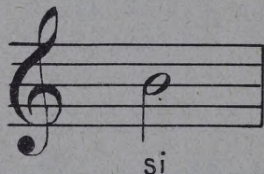
III.

**Piektās pakāpes trijskanis
un pilna Do-mažora gamma.**

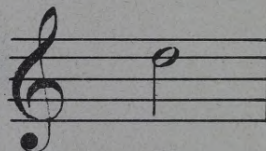
84. Auto.

Trē - rē - rē! Au - to sta - bu - lē.

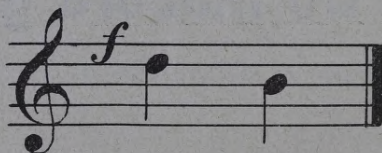

si

re

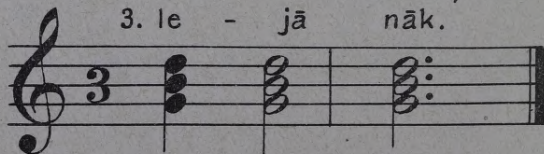
85. Dzeguze.

Ku - kū!

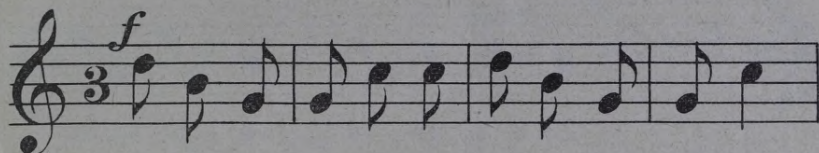
86. Trijskanis.

1. Aug - šā sāk,
2. vel - ties māk,
3. le - jā nāk.

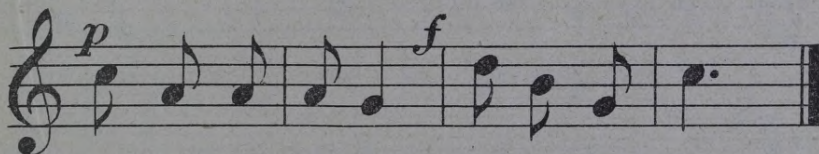

3. aug - šā nāk.
2. cel - ties māk,
1. Le - jā sāk,

87. Kukainis.

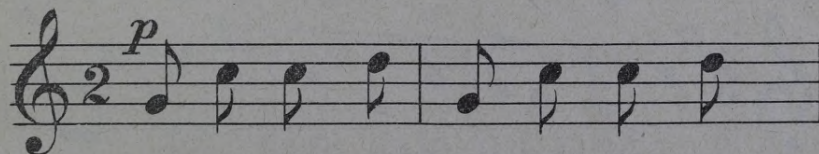

1. Ku-kai-ni ra-gai-ni, tev grez-ni svār-ki,
2. Ne tā-di kal-pa-mi, ne lie-lam kun-gam,

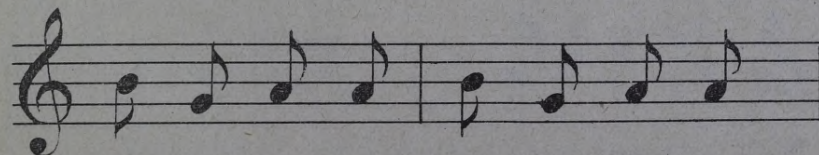

1. tev grez-ni svār-ki, ra-la-la-lā.
2. ne lie-lam kun-gam, ra-la-la-lā.

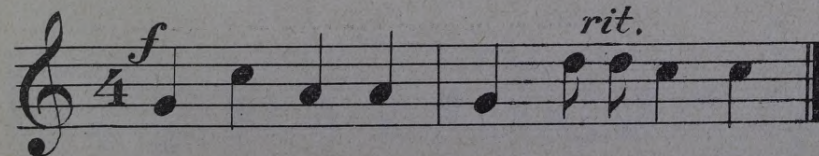
88. Stabulīte.

Sit, sit, ko-ciņ, sit, sit, ko-ciņ,

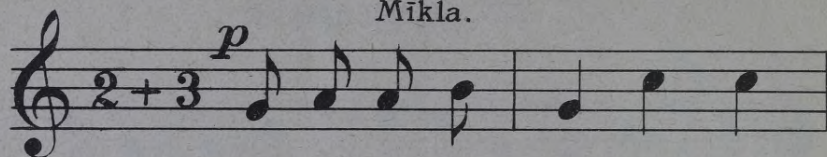
at-lec, ā-diņ, at-lec, ā-diņ!

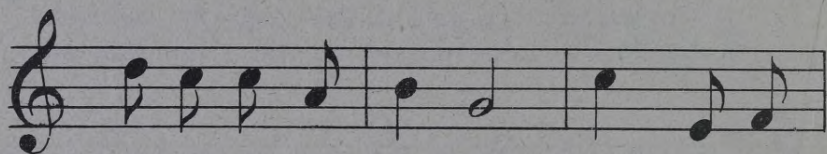
Vil-kam kau-liņš, man sta-bu-lī-te!

89. Zaļa, zaļa vecīte.

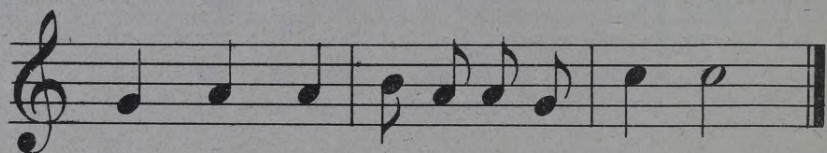
Mikla.

Za - ļa, za - ļa ve - cī - te,

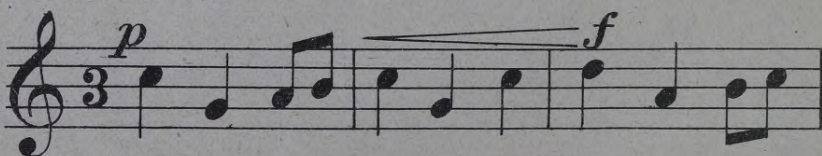

kru - stu, šķēr - su kā - jas, ik ro - kā

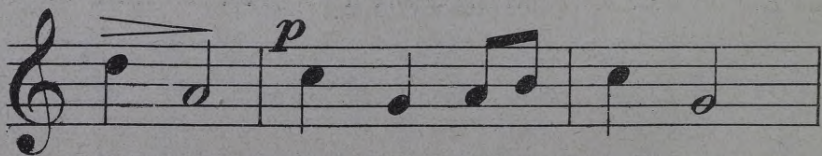

sve - cī - te, vi - sur mī - ļas mā - jas.

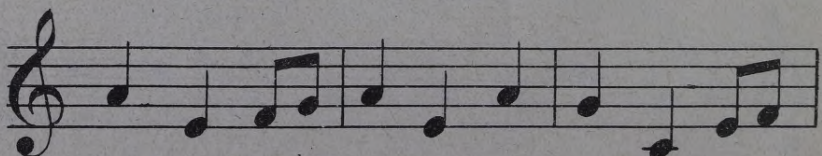
90. Pavasaris.

Bal - ta - jā bē - zi - ņā straz - di - ņi

svil - po, straz - di - ņi svil - po.

Dzel - tē - nā smil - ti - ņā bē - ni - ņi

f
cil - po, bē - ni - ņi cil - po.

91. Vētra.

p
Mā - ko-ņi ve - ļas, zi - be - ņi

* *f*
šķe-ļas. Vēt - ra nāk brīk un brāk.

92. Viss zaļo un zied.

f *p*
Viss za - ļo un zied, gaiss ga - vi - lēs trīc: tiek

f *rit.*
su - mi - nāts gai - šais zie - do - ņa rīts.

93. Teci gaiši, mēnestiņ.

f

1. Te - ci gai - ši, mē - ne - sti - ņi, gaṛām ma - nu
2. Smalki li - ni man vēr - pjami, na - va ska - lu

f

rr — — — — rr — — — —

p

1. glā - žu log', te - ci gai - ši, mē - ne - stiņ,
2. plē - sē - jiņ', smalki li - ni man vēr - pjam',

p

rr — — — — rr — — — —

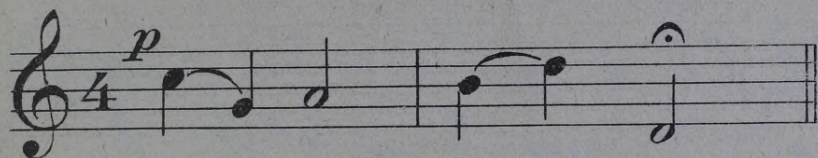
f

1. gaṛām ma - nu glā - žu log', gaṛām manu glā - žu log'.
2. na - va ska - lu plē - sē - jiņ', na - va skalu plē - sē - jiņ'.

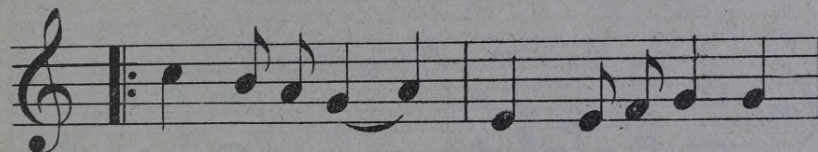
f *rit.*

rr — — — — rr — — — —

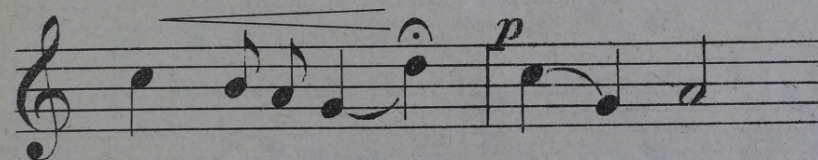
94. Saulīte riet.

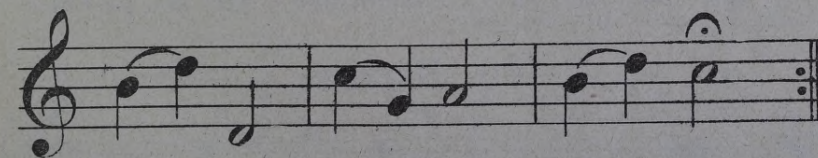
Ai - jā, ai - jā...

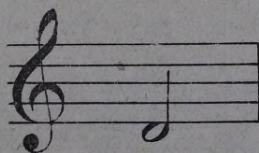
Sau - lī - te riet. Ac - ti - ņas gur - das

aiz - ve - ņas ciet'. Ai - jā,

ai - jā, ai - jā, ai - jā.

re

95. Četri brāli.

Mikla.

Čet - ri brā - ji

Čet - ri tek pa ce - ļu,

Čet-ri brā-ji

vi-siem bār - das at - pa-kaļ, čet - ri

tek pa ce - ļu vi-siem bār - das at - pa-kaļ.

96. Rozes.

le - sē - ju ro - zes kal - ni - ņa ma - lā,

le - sē - ju ro - zes,

f

nu ie-šu ro - zī - šu ap - rau - dzīt.

f

p

Sa - vi - ju ro - žu vai - na - dzi - ņu,

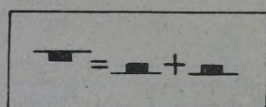
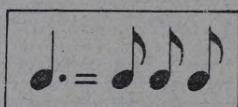
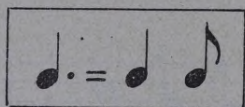
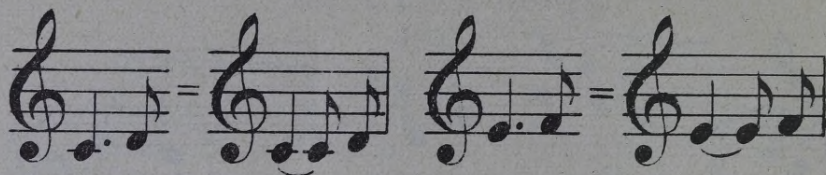
p

Sa - vi - ju ro - zes,

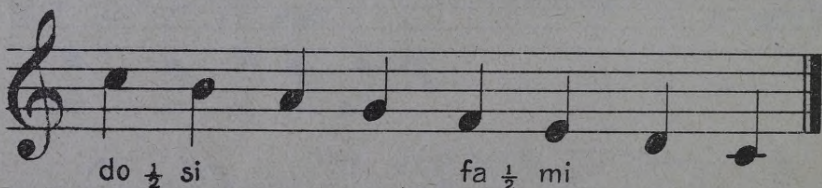
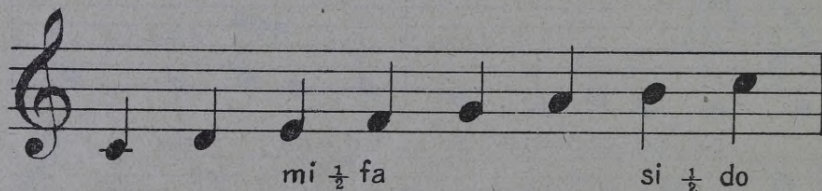
f *rit.*

nu ie - šu svēt - dien baz - nī - cā.

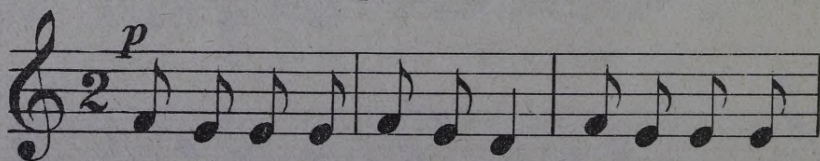
f *rit.*

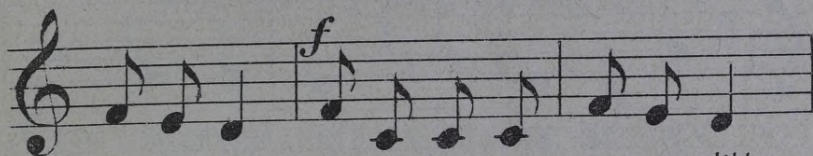
97. Gamma.

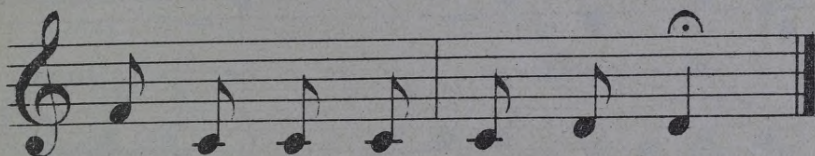
98. Linu plūcēju dziesma.

1. Kur, li - ni - ņi, jūs pa-lik't', kad mei-ti - ņas
2. Kas jūs plūktu, kas jūs vērpt', kas jūs dai-ļi

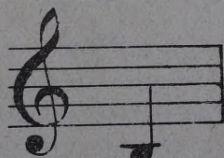
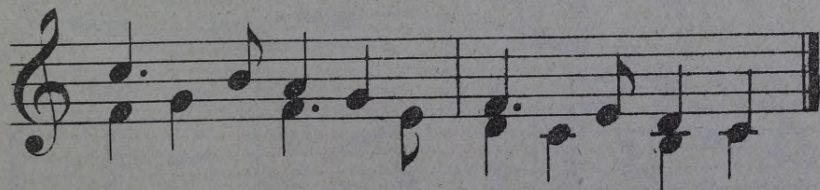
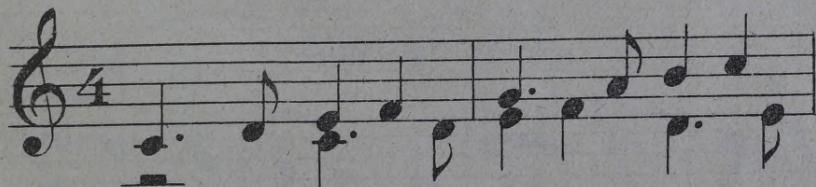

1. ne - uz - augt' ? Kur, li - ni - ņi, jūs pa - likt,
2. da - ri - nāt' ? Kas jūs plūktu, kas jūs vērt',

1. kad mei - ti - ņas ne - uz - augt' ?
2. kas jūs dai - ņi da - ri - nāt' ?

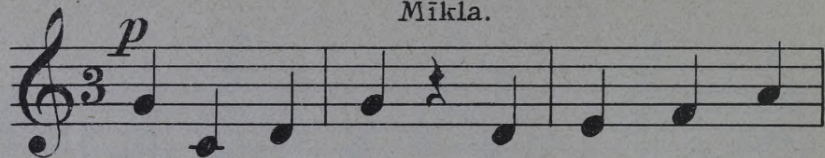
99. Gamma.

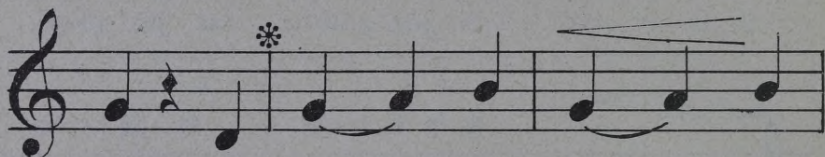
si

100. Vīrs niķu niķiem.

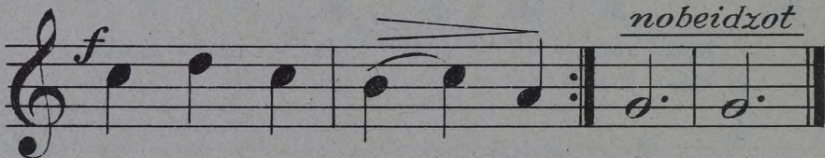
Mikla.

Vīrs ni - ķu ni - ķiem, svārks sti - ķu

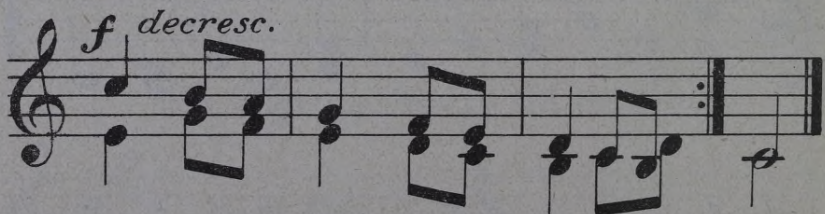
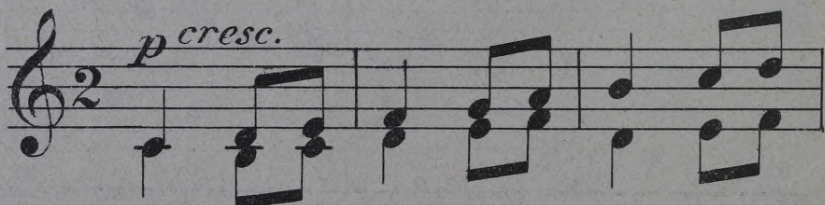

sti - ķiem, kau - la de - guns,

ga - ļas bār - da, bār - da.

101. Gamma.

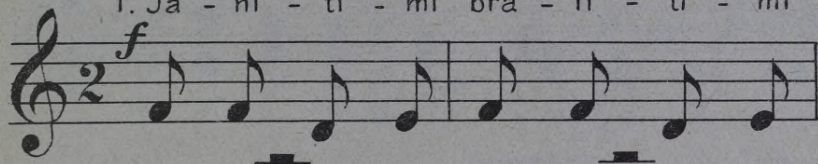

<i>cresc.</i> = <i>crescendo</i> = pastiprināt.

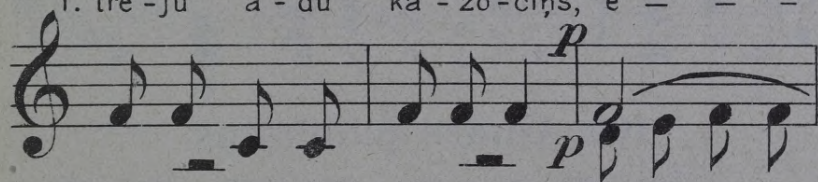
<i>decresc.</i> = <i>decrecendo</i> = paklusināt.
---

102. Treju ādu kažociņš.

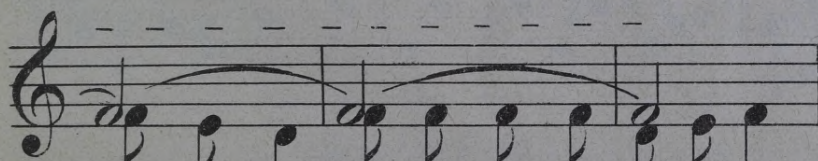
1. Jā - nī - ti - mi brā - lī - ti - mi

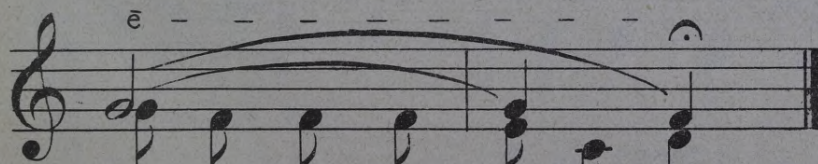
1. tre - ju ā - du ka - žo - ciņš, ē - - -

1. Jā - nī - ti - mi

1. brā - lī - tim tre - ju ā - du ka - žo - ciņš,

1. tre - ju ā - du ka - žo - ciņš,

2. Suņa ādas, kaķa ādas,
Aizpērnāja kumeliņ'.
3. Suņa āda rietin rēja,
Kaķa āda ņaudin ņaud,
4. Aizpērnāja kumeliņa
Bubināti bubināj'.

103. Gamīna.

Two staves of music in 3/4 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. It starts with a piano (*p*) dynamic and a *cresc.* (crescendo) marking. The melody consists of eighth and quarter notes. The second staff continues the piece, starting with a forte (*f*) dynamic and a *decresc.* (decrescendo) marking, ending with a double bar line.

104. Gudrs padomiņš.

1. Šuj, mā - mi - ņa, man krek - li - ņu

A single staff of music in 2/4 time, starting with a treble clef and a 2/4 time signature. It begins with a forte (*f*) dynamic. The melody is written in eighth notes.

1. de - vi - ņā - mi vī - lī - tēm, ē - - - -

A single staff of music in 2/4 time, continuing from the previous line. It features a piano (*p*) dynamic and a long melisma over the final note 'ē'.

1. Šuj, ma-mi - ņa,

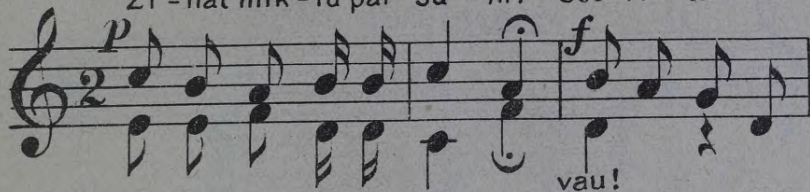
A single staff of music in 2/4 time, continuing the melisma from the previous line. It features a piano (*p*) dynamic and a long melisma over the final note 'ē'.

1. man krekliņ' de - vi - ņā - mi vī - lī - tēm .

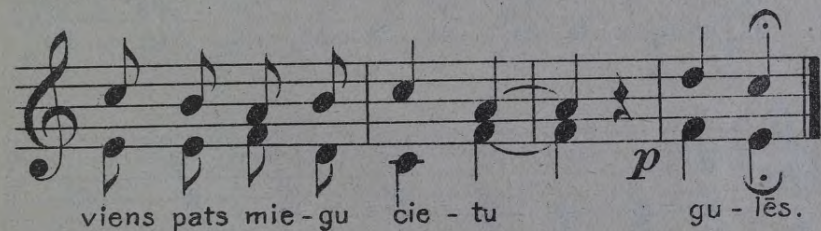
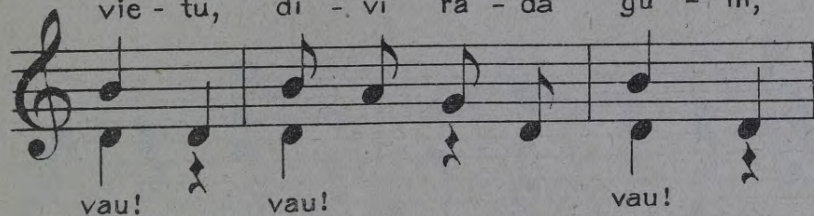
2. Devītāi vīlītēi
leliec gudru padomiņ'.

105. Mikla par suni.

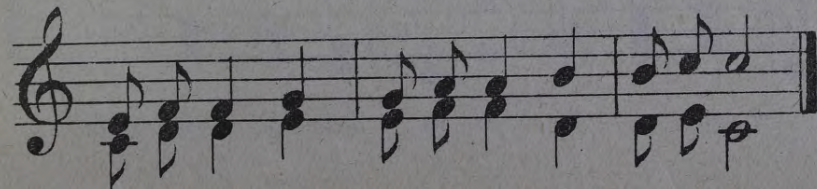
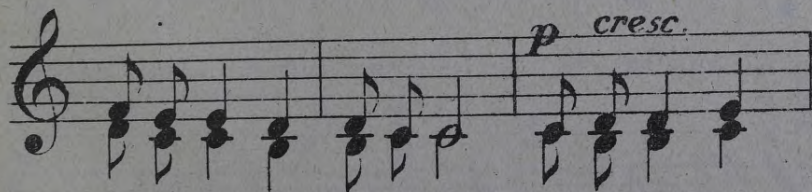
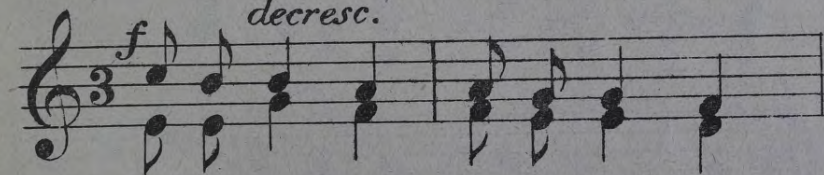
Zi - nat mīk - lu par su - ni? Čet - ri tai - sa

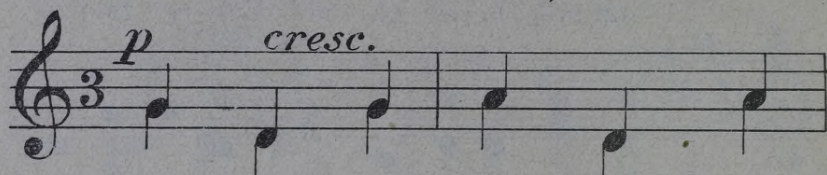
vie - tu, di - vi rā - da gu - ni,

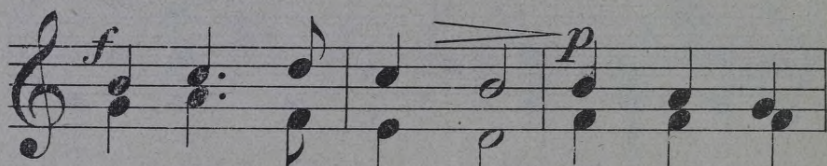
106. Gamma.

decresc.

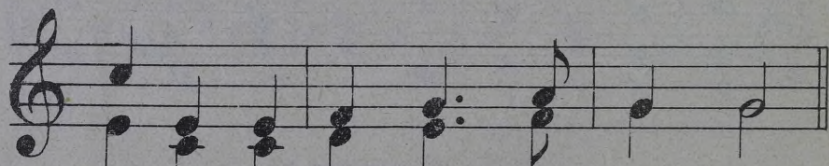
107. Sasala jūra.

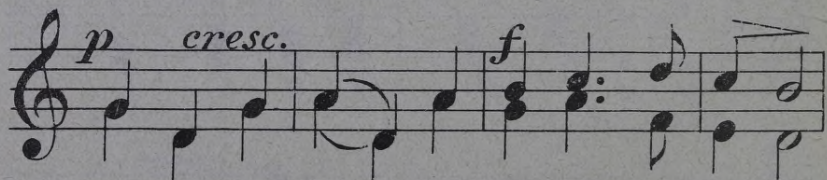
1. Nu sa - la, nu sa - la,
3. Nu la - ba brauk - ša - na

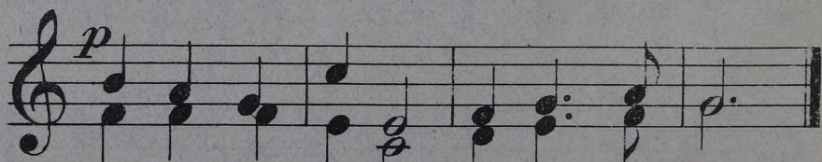
1. sals a - si sa - la, nu sa - la,
3. Dzin - ta - ra ze - mē, nu la - ba

1. nu sa - la, sals a - si sa - la.
3. brauk - ša - na Dzin - ta - ra ze - mē.

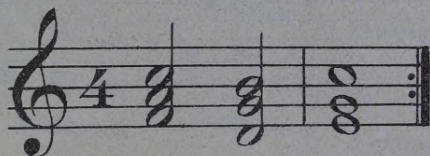

2. Sa - sa - la jū - ņa līdz di - be - na - mi,

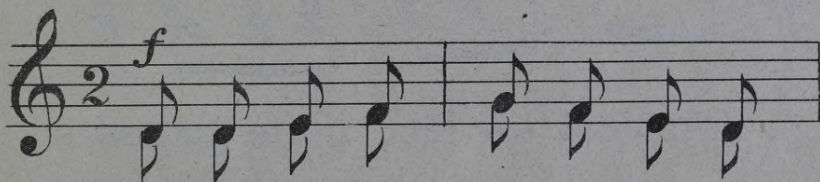

2. sa - sa - la jū - ņa līdz di - be - nam.

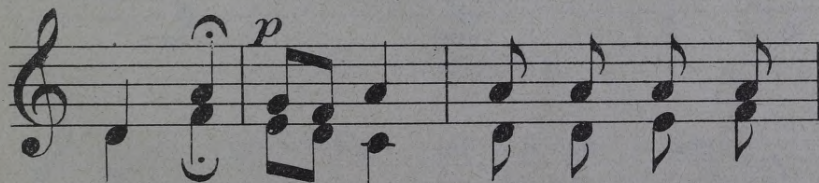
108. Kadence.

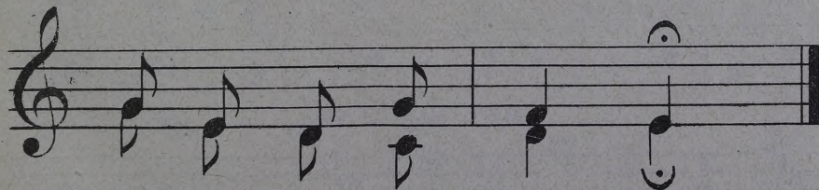
109. Papardīte.

1. Vi - si zie - di iz - zie - dē - ja,
2. Tā zie - dē - ja Jā - ņa nak - ti,

lī - go, lī - go, 1. pa - par - dī - te
2. su - dra - bi - ņa

1. ne - zie - dē - ja, lī - go!
2. zie - di - ņie - mi,

110. Gamma.

111. Jēri un jēru māte ganos.

Mē-mē - mē - lē, du-ņas mē - lē, — jē - ru

sta - bu - lī - tes spē - lē.

Bē - bē

Mē - mē - mē - lē,

bē - du, kas par bē - du? Zā - le

du-*ras* mē - lē, mē-mē -

la - ba, es tik ē - du. Ne-plūciet, kur da-dži

mē - lē, du-*ras* mē - lē!

pēr - ni, ma-ni . muļ - ļa bē-bē - bēr - ni!

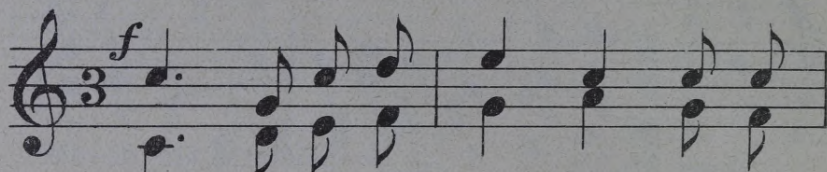
112. Kadence.

113. Gamma.

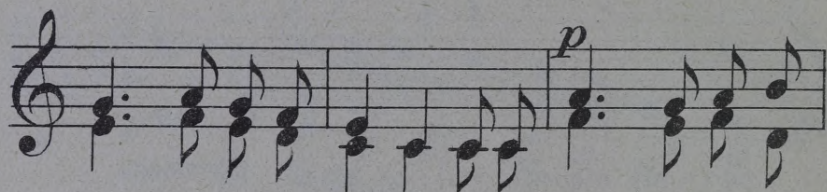
p *cresc.*

f *decresc.*

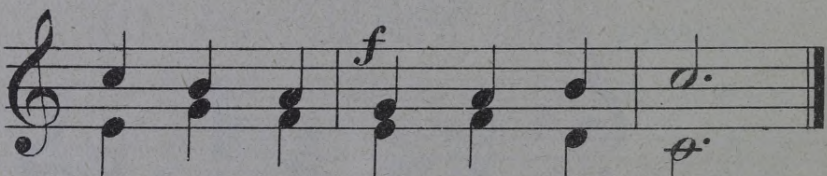
114. Daiļa meita.

1. Kur tu au - gi, dai - ļa mei - ta,

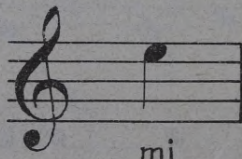

1. ka es te - vis ne - re - dzē - ju, ka es te - vis

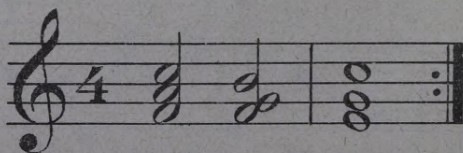
1. ne - re - dzēj', rai - rī - di - rā?

2. Es uzaugu pie māmiņas
Kā rozīte ziedēdama.
3. Ar puķīti rotājosi,
Saulītēi sildījosi.

mi

115. Kadence.

116. Gamma.

A)

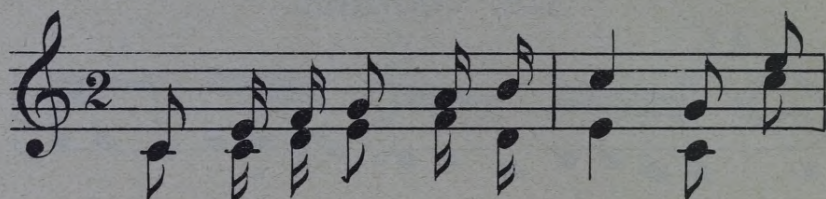
Musical notation for exercise A, consisting of four staves of music in 2/4 time. The first staff starts with a treble clef and a '2' time signature. The music consists of eighth-note patterns with beamed pairs of notes. The second and third staves continue the pattern. The fourth staff ends with a double bar line and a repeat sign, followed by a final note.

B)

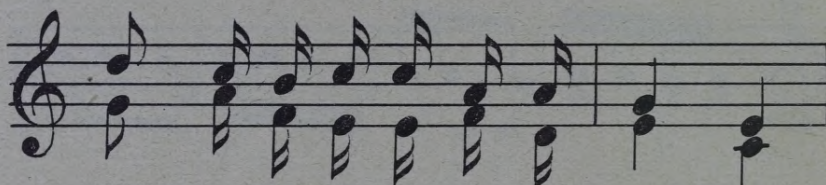
Musical notation for exercise B, consisting of two staves of music in 2/4 time. The first staff starts with a treble clef and a '2' time signature. The music consists of eighth-note patterns with beamed pairs of notes. The second staff continues the pattern and ends with a double bar line.

u.t.t.

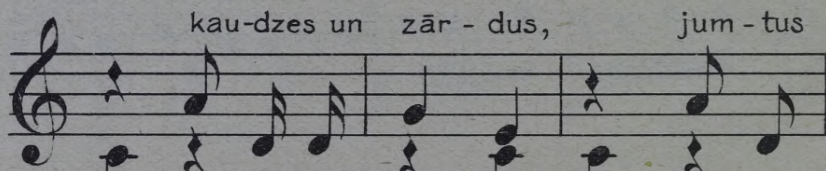
117. Pērkona rati.

Dun - dot un dim - dot un dār - dot, rīb

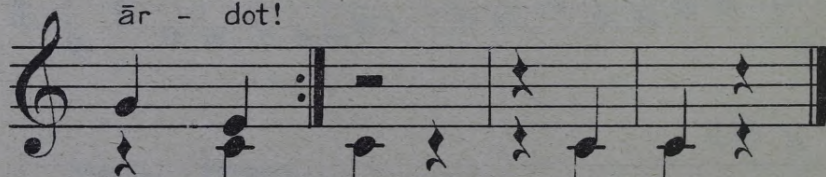
pēr - ko - na ra - ti, ko - kus spār - dot,

drr

drr drr

ār - dot!

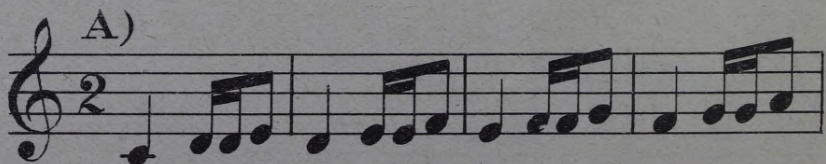
drr

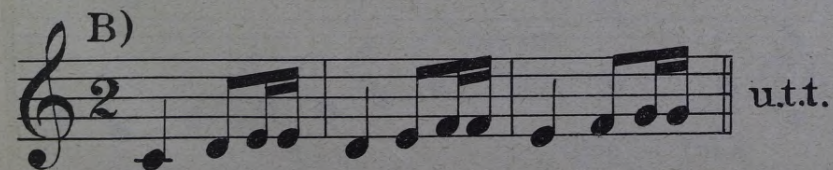
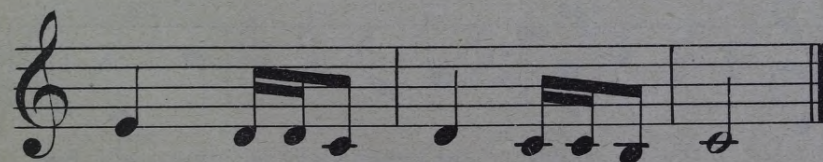
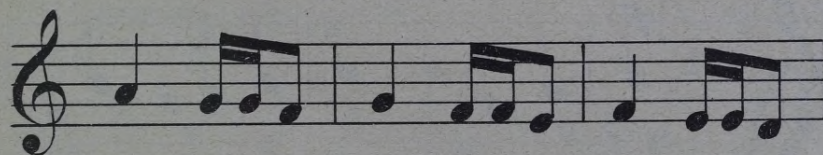
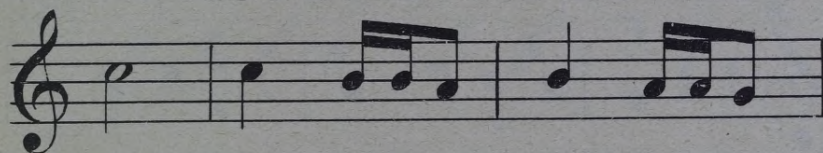
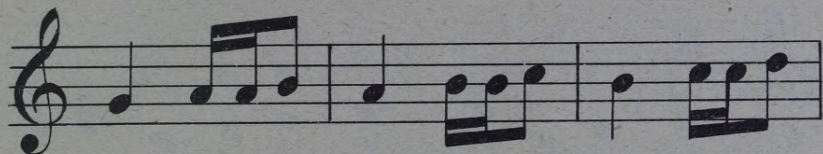
drr

drr

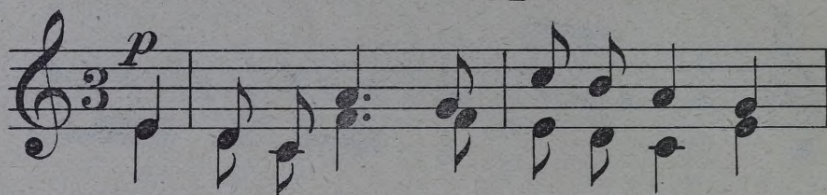
drr!

118. Gamma.

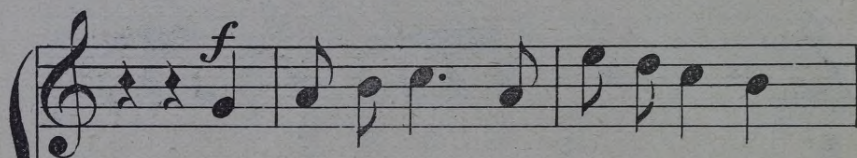

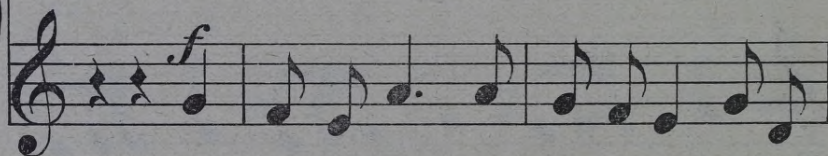
119. Pirmais aprīlis.

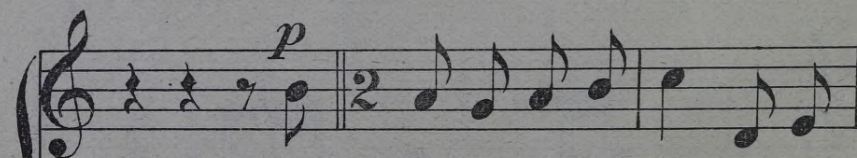
Piĥs uz-sauc Jan - cim bal - sī ska - ļā:

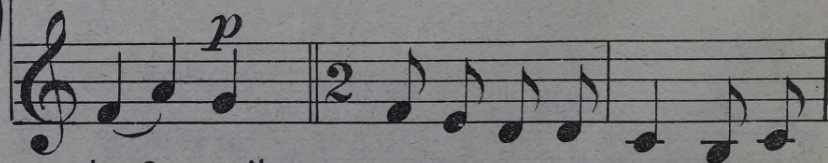
— Tev vie-nā vie - tā vī - le va - ļā!

Kur,

grib at-rast vai-nu Jan - cis, bet

kur? — grib

cresc. *f*

Pi - čam lie - lu lie - lais dan - cis, ka

cresc. *f*

drau - gu pie - vī - lis: — Ap - ri - lis!

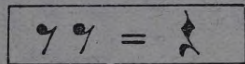
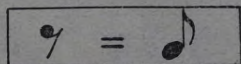
ka drau - gu pie - vī - lis: — Ap - ri - lis!

rit.

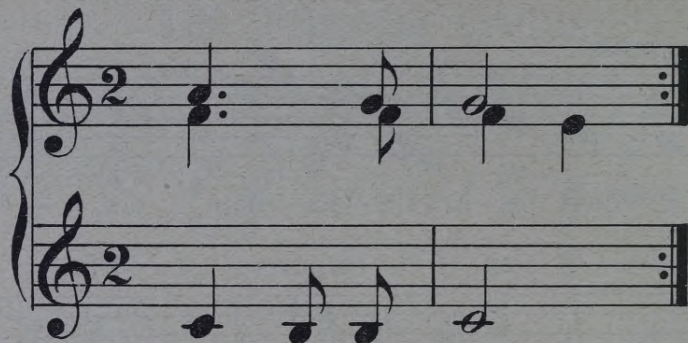
ap - - - ri - lis!

rit.

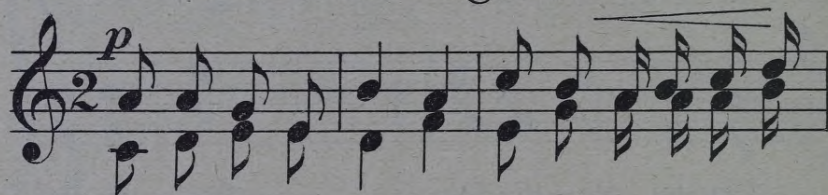
ap - ri - lis! ap - ri - lis!

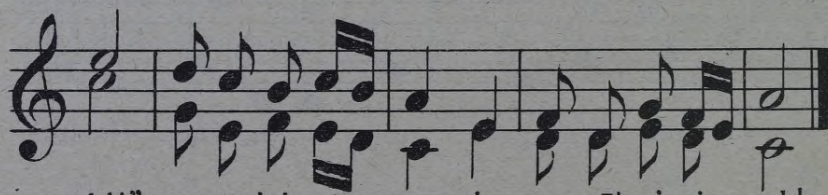
120. Kadence.

121. Lakstīgala.

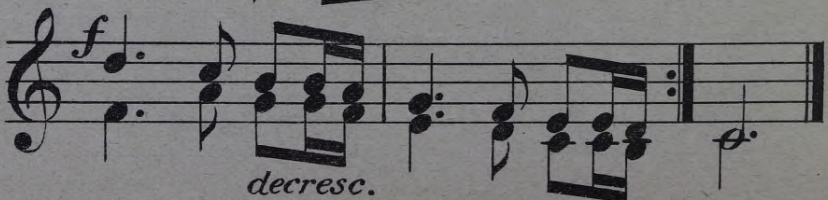
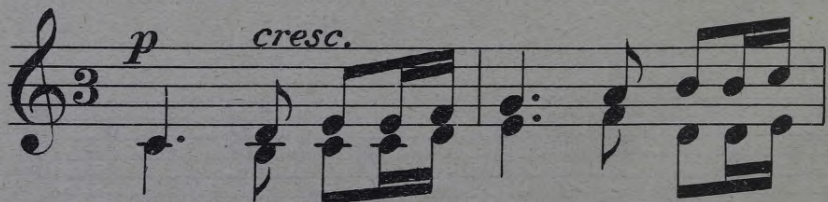

Vi - ņā strau-ta ma - lā „Vi-di, vi-di, vi-di -

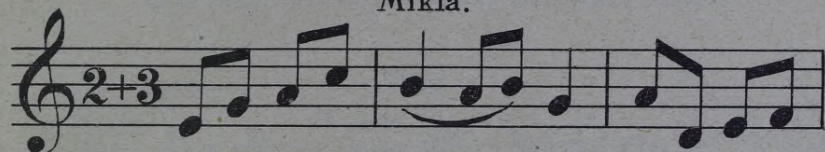
veld!” pogā lak-stī - ga - la, ze-māk zi-vis peld.

122. Gamma.

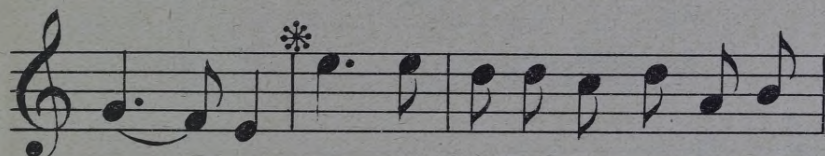

123. Melni lopi, balti lauki.

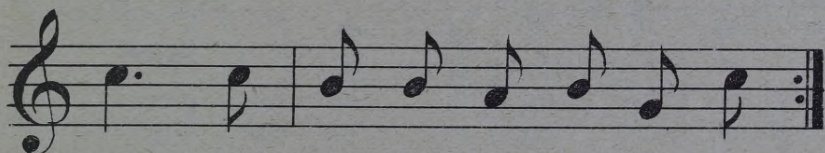
Mikla.

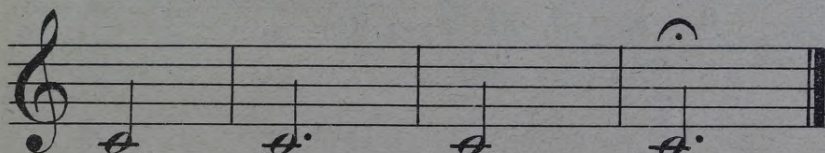
Mel - ni lo - - pi, bal - ti

lau - ki, gud - ram gudra ga - nī - ša - na,

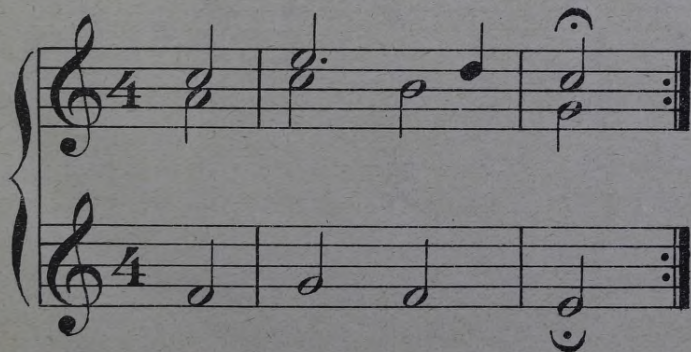

gud - ram gud - ra ga - nī - ša - na,

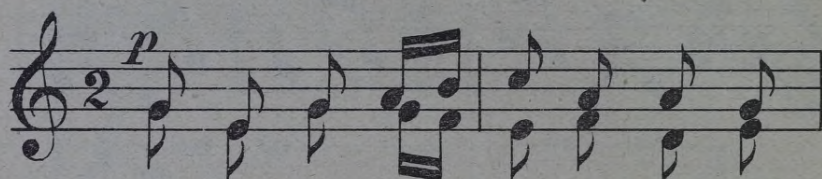

gud - - - ram.

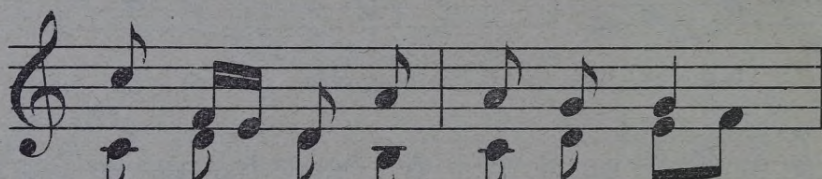
124. Kadence.

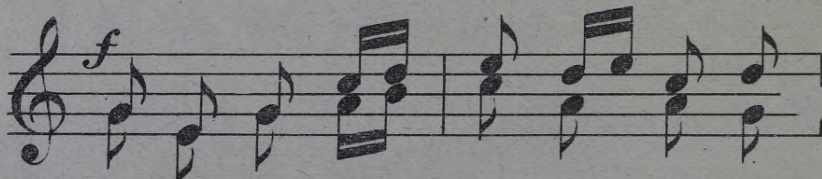
125. Kam turēt tēvu zemi?

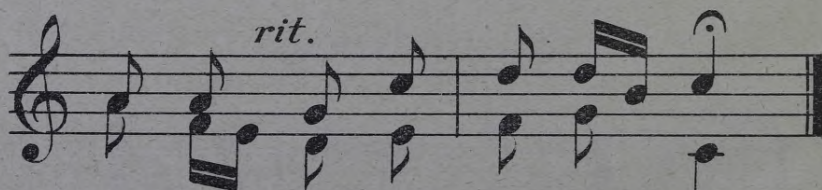
1. Mā - ci ma - ni, mā - mu - ļi - ņa,
2. Iz - mā - cīj' - si dār - bi - ņa - mi,

1. vi - sā - da - mi dar - bi - ņam,
2. mā - ci gud - ru pa - do - miņ',

1. mā - ci ma - ni, mā - mu - ļi - ņa,
2. iz - mā - cīj' - si dar - bi - ņa - mi,

1. vi - sā - da - mi dar - bi - ņam.
2. mā - ci gu - dru pa - do - miņ'.

3. Protošami, mākošami
Turēt savu tēvu zem';
4. Neprašami, nemākami
Svešas durvis virināt.

JĒKABS GRAUBIŅŠ

Pirmās notis

dziedāšanas stundās

I. daļa: **Do-mažors**

Pamatskolas I, II un III klasei

Izdevums B:

metodiski aizrādījumi skolotājiem

Autora īpašums

Krājumā pie A. Gulbja Rīgā, Kr. Barona ielā 14

N. ZELTIŅA GRĀMATU SPIESTUVE

Rīgā, Kungu ielā 33, tālrunis 34804

Ievadam.

„Pirmās notis“ iznāk 2 izdevumos: izdevums A ir rokas grāmata skolniekiem dziedāšanas stundās, izdevums B — aizrādījumi skolotājiem, kā pēc šīs rokas grāmatas klasē strādāt.

Izdevumā A esmu devis tikai materiālu dziedāšanai (solfedžēšanai) un konsekventi atturējies no jebkādiem teorētiskiem paskaidrojumiem, jo pēdējie palielinātu grāmatas apjomus un to sadārdzinātu. Teorētiskie paskaidrojumi grāmatā, kas domāta jau pamatskolas I., II. un III. klases mazajiem bērniem, tiem arī maz ko dotu un jāatstāj tamdēļ skolotāja dzīvajam vārdam. Paskaidrojamās nošu raksta zīmes un terminus gan esmu īpaši izrakstījis pēc tiem solfedžo vingrinājumiem, kur tās pirmoreiz nāk priekšā. Kādi šie paskaidrojumi un kā tie dodami, to skolotāji atradīs „Pirmo nošu“ šajā izdevumā (B).

Pie vingrinājumu paskaidrojumiem esmu devis arī patstāvīgu darbu paraugus skolniekiem. Tie noderēs tajās skolās, kur vienam skolotājam dziedāšanas stundās vēl jāstrādā uzreiz ar 2 klasēm: tur vienai klasei jāuzdod kāds patstāvīgs darbiņš, kāmēr skolotājs nodarbojas ar otru. Viens-otrs patstāvīgs darbs jāuzdod skolniekiem izpildīt arī mājās. Uzsveru, ka esmu devis tikai darbu paraugus, kurus skolotāji paši var dažādi modificēt, nevis visus iespējamus darbus. Stundas gaita var ierosināt arī iepriekš pavisam neparedzamus citādākus patstāvīgus darbus. Tādiem dodama pat priekšroka, jo tie dabīgi izrietuši no klases darba un atrodas skolnieku uzmanības degpunktā.

Nošu sistēmu pašā sākumā jau dodu pilnīgu — visas 5 līnijas, jo nevaru atzīt par pareizu līniju pakāpenisku pavairošanu, kā to dara daži metodiki, tā it kā atkārtodami pieclīniju sistēmas izcelšanās vēsturi. Pieclīniju sistēma tagadnes nošu lasītājam jāuztver kā nedalāms komplekss, ja tas grib ātri un nemaldīgi nošu rakstā oriētēties. Sākumā skolniekiem vajadzīgās nedaudzās notis gan varētu uzrakstīt arī uz 1—2 līnijām, bet kāds atvieglojums no tam? Tāda neredzam. Bet redzam gan apgrūtinājumu pareizu, nemainīgu

redzes priekšstatu nodibināšanā par katras nots vietu un stāvokli nošu sistēmā.

Lieku arī jau pašos pirmajos vingrinājumos katras sistēmas sākumā vijoles atslēgu. Ir zināma taisnība tiem metodikājiem, kuri atslēgu neliek un motivē to tā, ka skolnieki sākumā taču nekādā citā atslēgā nedziedās, — tā tad atkārtot pie katras sistēmas pastāvīgi vienu un to pašu zīmi nenozīmē vairāk, kā nelikt nekādu zīmi; pēdējā gadījumā nav jāapgrūtina skolnieki arī ar grūtās zīmes rakstīšanu un nav jāatbild uz viņu jautājumu, kam tāds „klingēris“ vajadzīgs.

Mani pretmotivi ir šādi.

Ja atslēgas nelikšana nošu sistēmas priekšā turpinātos tikai kādu nedēļu vai pāris nedēļu, tad es to vēl pielaistu: skolniekiem gluži vienkārši pateiktu, ka, lūk, šajā nošu rakstā gan vēl trūkst viena svarīga zīme (ka atslēga trūkst, to — droši vien! — pateiks vairāki skolēni, kas ārpus skolas jau mācās klavieres vai vijoli spēlēt), bet to, sak', drīz arī sāksim rakstīt. Diemžēl, tā teikt nevar, jo līdz tam laikam, kad skolēniem radīsies vajadzība un gadījums iepazīties ar basa atslēgu, vēl daudz gadu: mana pārliecība, ka nav nekādas vajadzības ar basa atslēgu skolēnus iepazīstināt agrāk par 6. klasi. Pamatskolu beidzot, pēc manām domām, skolēniem jāprot lasīt notis arī basa atslēgā, bet tikai sestajā klasē, kur pēc mūtācijas radīsies viena-otra zemāka balss, varēs arī praksē to izlietot, iepazīstinot skolniekus ar kādu jaukta kora dziesmu. Tā tad iznāk, ka visus pirmos 5 gadus pamatskolnieki lasīs un rakstīs notis bez atslēgas. Ārpus skolas tie ik uz soļa sastapsies ar pareizu, pilnīgu nošu rakstu, kurā netrūkst atslēgu, — tikai skola tiem liks rakstīt bez atslēgas, t. i. nepilnīgi un nepareizi. Tā būtu nepaidāgoģiska rīcība. Nav nekāda nelaime, ja skolnieki nezinās atslēgas nozīmi. Viņi apmierināsies ar skolotāja paskaidrojumu, ka šī zīme pie katras sistēmas nošu rakstā ir nepieciešama; bet kas tai par nozīmi, to pateiks tad, kad skolnieki būs kļuvuši vecāki un gudrāki. Nākas taču arī citos priekšmetos — un pie tam diezgan bieži — uz skolēnu jautājumiem: kas tas ir? kāpēc? — atbildēt, ka paskaidrojumu varēs dot tikai nākotnē. Uzraksta vijoles atslēgu I. klases skolēni, pēc vingrināšanās pāris pirmajās stundās, samērā viegli, vismaz grūtības nav lielākas, kā pie dažāda laba burta vai cipara.

Uz šai grāmatā dotajiem aizrādījumiem lūdzu neskatīties kā uz sistēmātisku, pilnīgu dziedāšanas mācības metodiku. Te metodikas jautājumi aizkarti tikai tikdaudz, lai

skolotājiem būtu labāk orientēties „Pirmo nošu“ skolēniem domātajā rokas grāmatā (izdevumā A). Tiem kollēgām, kam vēl nebūtu pazīstama Jūl. Roziša „Dziedāšanas mācības metodika“ (Valtera un Rapas izd. 1929. g.), silti šo grāmatu varu ieteikt (lai arī vienā-otrā jautājumā ar autoru nesmu gluži vienis prāts). Tajā daudzi, manis tikai aizkartie jautājumi apskatīti ļoti plaši un pilnīgi; ļoti vērtīgi aizrādījumi uz vairākiem derīgiem mācības līdzekļiem.

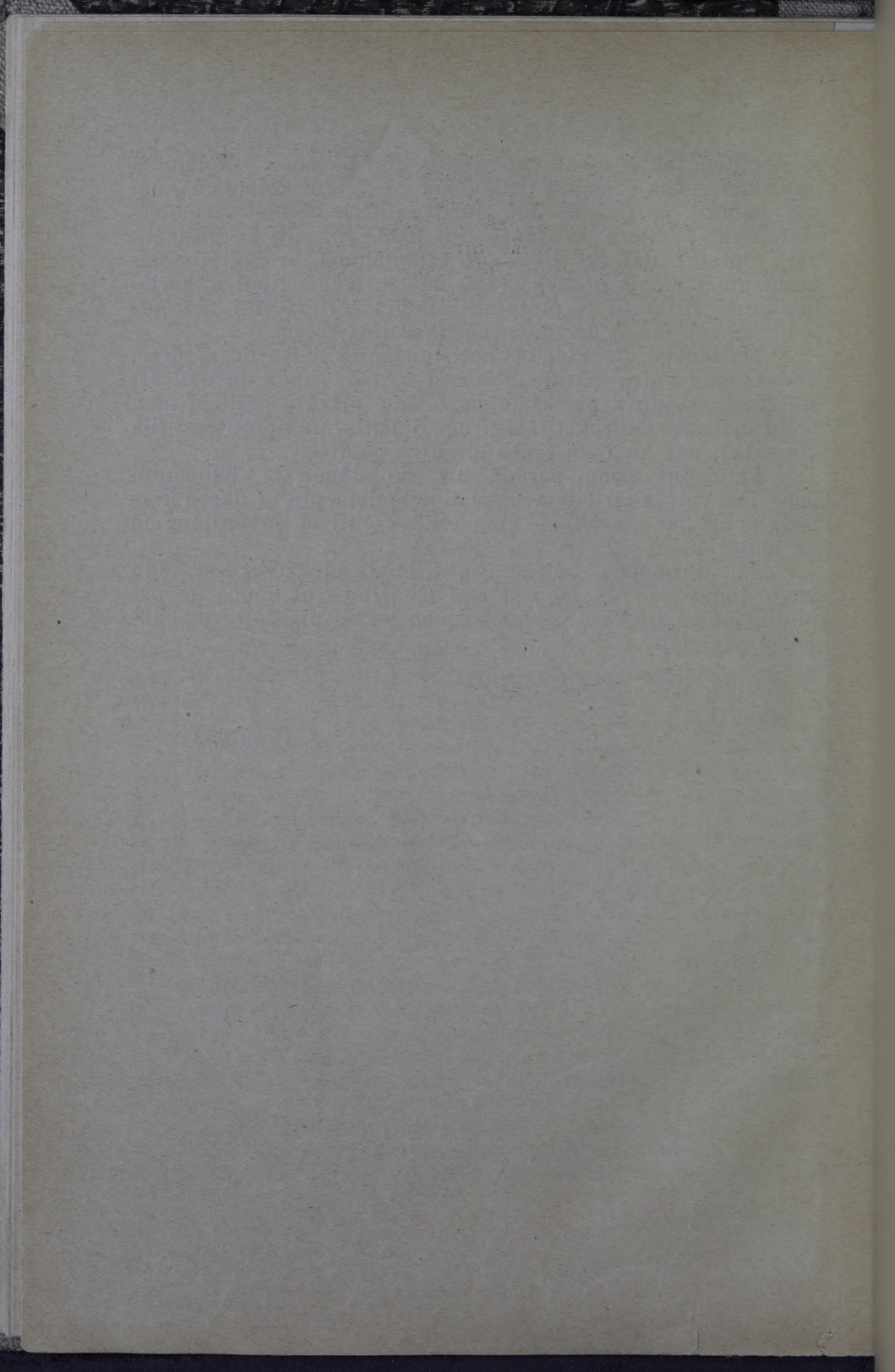
Maziem bērniem lemtas notis jāiespiež lielas un skaidras. Tādas notis vairo patiku, interesi uz mācīšanos un dod arī spilgtus, skaidrus priekšstatus. Tādu ieskatu realizēt man palīdzēja nošu daiļrakstītājs Aug. Stūrītis un tipo-litogrāfija „Imanta“, par ko tiem mans sirsnīgs paldies.

Pateicību esmu parādā arī skolotājam J. Vichmanim par viņa vairākkārtējiem uzmudinājumiem pie šī darba ķer-ties, kā arī par vairākiem viņa praksē gūtiem novērojumiem un materiāliem.

Ja „Pirmajām notīm“ būtu lemts piedzīvot vēl kādu iespaidumu, tad es labprāt tajā izdarītu grozījumus un papildinājumus, uz kuŗu vajadzību man laipni aizrādītu dziedāšanas skolotāji.

Rīgā, 1931. g. augustā.

J. Graubiņš.

Solfedžēšana.

Solfedžēšanu uzskatu par dziedāšanas stundu galveno sastāvdaļu. Tās mērķis ir dziedāšana „no lapas“, t. i. ātra oriētēšanās katrā jaunā, vēl nepazīstamā dziesmā, kuŗas notis dziedātājam nāk rokās: ritmiski pareiza meldijas nodziedāšana pēc notīm vien, bez instrūmenta palīdzības, pievienojot tūliņ meldijai arī apakšā parakstīto tekstu, dinamisko zīmju ievērošana u. t. t. Solfedžo vingrinājumos tā tad ietelp visi mūzikas pamatelementi: melodija, ritms, harmonija, temps; bez tam „Pirmo nošu“ vingrinājumiem visiem pievienots arī teksts. Tamdēļ arī solfedžo vingrinājumiem ziedojava dziedāšanas stundas lielākā puse.

Viela solfedžēšanai „Pirmajās notīs“ no sākuma dota tik viegla, grūtibām tikai pamazām un ļoti pakāpeniski pieaugot, ka to var droši dot jau pamatskolas I. klases skolniekiem. Ja šie skolnieki izgājuši jau krietnu pirmskolu, tad pēc „Pirmajām notīm“ var sākt dziedāt I. klasē jau pašā mācības gada sākumā. Bet tā kā nav paredzams, ka visiem skolniekiem būs pirmskolā jau dots pietiekošs jēdziens par mūzikas skaņu un tās galvenajām īpašībām: augstumu, ilgumu, stiprumu, tembru u. t. t., tad labāk mācības gada sākumā dziedāt vieglas dziesmas pēc dzirdes, kādu daļu no katras stundas veltīt sarunām par mūzikālām un nemūzikālām skaņām, mūzikālās skaņas īpašībām u. t. t., t. i. atkārtot pirmskolas programmu. Tas ilgs tikai dažas nedēļas. Pēc tam var sākt strādāt pēc „Pirmajām notīm“.

Šis grāmatas autors ir sīvs pretinieks tam izplatītajam aizspriedumam, it kā dziedāšana pēc notīm būtu bērniem ļoti grūta, „nošu mācība“, t. i. teorija, garlaicīga un neinteresanta. Šī aizsprieduma aizstāvji iet pretī bērnu saucienam pēc „dziesmiņām“ un to mācīšanai pēc dzirdes un atmiņas izlieto visas dziedāšanas stundas ne tikai pirmajās 2 pamatskolas klasēs, bet arī vēlāk, un tikai oficiālo programmu spiesti, slinki un ne labprāt ķeŗas pie „neinteresantās teorijas“, t. i. pie notīm. Protams, būtu netaisni noliegt šādām stundām katru nozīmi. Klausīdamies priekšā dziedāto vai spēlēto un dziedot līdz, bērni attīsta savu dzirdi, atmiņu un balsi. Tamdēļ arī tad, kad piekopj dziedāšanu pēc notīm, nav slikti blakus tai praktizēt dziesmu mācīšanu arī pēc

dzirdes un atmiņas. Bet ar pēdējo vien nepietiek, jo dziedāšanas stundu uzdevums taču ir iznīdēt tautā mūzikas analfabētismu; nākošajam pilsonim no skolas jāiziet kā nošu lasīt un rakstīt pratējam: jāpazīst nošu raksts ar visām viņa zīmēm un jāmak tādu vienkāršāku rakstu arī atšifrēt, t. i. notis uzrakstītu dziesmu izdziedāt. Mūzikas māksla tik vispārēja un tās nozīme tik liela, ka skolas uzdevums ir dot saviem audzēkņiem dzīves ceļa kulē līdz zināšanas, kas šo mākslu palīdz saprast un baudīt. Un to var tikai praktiski-teorētiskas stundas, ne praktiskas vien. Bez tam, ko gan sacītu, ja kādu citu priekšmetu sāktu mācīt tikai tādējādi, ka liktu bērniem bez gala atkārtot priekšā teikto, kā mēr to patur atmiņā? Tādu metodi, kuŗa izslēdz pašu mācāmo aktivitāti, pašdarbību un apzinīgumu, uz stingrāko nosodītu. Tikai dziedāšanas mācībā, nezi' kamdēļ, tādu metodi vēl daudzi atrod par pieļaujamu. Nošu mācība, mūzikas teorija, dziedāšana pēc notīm ir bērniem grūta un neinteresanta tikai tad, kad to nemetodiski māca. Vai aritmētika nav „grūta un neinteresanta“, kad to māca tā, kā mūs kādreiz mācīja vecajos labajos laikos, liekot iekalt galvā pēc kādiem paskaidrojumiem vispirms „mazo vienreizvienu“, pēc tam lielo, saskaitīšanai un citām darbībām pašā sākumā ņemot milzu skaitļus, izdarot šīs darbības tīri mēchaniski u. t. t.? Bet tagad, kad izstrādājušās racionālas metodes, aritmētiku mācās vismazākie bērni ar lielāko interesi, pat ar aizrautību. Un tāpat tas ir ar mūzikas teoriju, ar notīm. Saistīt tikai vienumēr teoriju ar praksi; neapgrūtināt bērnu atmiņu uzreiz ar vairāk teorijas, nekā to praksē (dziedāšanā) tūlīn izlieto un nostiprina; sakārtot vielu tā, lai tā stingri pakāpeniski un pamazām vestu no vieglākā uz grūtāko; šim vielas iekārtojuma pamatos likt skolēnu pašdarbību, t. i. lai skolēni paši varētu soļot no uzdevuma uz uzdevumu, skolotājam tikai ierosinot, atgādinot un piepalīdzot; ielikt uzdevumos bērniem tuvu, mīļu konkrētu saturu, — tad teorētiski-praktiskās dziedāšanas stundas padarīs arī pavisam maziem bērniem vieglas un interesantas. Notis kā labākais uzskatāmības līdzeklis, kas skaisti attēlo melodijas celšanos un krišanu un dažādus skaņu ilgumus, šo interesi tikai vairo un pavisam nav tāds bubulis, no kuŗa bērni jāpasargā pēc iespējas ilgāk. Tamdēļ arī „Pirmās notis“ dodamas rokās jau pamatskolas I. klasēs skolēniem. Tā nav mana vienkārša iedoma vai iegriba, bet arī daudzu citu metodiķu atziņa, ko prakse atstaisnojusi. Es personīgi savā ilgajā dziedāšanas skolotāja praksē vienmēr notis esmu atradis labāko un uzticamāko sabiedroto cīņā pret vienmuļību, garlaicību un skolēnu pa-

sīvitāti dziedāšanas stundās. Daudzi no „Pirmajās notīs“ uzņemtajiem uzdevumiem pārbaudīti jaunākajās klasēs Valsts paraugpamatskolā Rīgā, kad tur strādāju kā dziedāšanas skolotājs.

„Pirmo nošu“ I. daļu, sistēmātiski strādājot 2 stundas nedēļā, varēs viegli iziet pamatskolas pirmajās 3 klasēs.

Ir taisnība, ka dziedāšanas stundās bērni sāk lūgt, lai māca kādu dziesmiņu, tiklīdz skolotājs ilgāk nodarbina tos ar teorētiskiem jautājumiem. Šai lūgumā pēc dziesmiņām ir nevien prasība pēc aktīvitatē, pēc līdzdalības stundas darbā, bet arī pēc konkrēta satura dziedamajā vielā; solfedžēšana, kurā lieto tikai nošu nosaukumus, bērnus neapmierina: tā nav „dziesmiņa“, jo dziesmiņā bērni blakus mūzikai prasa arī tekstu ar zināmu fābulu, sev tuvu, interesantu saturu. „Pirmo nošu“ solfedžo vingrinājumi tamdēļ visi pārvērsti par „dziesmiņām“: tie iecerēti arvienu kopā ar kādu tekstu. Tekstiem izlietoti populāri teicieni, parunas, izsaučieni, interjekcijas no ikdienas dzīves, mīklas un tautas dainas, kā arī dzejas darbu fragmenti; daudzi teksti grāmatas autora paša sacerēti. Bērnu interesi pie vingrinājumiem šie teksti saista lielā mērā.

Dziesmu vai vingrinājumu kursu?

Metodiķu starpā daudz pārrunāts ir jautājums, ko likt dziedāšanas mācības kursa pamatā: vingrinājumus vai dziesmas.

Dziesmu kursa piekritēji saka, ka skolas dziedāšanas stundu uzdevums ir iemācīt skolēnus dziedāt dziesmas, kamdēļ viss mācības kurss jābūvē uz dziesmām. Vingrinājumi jāņem tikai tādi, kas iepriekš paredzēto dziesmu iemācīšanās veicina.

Šim uzskatam nevar piekrist, jo tas pārāk sašaurina dziedāšanas stundu uzdevumus un nozīmi. Vispārīzglītības mācības iestāžu programmās dziedāšana ir vienīgais priekšmets, kuram sakārī ar mūzikas mākslu. Tamdēļ dziedāšanas stundu uzdevums ir ne tik vien iemācīt skolēnus dziedāt zināmu skaitu dziesmu, bet tos kaut cik ievadīt mūzikas izpratnē: iepazīstināt tos ar nošu rakstu, ar gammām, ar intervalliem, ar ritmiku un harmoniku; dot tiem līdz dzīvē, no skolas izejot, nevien kādus desmitus dziesmu, bet prasmi pašiem dziesmas iemācīties, dziedot pēc tam mājās un košos; palīdzēt izkopties skolēnos zināmam kritērijam, lai tie varētu

atšķirt, kas mūzikā vērtīgs, kas nevērtīgs. Un tas nav citādi iespējams, ka paredzot īpašu mūzikas elementārteorijas kursu, kas izņemams sistēmātiskos vingrinājumos. Līdztekus šim vingrinājumu kursam iet dziesmu dziedāšana, pēc iespējas izvēloties tādas dziesmas, kas vingrinājumu kursā iegūtajām zināšanām atbilst.

Atzīmējami mēģinājumi sastādīt dziesmu kursu no tādām dziesmām (tautas un oriģināldziesmām), kas pašas noderētu kā vingrinājumi dažādu teorētisku atziņu iegūšanai pakāpeniskā un sistēmātiskā ceļā. Bet tad arvienu jāsadūras ar nepārvaramām grūtībām: kur lai ņem tādas dziesmas, kuras atbilstu tam skolēnu stāvoklim, kad tiem nav vēl nekādu teorētisku zināšanu? Tādu dziesmu nav. Vingrinājumam vajag būt īsam un koncentrētam, lai tajā visu uzmanību piegrieztu tikai kāda viena noteikta teorētiska parādība un atziņa. Tas nav dziesmas uzdevums, lai arī tā būtu vienkāršākā no vienkāršām. Vēl mazāk var atzīt tādu pajēmienu, kad teorētiski-praktiskiem vingrinājumiem jēmu jau pazīstamu dziesmu motīvus, frāzes un fragmentus. Dziesma ir organiski vesels mākslas darbs, un nav labi tādu darbu anatomizēt un graizīt nesakarīgās sastāvdaļās. Bez tam no tādiem vingrinājumiem grūti un pat neiespējami sastādīt noapaļotu, sistēmātisku kursu pilnīgi noteikta apmēra teorētiskas vielas piesavināšanai.

Tamdēļ jāpaliek pie metodiski un sistēmātiski uzbūvēta vingrinājumu kursa kā pie stiprākā pamata. Esmu centies tādu dot savās „Pirmajās notīs“.

Lai gan „Pirmo nošu“ vingrinājumi nav nekādi mākslas darbi, tiem tomēr dota arī noteikta mūzikāla forma, lai bērnos pamazām attīstītos šo formu izjūta.

Trijskaņu-metode.

Vingrinājumu pakāpenisko gaitu esmu sācis ar krītošo mazo tercju sol-mi, kas ir Do-mažora tonikas trijskaņa (do-mi-sol) kvintas un tercās skanas. Apstāšos pie iemesliem, kamdēļ izvēlējos taisni tādu sākumu.

Liekas, ka dabiskākais vingrinājumu sākums būtu gammas tonika, tā tad skaņa do, ja ešam nodomājuši pirmos vingrinājumus dziedāt Do-mažorā. Šai skanai tad pakāpeniski pievienotu re, mi, fa u. t. t., līdz gammas augšējai tonikai — nākošajam do un vēl augstākas skaņas, cik tās pieejamas bērnu balsīm. Tādējādi g a m m a s uzbūve no-

teiktu arī vingrinājumu kārtību, un jaunas skaņas pievienotos jau zināmajām tāpat pa pakāpēm uz augšu, kā tas notiek atskanojot gammu. Šādai kārtībai nevar noliegt sistēmu un loģiskumu un pēc tās arī sastādītas daudzas mācības grāmatas dziedāšanas stundām. Tikai šai kārtībai piemīt tas trūkums, ka dziedāšanas vingrinājumu pašā sākumā iznāk jau dziedāt sekundas intervallu, kas pieder pie visgrūtākajiem intervalliem. Kā pētījumi rāda, tad intervallu uztveres grūtības ir proporcionālas akustisko attiecību sarežģītībai, kas pastāv starp intervalla apakšējo un augšējo skaņu, proti: jo vienkāršāka attiecība starp šo skaņu vibrāciju daudzumiem vienā laika vienībā (piem., sekundē), jo tas vieglāk izdziedams. Visvienkāršāka šī attiecība starp tīrās oktāvas pamatu un virsotni — 1:2 (augšējā tonī vibrāciju divreiz vairāk, nekā apakšējā). Oktāva skaitās arī visvieglāk dziedamais intervalls. Oktāvai seko tīrā kvinta (attiecība — 2:3), tīrā kvarta (3:4), lielā terca (4:5), mazā terca (5:6), lielā seksta (3:5), mazā seksta (5:8) un pēc tam disonējošie intervalli: mazā septima (4:7), lielā sekunda (8:9), lielā nona (4:9), mazā sekunda (15:16), lielā septima (8:15) u. t. t. Tādā kārtībā tad arī vajag mācīt šos intervallus uztvert, ja gribam sekot paidagoģiskajam principam: no vieglākā uz grūtāko. Tomēr sākt ar oktāvas intervallu pirmajā klasē nav iespējams tamdēļ, ka daļai bērnu vēl tik mazs balss diapazons, ka oktāvu neaptver. Pārējo konsonējošo intervallu: kvintas, kvartas, tercās, sekstas, uzveres grūtības puslīdz vienādas. Izdevīgi sākt ar krītošās mazās tercās dziedāšanu šādu 2 iemeslu dēļ: mazā terca bieži dzirdāma dabā kā visiem pazīstamā dzegūzes dziesma („kukū!“) un dažādi saucieni („mamma!“ „u-ū!“); mazā terca ir mažora trijskaņa sastāvdaļa. Ar trijskaņa dziedāšanu (tajā ietelp vēl divi viegli uztverāmie intervalli: tīrā kvinta un lielā terca) vēlams dziedāšanas mācību sākt, jo trijskanis pieļauj jau pašā sākumā arī harmoniskos (akordu) vingrinājumus. Harmoniju pasaulē bērni ievadāmi pēc iespējas drīz, jo, pirmkārt, harmoniskie vingrinājumi (dziedāšana tercās, sekstās u. t. t.) ir teicams dzirdes attīstības līdzeklis, kas ļoti veicina intonācijas tīrības izkopsmi, otrkārt, ir viens līdzeklis vairāk pastiprināt skolēnu interesi, un, treškārt, jau laikus sāk gatavot skolēnus harmoniju izpratnei mūzikā. Mūzikas attīstība iet no melodijas uz harmoniju, no vienbalsības uz vienmēr sarežģītāku un sarežģītāku daudzbalsību. Jaunlaiku mūziku plašās aprindās neizprot visvairāk tamdēļ, ka šais aprindās dominē vislielākā harmoniju neiz-

pratne. Šai neizpratnei palīdzēt vispirmām kārtām aicinātas skolas dziedāšanas stundas. Un trijskaņu dziedāšana jau pašā mācību sākumā ir pirmais drošais solis harmoniju valstībā.

Gamma nav primārs, bet sekundārs mūzikāls veidojums — mākslīgs sastatījums no tām skaņām, kas sastopamas zināmas tonālītes melodijās. Gamma ir dzīvās, dabīgās mūzikas, kas veidojas no dažādiem kāpjošiem un krītošiem intervalliem, schēma, formula, kuŗa pazīst tikai vienu intervallu — sekundu. Sākt no šī mākslīgā darinājuma dziedāšanas mācību mūzikāli vēl maz attīstītiem bērniem nav dabiskākais un vienkāršākais ceļš. Taisni otrādi — dabiskākais ceļš ir caur vieglo konsonējošo intervallu daudzveidību nonākt pie gammas schēmātiskās vienveidības. Klasiskās mūzikas harmoniskais pamats ir 3 trijskaņi: tonikas, dominantas un subdominantas. Šie trijskaņi satur visas pakāpes, kas gammā ietelp: tonikas trijskanis — I, III, V. (Do-mažorā: do-mi-sol), dominantas trijskanis V. pakāpei pievieno VII. un II. (si-re) un subdominantas trijskanis dod vēl iztrūkstošo IV. un VI. pakāpi (fa-la). Tā tad iepazīdāties ar šiem 3 pamatrijskaņiem un to savstarpējām attiecībām, iepazīstāties pamazām ar visu gammu, kas kā schēmātisks secinājums viņāgo visu iepriekšējo darbu. Izvēloties šādu darba gaitu elementārajā dziedāšanas mācībā, ir tā tad panākts, ka no vieglākajiem intervalliem iet uz grūtākajiem pa dabīgāko ceļu un tajā pašā laikā ievada mācekļus tonikas-dominantu harmonijās, bez kurām nav domājama arī tonālītes izjūtas izkopsme un nostiprināšana.

Ir dzirdēta tāda ieruna pret trijskaņu-metodi, it kā tā noderot gan vācu skolās, sagatavodama bērnus vācu tautdziesmu dziedāšanai, bet latvju tautdziesmu izpratni neveicinot un pat aizbīdot uz tālāku laiku tautdziesmu apziņīgu dziedāšanu pēc notīm. Bet šī ieruna nav dibināta. Latviešu tautdziesmas gan pamatojas uz baznīcītonkārtām, bet ir aplam domāt, ka trijskaņu dziedāšana nevar sagatavot šādu dziesmu dziedāšanai. No baznīcītonkārtām izaugušās melodijās, piem. neskaitāmos vācu korāļos, trijskaņi un tonikas-dominantu attiecības var spēlēt ļoti ievērojamu lomu. Pat kontrāpunktisks šādu melodiju harmonizējums piegriež lielu vērību trijskaņiem, kādi rodas balsīm saistoties savā starpā (atcerēsīmies kaut vai klasisko kvartsekstakorda aizliegumu tādos harmonizējumos). Gammās — tā tad tikai sekundu dziedāšana taču nevar sagatavot dziesmu dziedāšanai labāk, nekā galveno trijskaņu dziedāšana un saistīšana savā starpā, kas prasa vingrināšanos tercās,

kvintās, kvartās, sekstās un arī sekundās. Ja es ar trijskaņu-metodi uzdrošinos savas „Pirmās notis“ nolikt priekšā jau I. klases skolniekiem un 2—3 gados iemācu tos pēc notīm dziedāt vienas tonālītes (Do) robežās ir visus 3 galvenos trijskaņus, ir nepārtrauktu gammu, uztvert tercās, kvintās, kvartās, sekstās un sekundās intervallus, „no lapas“ izdziedāt vienkāršas melodijas, kuŗas satur dažāda ilguma notis ($\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$ - notis, arī punktētas, izņemot $\frac{1}{8}$ un $\frac{1}{16}$), tad, man šķiet, esmu bērņus jau agrāk sagatavojis tautdziesmu dziedāšanai pēc notīm, nekā, piemēram, tāds gammas-metodes aizstāvis, kas ar notīm sāk iepazīstināt savus skolēņus tikai vēl III. klasē.

Turēdamies pats pie trijskaņu-metodes, nebūt negribu galīgi nosmādēt arī gammas-metodi, kuŗu no savas prakses pazīstu tikpat labi. Katra metode ir labāka, nekā nemetodiska strādāšana, jo metode nodrošina darbam plānveidību. Bet dzīvajā audzināšanas darbā nedrīkst sastingt: ir jāmeklē ne tikai jauni pajēmieni vienas un tās pašas metodes robežās, bet dažkārt jāmaina arī paši pamata principi — tā tad pati metode.

Vingrinājumu tonālīte un tesitūra.

Kādā tonkārtā dziedāt pirmos vingrinājumus uzsākot sistēmātisku solfedžēšanu pamatskolā, tas metodiķu starpā diezgan daudz diskutēts jautājums. To atrisinot jāņem vērā, pirmkārt, bērņu balsu cāurmēra diapazons un, otrkārt, tās ērtības resp. neērtības, kādas dod viena vai otra tonkārtā praktiski-teorētiskā darbā.

Ka sākumā jādzied mažorā (dūrā), tur gan visi vienis prātis. Bet mažora izvēlē vienprātības vairs nav.

Novērojumi rāda, ka lielu lielā vairuma bērņu balsīm pieietamākais skaņu apjoms robežo lejā ar pirmās un augšā ar otrās oktāvas re (d^1-d^2). Sis apstākļis runā par labu Re-mažoram (D-dūram). Daudzi metodiķi un grāmatu autori tad arī uzsāk vingrinājumu kursu Re-mažorā. Tas, ka Re-mažoram ir jau 2 alterācijas zīmes pie atslēgas (diēzi pie fa un do), viņus nebūt nesamulsina, bet vēl otrādi: abi diēzi tiem šķiet sākumā pat ļoti vēlami un noderīgi, jo tie, vienmēr pie notīm fa un do stāvēdami, pastāvīgi bērņiem atgādinot, ka starp šīm un nakošajām notīm (fa#-sol un do#-re) atrodas mažora gammu uzbūvē raksturīgie pus-toni. Arī es, šo argumentu pārliecināts, izmēģinājos vingri-

nājumu pirmo kursu saviem skolēniem Valsts paraugskolas I un II klasē jemt Re-mažorā, bet darbā vienmēr bij jāsadurās ar neērtībām, ko sagādāja abi diēzi. Tā priekšrocība, ka diēzi atgādina pustoņu atrašanās vietas, būtu priekšrocība tikai tad, ja pašā mācību sākumā jau skolēnus iepazīstinātu ar mažora gammas uzbūvi un formulu. Bet to nedara pat gammas-metodes piekritēji, atstājot paskaidrojumus par gammas pakāpju attālumiem vēlākam laikam. Un trijskaņu-metodē par mažora gammas uzbūvi var būt runa tikai pēc 3 galveno trijskaņu izdziedāšanas, ap trešā mācības gada vidū. Līdz tam visu laiku tā tad jāraksta ♯ pie fa un do, turot bērnus nezināšanā par diēza nozīmi un vajadzību taisni pie šīm notīm un citām nē, daudzkreiz noraidot viņu jautājumus ar apsolījumu atbildēt uz tiem nākotnē, pastāvīgi bērniem aizmirstot nesaprotamo zīmi uzrakstīt u. t. t. Jo būtu neloģiski un nesistēmātiski runāt jau par paugstināmām zīmēm, iekams nav nekādas vajadzības un iespējas teorētiski un praktiski iepazīstināt skolēnus ar toņa un pustoņa kāpieniem, kas dabūti mākslīgā celā, ar alterācijas zīmju palīdzību. Tas ir gandrīz visgrūtākais jautājums mūzikas elementārteorijā un atliekams uz daudz vēlāku laiku.

Lūk, kamdēļ „Pirmo nošu“ vingrinājumiem Re-mažoru par tonālītāti neizvēlējos.

Metodiķu starpā ir arī savi piekritēji Fa - mažoram un pat Mi - mažoram kā pirmo dziedāšanas vingrinājumu tonkārtām. Šo tonkārtu vēlamību vai nevēlamību tomēr tuvāk neiztirzāšu.

Do-mažors — tas tiesa — neatbilst tik labi 8 gadu vecu bērnu caurmēra diapazonam, kā Re-mažors: skaņa do¹ daudziem (sevišķi meitenēm) vēl par zemu un izdziedama ar zināmām grūtībām, turpretī par augšējo do² lielākā daļa var dziedāt augstāk. Bet Do-mažoram toties tā lielā priekšrocība, ka tas ir dabīgākais mažorgammu paraugs, kurā toņu un pustoņu nepieciešamā secība panākta bez alterācijas zīmēm. Bērni nav jāapgrūtina ne ar šo zīmju saprašānu, ne rakstīšanu. Otrkārt, ja arī tonikas do¹ pagrūtāk dažiem bērniem izdziedams, tad atkal abu pārējo trijskaņu (fa¹-la¹-do² un sol¹-si¹-re²) visi toņi izdziedami viegli jo viegli. Treškārt, Do-mažorā tonu un pustoņu secība daudz vieglāk izskaidrojama un demonstrējama pie klāviatūras vai tās zīmējuma, nekā citās tonkārtās (pustonis — starp 2 baltajiem kauliņiem bez melnā vidū, tonis — starp 2 baltajiem ar melno vidū).

Tamdēļ izskīros par Do-mažoru. Pilnai gammai do¹-do², bērnu balsīm ar vingrināšanos paplašinoties, pievienots apakšā

ievadtonis si, kas ļoti nepieciešams divbalsīgajos vingrinājumos, un augšā re² un mi² (pēdējais tonis ļoti vēlams, lai varētu dziedāt kadenci ar tonikas kvartsekstakordu). Tā „Pirmo nošu“ I daļā nepieciešams balsu apjoms no mazās oktāvas si līdz otrās oktāvas mi² (si-mi²). Tas pamatskolas pirmo 3. klašu skolēnu spējām pilnīgi atbilst.

Do-mažoram tuvākās radnieces ir tās baznīcģammās, kas operē ar tām skaņām, kas Do-mažorā ietelp. Tā kā mūsu tautas meldijas pa lielākaī daļai pamatojas uz šīm senajām gammām, tad turēju par vajadzīgu arī krietnu tiesu vingrinājumu (kā tādi noderēja arī īstas tautdziesmas) sacerēt eoliskajā, doriskajā, frīgiskajā, miksolidiskajā un lidi-skajā baznīctonkārtā. Tie sagatavos ne tikai tautdziesmu dziedāšanai vien; eoliskā, doriskā un frīgiskā baznīctonkārtā pēc sava rakstura tuvas minoram (eoliskā pat pilnīgi sakrīt ar dabisko minoru) un tamdēļ noder sagatavojumam arī uz to.

„Pirmo nošu“ I daļā 3 apakšnodaļas. Pirmā apakšnodaļa aptver 44 vingrinājumus tonikas trijskanī do-mi-sol, otrā — 40 vingrinājumus subdominantas trijskanī fa-la-do un tā savienošanā ar tonikas trijskani, trešā — 40 vingrinājumus dominantas trijskanī sol-si-re un tā savienošanā ar tonikas un subdominantas trijskani, kā arī gammu un kadenču dziedāšanā. Vingrinājumi cieši saistīti savā starpā, tā kā katrs nākošais bāzējas uz iepriekšējiem.

Solfedžēšanas prakse.

1. Jāstrādā ar visu klasi.

Tā kā mūzikālās audzināšanas mērķi daudz plašāki, nekā dziesmu dziedāšana vien, tad mūslaiku skolā pilnīgi jāizzūd vēl nesen diezgan izplatītāī skolnieku šķīrošanai tādos, kam ir dzirde un balss, un tādos, kam „nav dzirdes“ un „nav balss“ un pēdējo atsvabināšanai no dziedāšanas stundām. Normālo bērnu skolā visiem ir dzirde, visiem ir balss, tikai dažam tās vairāk attīstītas, dažam mazāk, dažs no dabas mūzikāli vairāk apdāvināts, dažs mazāk, — ar vārdu sakot, starpība starp skolniekiem tāda pati, kā kuŗā katrā citā mācību priekšmetā. Un tas nozīmē, ka ar visiem jāstrādā, visiem jāpalīdz izkopt un attīstīt dabas dotie mūzikālo spēju dīgli. Vecākiem, kas savus bērnus skolotājam rekomendē kā bezbalsīgus un bezdzirdīgus (tas, diemžēl, notiek bieži) jāaizrāda, ka pastāvīgi daudzīnot to bezbalsību

un bezdzirdību, tie saviem bērniem ļoti kaitē, jo iedveš viņiem neticību savām attīstības spējām. Tādi bērni paši labprāt sāk atkārtot: „Man nav balss, man nav dzirdes“ un dažkārt tikai ar lielu pierunāšanu un piespiešanu strādā līdz ar citiem skolniekiem dziedāšanas stundās. Tie tad ir tā saucamie „rūcēji“ (no Dieva puses — nelietot tādu vārdu klasē!) Skolotājs nodarbojas ar šādiem skolniekiem tāpat, kā ar citiem, piegrieždams tiem tikai mazliet vairāk vērības, bet ar tādu aprēķinu, lai ar lielāko vērību nenostādītu tos neērtā stāvoklī biedru priekšā. Tie dzied līdz visus vingrinājumus, lai arī bieži vien nepareizi. Citu skolēnu žēlošanās par šādām nepareizībām jāaptur ar aizrādījumu, ka katrs var kļūdīties, un ka kļūdīgā dziedāšana ar cītīgu vingrināšanos (par ko dziedātājs pelna uzslavu!) drīz vien uzlabosies. Tāds „rūcējiņš“ atkal citos gadījumos, kur tam nav jādzied (piem., ritmiskos, nošu lasīšanas, teksta izrunas u. c. vingrinājumos) var izrādīties spējīgāks par saviem biedriem.

No dziedāšanas atsvabināmi tikai slimie (kas uzrāda ārsta apliecību, ka dziedāšana tiem kaitīga) un mutanti, t. i. kas pārdzīvo pašulaik „balss lūzuma“ periodu.

Vingrinājumi jādzied gan visiem korī, gan pa vienam. Pa vienam jāliek dziedāt, pirmkārt, tad, kad kāda skolnieka dziedāšana kaut kādā ziņā nostādama citiem par priekšzīmi. Otrkārt, pēc jauna vingrinājuma vispusīga iztirzājuma vajag uzaicināt skolniekus, kas vēlas, mēģināt to no lapas izdziedāt. Pēc tam tikai dzied visi kopā. Treškārt, pa vienam jāprasa tad, kad jāpārlicinās, kā viens vai otrs vingrinājums iegau-mēts; ceturtkārt, — kad jāpārbauda mazāk spējīgie skolnieki. Dziedāšana pa vienam jāpraktizē tūlī jau pašā mācību sā-kumā, lai skolnieki pie tās pieradinātos un nekautrētos (ve-cāki skolnieki kautrējas vairāk, nekā jaunāki.)

2. Stāvoklis dziedot.

Dziedāšanas stundās jāatļauj skolniekiem sēdēt, vie-nalga vai tie dzied korī, vai pa vienam. Stāvēšana skolnie-kus nogurdina, un nogurstot tie sāk iejemt pozas, kas pa-visam neveicina brīvu elpošanu un toņa plūdumu, un arī pa-laidnoties. Izsaucot pa vienam, piecelšanās prasa lieku laika tēriņu, solu klaboņu un pašu skolnieku nostāda par daudz redzamā vietā, tā kā tas spiests vairāk domāt par to, ka visi uz to skatās, nekā koncentrēt visu uzmanību uz savu uzdevumu. Tagad skolas apgādātas ar ērtiem soliēm, kas arī sēdot atļauj dziedāt pietiekoši brīvi. Dziedāšana nevel-kas ilgi no vietas, bet ar starpbrīžiem, kušos notiek saru-

nas un paskaidrojumi, kamdēļ pastāvīga piecelšanās un apsešanās ir ļoti traucējoša. Tikai, kad kāds vingrinājums vai dziesma jau pietiekoši iestudēts un tam jādod vaiņagojums kopējas nodziedāšanas veidā vai arī atkārtojot to no galvas, var likt skolniekiem piecelties. Tas apmierinās arī vēlēšanos — pēc ilgākas sēdēšanas izdarīt kādu kustību un pārmainīt ķermeņa stāvokli.

Tuvākus norādījumus par ķermeņa stāvokli dziedot interesenti atradīs dziedāšanas mācības metodikās.

3. Skolotāja balss.

Skolotājam bieži jābūt par paraugu saviem skolniekiem; tam jābūt spējīgam pašam parādīt visu to, ko tas prasa no skolēniem. Tamdēļ dziedāšanas skolotājam jā rūpējas ir par savas balss vingrumu, ir daiļumu, ir par elpošanas prasmi, ir priekšnesuma mūzikalitāti u. t. t.

Bērnu balsis stāv daudz tuvāk sievietes balsij, nekā vīrieša. Tamdēļ sievietei arī vieglāk strādāt dziedāšanas stundās. Vīrietim pat grūti uzdot skolēniem to vai citu toni: bērni mēģina izdziedāt priekšā dziedāto toni tai pašā oktāvā (mazajā), kurā dzied skolotājs, bet, saprotams, to nespēj un tamdēļ apmulst, sevišķi zēni; ja, turpretīm, skolotājs, būdams labs tenors vai falzetists, dzied īsto toni īstajā oktāvā (pirmajā), tad atkal meitenes cenšas dziedāt oktāvu augstāk, jo tā dzīvē parasts. Zēni, cenzdamiēs ātrāk kļūt par „vīriešiem“, pūlas atdarināt skolotāja balsi un dziedāt tiem vēl nepiemērotajā mazajā oktāvā, tā savas balsis maitādami. Skolotājam tamdēļ katrā gadījumā jā māk izlīdzēties, dziedot te oktāvu zemāk, nekā bērni, te atkal īstajā augstumā (ar falzetu).

Nav jāaizmirst, ka skolotājam jādzied vienmēr paklusi un mīksti, kā tas to prasa arī no skolniekiem; skolotāja skaļums katrā ziņā radīs atdarinātājus arī skolniekos.

Nekad nedrīkst dziedāt vai spēlēt priekšā to, ko skolnieki paši var izdziedāt pēc notīm, balstīdamies uz iepriekšējos vingrinājumos iegūtajām maņām. „Pirmo nošu“ vingrinājumi tā iekārtoti, ka katru var izdziedāt skolnieki paši; skolotājam tikai jāgriež skolnieku uzmanība uz notīm un intervalliem, kas iepriekšējos vingrinājumos jau dziedāti un, ja vajadzīgs, tie jāatkārto, lai tos arī jaunajā vingrinājumā, kurā tie varbūt citā ritmā (uz to arī jāvērs uzmanība), bez kļūdām izdziedātu. Tikai tā pieradinās skolniekus dziedāt pēc notīm, nevis pēc atmiņas vien atkārtot dzirdēto. Arī dziesma, ja to māca pēc notīm, nav iepriekš skolotājam jādzied priekšā. To var darīt tad, kad melodija jau ie-

mācīta pēc notīm, un kad grib parādīt izteiksmīgu priekšnesumu. Ja māca dziesmas pēc dzirdes, tad gan jāskaidro ar to, ka skolotājs mācāmo dziesmu vispirms izdzied priekšā, cik tik izteiksmīgi varēdams, lai skolniekus ieinteresētu un iejūsminātu.

4. Instrūments.

Tāpat vingrinājumu iestudēšanai nav vajadzīgs nekāds mūzikas instrūments. Toņa uzdošanai var lietot kamertonu, taurīti vai arī ksilofonu, ja tas atrodas klasē kā mācības līdzeklis. Visvajadzīgākais tonis, no kuŗa jāatrod visi citi toņi, ir „Pirmo nošu“ dziedātājiem sol¹. Šai tonī noskaņotās skandakšīņas (kamertons) gan maz izplatītas, bet uz pieprasījumu instrūmentu veikali tās apgādās. Tādas ļoti ieteicams iegādāties nevien skolotājam, bet arī skolniekiem, lai pēc vajadzības tonis sol¹ būtu vienmēr „pie rokas“. Skolotājam neatlaidīgi jāradina skolnieki pēc uzdotā toņa sol¹ sameklēt kuŗu katru citu toni. Tas jā dara katru reizi, kad uzsāk jaunu vingrinājumu, kuŗa sākuma tonis nav sol¹. Toņa uzņemšanai laba ir arī taurīte, kuŗas skaņu var noregulēt kādā tonī vēlas (par lētu cenu instrūmentu veikalos dabūjama); tikai tā par daudz ērta, jo viegli uzgriežams katrs tonis, un skolnieki nav spiesti paši radināties pēc uzdotā sameklēt vajadzīgo toni.

No mūzikas instrūmentiem stundās visvairāk lieto vijoli un harmoniju, retāk klavieres.

Vijolei ir savas priekšrocības. Tai dziedoša, ekspressīva skaņa, kas atgādina cilvēka balsi (bet tikai laba vijolnieka rokās!). Bez tam uz vijoles var labi un skaidri marķēt arī visādus ritmus. Bet neērtības ir tās, ka uz vijoles grūti spēlēt divbalsīgi, vēl grūtāk trīsbalsīgi, — tā tad iepazīstināšanai ar harmonijām tā maz noderīga. Bez tam vijole arvienu jāuzskaņo, jo ātri noskaņojas. Nav patīkami arī, ka vijoles spēlēšana nodarbina vienmēr abas skolotāja rokas, kas vajadzīgas brīvas te rakstišanai, te taktēšanai, te ritma klauvēšanai, te citam kam.

Harmonijs (arī ērģeles) arī dod dziedošu skaņu, bet uz tā nav iespējams dot akcentus, kas ir šī instrūmenta liels trūkums. Trūkums ir arī tas, ka jāmin plēšas. Priekšrocība tomēr tā, ka uz harmonija ērti jemami harmoniski intervalli un akordi.

Klavieres tamdēļ uzskatu par parocīgāko instrūmentu. Pie tām ērti pieejams un arī stāvus stāvot viegli uzsitami toņi, intervalli un akordi, nesaistot rokas tādā mērā, kā vijoli spēlējot, un kājas, kā harmonija plēšas minot.

Skaņa spilgta un tīra, labi padodas visādiem akcentējumiem. Viena neērtība tomēr ir: klavieru skaņa kauliņa uzsišanas momentā visstiprāka un pēc tam atslābst, tā kā garī vienmērīgi toni uz tām nav sevišķi labi demonstrējami. Bet jāievēro tas, ka mācību sākumā, kur instrumenta palīdzība visvairāk vajadzīga, izturētas, ilgas skaņas skolniekiem vēl nav jādzied; bez tam, pievienojot klavieru skaņai balsi, var parādīt arī garos toņus.

5. Vingrinājumu iztīrājumi.

Iekams sāk kādu vingrinājumu dziedāt, tas papriekšu iztīrājams. Vispirms griežama vērība uz t a k t s m ē r u: cik un kādas daļas taktī, cik smago un cik vieglo laiku (kuņas notis ar akcentu, kuņas bez). Pēc tam apskatāma melodijas uzbūve: vai tajā nav vienādas daļas un taktis? vai nav sekvenveidīgi gājieni? atkārtojumi burtiski vai variēti? vai taktis nav rītmiski vienādi konstruētas? u. t. t.

Nāksies konstatēt, vai nav kas jauns: nepazīstamas notis vai citas zīmes, vēl nedziedāts intervalls, jau dziedāts intervalls, bet starp citām notīm u. t. t. Ne mazāka nozīme būs konstatējumam, kas v e c s jaunajā vingrinājumā, kas jau pazīstams, — lai ar tā palīdzību pārvarētu pirmoreiz sastopamo. „Pirmajās notīs“ visbiežāk lielākā sakarība ir katram vingrinājumam ar tuvāko iepriekšējo. Tā vienmēr uzrādāma, jo šī sakarība bez pēkšņiem lēcieniem un grūtībām ved pie jaunām un atkal jaunām maņām un atziņām.

Kad melodija tā iztīrāta, tad viņas iestudēšana iet jau daudz vieglāk, ātrāk un apzinīgāk.

Pēc tam jāpāriet uz t e k s t u. Ja tā saturs rada aizdomas, ka skolniekiem varētu būt kaut kas nesaprotams, tad kopējās pārrunās tas noskaidrojams. Jāapstājas pie grūtāk izrunājamām vietām un jāpavingrinās to izrunā. Tālāk teksts jāved jau sakarā ar melodiju: konstatējami akcenti, locījumi, elpojamās vietas u. t. t.

6. Rītmiskā pakāpenība.

Rītmiski vienkāršākā nots ir ceturtdaļnots. Tā ir nošu vieninieks. Nevis veselā nots! Uz katras ceturtdaļnots skaita pa vienam sitienam, kurpretīm uz veselā nots — 4 sitienus. Tamdēļ arī elementārais solfedžo jāsāk ar vienkāršo viensitienu noti — ceturtdaļnoti. Tai pēc tam pievieno divsitienu noti (pusnoti), četrstitienu noti (veselu n.), pussitienu noti (astotdaļn.) un ceturtdaļsitienu noti (sešpadsmitdaļu). Punktētā pusnots ir viegla, kamdēļ to var ievest jau ātri. Punktētā ceturtdaļnots krietni grūtāka,

kamdēļ to sastapsim tikai „Pirmo nošu“ 3. apakšnodaļā. Vēl grūtāk precīzi izturēt punktētu astotdaļnoti, kamdēļ to šajā grāmatīnā nemaz nelietosim, bet atstāsim vecākajām klasēm.

7. Nošu nosaukumi.

Solfedžējot būs jāpieturas pie tādas nošu nomenklātūras, kāda ieviesusies dzīvē, lai pēc tam nevajadzētu pārmācīties. Dzīvē izplatītākās ir zilbju (itāliešu): do, re, mi, fa, sol, la, si un burtu (vācu) nomenklātūra: c, d, e, f, g, a, h. Vācijā nopūlas ievest vēl Eica (Eitz) zilbju nosaukumus (Tonnamen). Citi zilbju nosaukumi pastāvējuši jau agrāk. Tagad Jūl. Rozītis savā „Dziedāšanas mācības metodikā“ ierosinājis jautājumu arī par tīras latviešu nošu nomenklātūras izstrādāšanu. Ierosinājums interesants, bet vēl tuvāk neiztīrāts, vispārībai svešs. Tamdēļ jāpaliek būs pie augšā minētajiem Gvido no Arecco zilbju nosaukumiem, kas pazīstami visā pasaulē un vingrinājumos noderīgāki par burtu nosaukumiem (zilbju nosaukumos vairāki patskaņi: o, e, i, a, burtu nosaukumos — tikai e).

Katrs vingrinājums sākumā jādzied ar nošu nosaukumiem. Tikai kad skolnieki visu melodiju tekoši dzied jau ar tiem, var pāriet uz teksta dziedāšanu. Tāda kārtība, pirmkārt, spiež skolniekus piegriezt vērību notīm un nepalaisties vis uz atmiņu, kā tas notiek dziedot ar tekstu, un, otrkārt, ir gājiens no mazāk interesantā uz interesantāko (tekstu).

Nonākot grāmatīņas beigās pie gammas, teksta nepieciešamība vingrinājumos vairs nav tik liela, kā mācību sākumā. Vingrinoties dziedāšanā no lapas jau pāris gadus, skolniekos būs radušās jau ārpus teksta arī tīri mūzikāli-techniskas intereses un stājoties pie jauna vingrinājuma modīsies jautājumi: vai es to uzreiz nevarētu izdziedāt? kā tas īsti skan? Tamdēļ gammas un kadences te dziedamas jau bez teksta. Tīri techniskais raksturs šādos vingrinājumos arī svešs katram tekstam.

8. Takts un taktēšana.

Takts „Pirmajās notīs“ apzīmēta tikai ar 1 ciparu. Tagad daudzi komponisti apzīmē tādā veidā takti arī savās kompozīcijās, lai gan izplatītākais un parastākais takts apzīmējums vēl arvienu ir daļu skaitļa veidā. Tā kā pirmo klašu skolniekiem vēl daļu skaitļi nav pazīstami, tad „Pirmajās notīs“ atstāju tikai vienu ciparu. Šis cipars rāda, cik daļas taktī: 2, 3, 4 vai 6. Vislielajā vairumā vingrinājumu šīs daļas ir viensitiens notis (ceturtdaļas), tikai pāris vin-

grinājumos — astotdaļnotis (kuŗas tad arī kļūst par viensiēna notīm).

Pie takts apzīmējuma vienumēr ar skolniekiem jāapstājas: jānoskaidro, cik daļas taktī, cik garas šīs daļas, kuŗas notis akcentējamas, kuŗas vieglas u. t. t. Tas skaidri jāapzinās. Akcenti stingri jāievēro, lai ritmiskā sajūta attīstītos.

Skolnieku taktēšanu parastajās diriģēšanas figūrās atrodu neērtu un nepraktisku. Pirmkārt, tāda diriģēšana saista par daudz skolnieku uzmanību pie paša diriģēšanas procesa (lai nesajuktu figūra!) un novērš to no galvenā uzdevuma: pareizas nošu uztveršanas, nosaukšanas un izturēšanas. Otrkārt, sēžot uz soliēm blakus, skolnieku rokām neiznāk ne maz vietas figūras mājiņiem, ja negrib traucēt ar rokas skārieniem kaimiņus. Pa lielākai daļai šāda diriģēšana ar vienu vedina skolniekus uz palaidnībām: roku palaišanu līdz kaimiņa plecam, galvai vai degunam. Treškārt, tā kā mājiņi nav dzirdami, tad skolotājs nekā nevar kontrolēt, cik noteikti skolnieki katru jaunu sitienu uzsāk.

Tamdēļ es praktizēju klasē tikai šādu taktēšanu: skolnieki katru takts daļu (ceturtdaļnoti) piesit ar labās rokas 2 pirkstiem kreisās rokas plaukstā. Tad nav jādomā ne par kādu figūru, nav jātraucē kaimiņš, un katrs sitiens nelaikā skolotājam un pašam vainīgajam labi sadzirdams. Tas veicina ir kontroli, ir paškontroli. Skolnieki tā taktē līdz visu laiku, kā mēr vingrinājumu iestudē. Tad to izdzied bez līdztaktēšanas skolotājam diriģējot.

Lai skolnieki saprastu skolotāja diriģēšanu, tad tie iepazīstināmi gan ar diriģēšanas figūrām divdaļīgai, trīsdaļīgai un četrdaļīgai taktij. Kad vingrinājums jau labi iemācīts, tad izjēpuma reizēs var to izdziedāt arī ar kopēju diriģēšanu figūrās, parūpējoties, lai diriģējot nenotiek palaidņošanās (izsēdinot retāk, vienai rindai pieceļoties, otram sēdot vai citādi). Bet sevišķas nozīmes tam nav. Skola neaudzina diriģentus, bet cenšas attīstīt bērnu ritmisko sajūtu.

9. Intonācijas tīriba.

Jau pašā mācību sākumā jācenšas panākt pēc iespējas tīra intonācija, t. i. lai katra skaņa atskanētu pilnīgi noteikti vajadzīgajā augstumā.

Netīras intonācijas cēlonis var būt nepiemērota tesitūra: ja tā par augstu vai par zemu, tad dziedātāja balss organi instinktīvi cenšas iejemt ērtāku stāvokli, un skaņas augstums sveras uz ērtības pusi. Tā, piem., ja pirmajā klasē liek bērniem ilgāku laiku dziedāt do^1-re^1 (kas notiek pie gammasmetodes), kas tiem drusku par zemu, tad tiem ir tiek-

sme paaugstināt. Ja, turpretīm, bērnu balsis ilgākā laikā nogurdina ar augstām skaņām, tad rodas tieksme pazemināt. Tamdēļ jācenšas vingrināties ērtā tesitūrā, un ja tesitūras nepiemērotība izsauc detonāciju, tad dziedāšana tādā tesitūrā jāpārtrauc.

Par detonācijas cēloni var būt viena toņa ilgāka atkārtošana vai vilkšana, jo ir grūti noturēt ilgāku laiku elpas strāvu tik vienādu, kādai tai jābūt, lai balss saītes vienādi vibrētu un dotu vienu un to pašu toni.

Pāreja no viena balss reģistrā otrā (no krūšu reģistrā galvas reģistrā un otrādi) arī var radīt intonācijas netīrību. Vidus jeb jauktais reģistrs, kuŗa toni var tikt izdziedāti kā ar krūšu, tā arī ar galvas balsi, aptver toņus apmēram no mi' līdz la'. Šajā reģistrā bērni labprāt tiecas dziedāt krūšu balsī, kas nākas grūti, un tamdēļ detonē. Jāradina tamdēļ še dziedāt galvas balsī un paklusu, lai abi reģistri tā nolīdzinātos.

Netīrība bieži dzirdama dziedot lielo mažora tercu uz augšu. Tamdēļ trijskaņos do-mi-sol, fa-la-do un sol-si-re jāprasa, lai skolnieki pēc iespējas augstu intonē mi, la un si. Bet skolotājam pašam jāzin un jāmeklē parādīt, kā tāda augstāka intonēšana izdarāma. Prof. P. Jozuus ieteic tādā gadījumā lūpas pievilkt tuvāk pie zobiem (īsāka „taurīte“ — augstāk skan), kas notiek tad, ja smaidam. Kuŗa dziedāšanas meistari, laikam tamdēļ, jau sen teica saviem dziedātājiem: „Dziedādami smaidiet!“

No citiem netras intonācijas cēloņiem vēl jāmin: balss orgānu neveselība, pārpūlēšana, nepareiza elpošana, pārāk gauss temps, augsta temperatūra un slikts gaiss.

Skolotājam šie cēloņi jāatrod un jānovērš.

Intonācijas tīrība bieži jāpārbauda uz instrūmenta un ar pēdējā palīdzību jābalsta. Jā kādā stundā, dziedot dziesmu vai vingrinājumu, intonācija svārstās un svārstās, neskatoties uz skolotāja pūlēm dabūt to tīru, tad labāk dziedāšanu pārtraukt un pāriet vai nu uz citu dziesmu vai arī citāda veida nodarbošanos. Kādā nākošā stundā panākumi būs labāki.

10. Mūzikas diktāts.

Lai attīstītu un kontrolētu skolnieku dzirdes, intervallu uztveres spējas, kā arī lai izkoptu ritmisko sajūtu, tad katrā stundā kādas minūtes ziedošanas mūzikas diktātam. Kad minu diktāta vārdu, nav jāsabīstas, ka ar to saistīta liela rakstīšana, kas skolēniem iet pagrūti un prasa daudz laika; es domāju mūzikas diktātu, kas nav ar rakstīšanu saistīts.

Šo diktātu izved tā.

Skolotājs dzied vai spēlē kādu pazīstamu skanu un prasa skolēniem, kā to sauc. Atbildes uz šo jautājumu būs patiesībā minējumi, sevišķi mācību sākumā, jo absolūtas dzirdes gadas ļoti reti, un arī relatīvās skolēniem vēl maz asinātas. Bet atteikties no šī jautājuma nevajag, lai skolēnos modinātu centību paturēt atmiņā katras skaņas absolūto augstumu. Pēc kāda laika skolēni jau diezgan droši noteiks katru skaņu, ko skolotājs uzdod, jo skolēniem sākumā darīšana taču tikai ar pavisam nedaudzām skaņām (protams, skolotājam arī tikai tās jāuzdod minēt). Ar laiku vienamotram tā attīstīsies pat absolūta dzirde.

Būs vietā šajā gadījumā pieminēt, ka skolā esošajam instrumentam jābūt arvien pareizā, tīrā skaņojumā, lai tas neobjātu ne skolotāja, ne skolnieku dzirdes. Dažās skolās uz šo apstākli raugas pārāk pavirši un tā nodara ļaunumu skolēniem uz visu mūžu.

Tāpat pie reizes jāmin kāds vārds pret tiem metodikiem, kas liek skolēniem dziedāt (dziesmas un vingrinājumus) nevis tajā tonkārtā, kurā rakstītas skolēniem priekšā noliktās notis, bet kādā citā, augstākā vai zemākā (kas dziedot ērtāka), skolēniem to nemaz nezina. Nošu attēli skolēnu dzirdē un apziņā tā tiek saistīti nevis ar pareizajām, notīm atbilstošajām skaņām, bet citām. Tas traucē nevien absolūtās dzirdes attīstīšanos, bet arī svarīgākajai relatīvajai dzirdei atnes ļaunumu.

Pēc šīs mazās novirzīšanās turpinu par mūzikas diktātu.

Kad pirmais tonis noteikts (piem., sol), tad tam pievieno otru (teiksim, mi), kuru liek atkal skolniekiem noteikt; otrajam — trešo (do¹) u. t. t. Pēc iespējas visādi kombinējamī visi skolēniem jau zināmie toņi.

Tālāk, skolotājs spēlē 2 skaņas vienā laikā (harmonisku intervallu, piem. do¹-sol), skolniekiem liek ieklausīties un izdziedāt zemāko no tām, augstāko no tām, noteikt, kā katru skaņu sauc; pēc tam spēlē kopā citas divas skaņas, un skolnieki dzied un noteic tāpat tās. Vēlāk, kad pazīstami jau disonējoši intervalli (piem., fa-sol, sol-la), var spēlēt harmoniski arī tos un likt tāpat izdziedāt vienu vai otru no spēlētajām skaņām un noteikt, kā to sauc. Tas, protams, jau grūtāks vingrinājums.

Diktātam var izlietot arī tās dziesmas, kurās skolnieki prot no galvas, un kurās kombinētas skolniekiem pazīstamas skaņas Do-mažorā. Skolotājs ievada šādas dziesmas dziedāšanu Do-mažorā un, skolniekiem lēni pa intervalliem dziedot, liek noteikt to skaņu, kuru pašulaik dzied.

Viss augšā teiktais attiecas uz melodisko diktātu, kurā jānoteic skaņu augstums. Var būt bez tam vēl arī ritmiskais diktāts, kas prasa skaņu ilgumu un akcentu noteikšanu.

Ritmiskam diktātam var izmantot klauvēšanu. Skolotājs (ar pirkstu pie loga rūts, ar zīmuli pie tāpeles vai citādi) klauvē, piem., tādu ritmu: $2 \begin{array}{c} \text{♩} \text{♩} \text{♩} \\ | \text{♩} \text{♩} \end{array} ||$ skolnieki klausās, atkārtoti to pašu un tad cenšas noteikt, uz kurām notīm akcenti, kur būtu jāvelk takts svītra (priekš nākošā akcenta!), ar kādu ciparu takti vajadzētu atzīmēt, ar kāda veida notīm (resp. kāda ilguma) klauvējienus rakstīt. Pēc tādas analīzes var kāds skolēns uz tāpeles to visu uzrakstīt (kā augšā: bez sistēmas, jo te svarīgs tikai ritums).

Tāpat ritmiskam diktātam var izmantot arī jau dziedātas un visiem zināmas dziesmas: skolēni dzied, taktē līdz un cenšas noteikt akcentējamās notis (resp. taktsmēru) un visu nošu ilgumus, negriežot vērību šajā gadījumā uz melodiju.

Mūzikas diktātam skolēni jāvingrina sevišķi to intervallu un ritumu uztveršanā, kādi nāk priekšā tai stundā iestudējamā vingrinājumā.

11. Div- un trīsbalsīgie vingrinājumi.

Klasē skolēni jāsadala nevis pirmajā un otrajā, vai pirmajā, otrajā un trešajā balsī, bet vai nu divās vai trijās daudz maz spēkos vienlīdzīgās grupās. Nepieciešami, lai sliktākie skolēni būtu vienādi izdalīti starp grupām un visi nesapulcētos vienā grupā, kas tad būtu daudz vajāka. Tamdēļ sēdēšanas kārtība dziedāšanas stundās nevarēs palikt tāda pati, kā citu priekšmetu stundās (tā nevar būt tāda pati arī tā iemesla dēļ, ka mūzikāli vajākie skolēni jāsedina skolotājam tuvāk, priekšējos solos).

Divbalsīgā vingrinājumā abām grupām pārmainus jādzied te pirmā, te otrā balss. Kanonus pārmainus pirmā sāk te viena, te otra grupa.

Ļoti jāuzmana, lai intonācija un harmonija būtu vienmēr tīra, un tamdēļ jāņem palīgā instrūments.

Vairākbalsīgi dziedot, rodas arvienu vēlēšanās vienai grupai otru pārkliegt. Pret to noteikti jāuzstājas. Paklusa dziedāšana te vajadzīga vēl vairāk, nekā vienbalsīgi dziedot.

12. Vingrinājumu atkārtošana.

Jau iestudētie vingrinājumi atkārtojami pa kādam katrā stundā. Pats par sevi saprotams, ka jāatkārto tas vai tie

vingrinājumi, kuŗi stāv ciešā sakarā ar jauniestudējamo. Bet bez tam atkārtojami arī tie, kas jau daudz senāk iestudēti. Atkārtošānu izdara skolnieki pa vienu un visi kopā. Atkārtoti, kas „uzšķirās“, vai arī vingrinājumus, kuŗi kādreiz bijuši pagrūtāki. Pa daļai tie no atmiņas izgaisuši un tamdēļ ļoti labi noder lasīšanai no lapas, jo tagad visiem pilnīgi pa spēkam. Katrs vingrinājums vispirms atkārtojams ar nošu nosaukumiem un tikai otrreiz ar tekstu.

13. Vingrinājumu iestudēšanas gaita.

1. Skolotājs uzaicina skolniekus klusu katram par sevi kādus mirkļus ieskatīties nākošajā vingrinājumā un tad pasacīt, kas tajā jauns (ja ir), kas vērā ņemams u. t. t. (sk. nodaļu 5. „Vingrinājumu iztirzājumi“). Skolotājs ar jautājumiem palīdz.

2. Jaatkārto iepriekšējais vingrinājums, pakavējoties sevišķi pie tās vietas, kuŗu nepieciešami zināt, lai jaunā vingrinājuma „sāls“ būtu viegli pārvarama.

3. Jānosauc pēc kārtas jaunā vingrinājuma notis, pievienojot nosaukumam arī tās gaŗumu, piem.: „mi — divi sitieni“ (♩), „do — viens sitiens“ (♩), „sol — pussitiena“ (♩) u. t. t.

4. Skolnieki taktē priekšā rakstītājā taktsmērā, skolotāja noteiktajā tempā (no sākuma lēnākā, vēlāk pāriet jau uz prasīto tempu) un reizē lasa attiecīgās notis, katras nots nosaukumu izturot tik ilgi, cik to prasa nots vērtība. Tā ir ritma solfedžēšana.

5. Pēc tam, bez līdztaktēšanas, skolotājam uz katru noti dodot mājienu, skolnieki cenšas pareizi uztvert katras nots augstumu (pirmo noti noteic absolūtās dzirdes īpašnieki, vai arī pēc instrumenta). Skolotājam ar instrumentu vai savu balsi nepalīdzēt!

6. Skolnieki dzied nošu nosaukumus jau taktējot līdz un priekšā rakstītājā ritmā. Pareizi akcentēt (pirmo noti taktī)!

7. Vieta jeb vietas, kur slēpjas vingrinājuma galvenā nozīme, jāatkārto un ļoti jānostiprina apziņā (var būt arī pēc 5. punkta).

8. Teksta izlasīšana (pa vienu skolniekam).

9. Teksta satura paskaidrojumi un pārrunas, ja saturs to prasa.

10. Teksta lasīšana korī (arī pa vienu) priekšā rakstīto nošu ritmā. Skolnieki taktē līdz.

11. Vingrinājuma dziedāšana ar doto melodiju, ritmu un tekstu. Skolnieki taktē līdz.

12. Vingrinājuma dziedāšana no galvas — ar nošu nosaukumiem un ar tekstu. Skolnieki dzied skolotājam diriģējot.

13. Dinamiskās zīmes no sākuma ignorē, bet beigās priekšnesumu izstrādā pēc tām. Tāpat tempu mainām, palēninājumiem un paātrinājumiem vieta tikai tad, kad vingrinājums citādi jau iestudēts.

Kanonu iestudē tāpat visi kopā; tikai kad to jau droši prot, pāriet uz divbalsīgu (trīsbalsīgu) dziedāšanu. Tāpat divbalsīgos vingrinājumos visi no sākuma iestudē otro balsi, pēc tam tāpat visi — pirmo un tikai tad dzied abas balsis reizē. Otro balsi ieteicams iestudēt papriekšu, jo tā neinteresantāka par pirmo.

Jāpiemin vēl, ka vingrinājums jāiestudē pa daļām (frāzēm), nevis viss uzreiz no sākuma līdz beigām (pie pp. 3., 4., 5., 6., 7.) Tikai teksts gan iestudējams viss uzreiz (pa pantīņiem, ja to vairāk). Piem., 53. vingrinājums „Brīnumpuķe“ sadalāms iestudēšanai 4 daļās: pirmā daļa beidzas ar vārdu „plūkta“, otrā — ar „zied“, trešā — atkal ar „plūkta“ un ceturrtā — atkal ar „zied“. Še var pievienot tekstu jau tad, kad abas pirmās daļas izdziedātas kopā, jo teksts vēlāk atkārtojas.

Nospraustā iestudēšanas gaita nebūt nav jāietur burtiski. Dažādi apstākļi klasē var spiest skolotāju kārtību šā vai tā grozīt, no kam nekāda nelaime necelsies.

Papildvingrinājumi stundas gaitā.

Kā jau teicu, solfedžēšanu uzskatu par svarīgāko nodarbošanos dziedāšanas stundās. Bet blakus tai vajadzīgi arī daži papildvingrinājumi, — ne visi tik regulāri katrā stundā, kā solfedžo, tomēr nozīmīgi un dziedāšanas mākslu veicinoši. Še daži aizrādījumi uz tiem.

Teksta izruna.

Teksta izrunas jeb dikcijas vingrinājumiem daži vācu metodīki ziedo pārspilēti daudz uzmanības. Katrā stundā sistēmātiski nodarbojas ar dažādu vokālu izrunu gan runājot, gan dziedot, pievieno tiem pakāpeniski skanīgos ilgstošos konsonatus (l, m, n, r, u. t. t.), tad skanīgos īsos (b, d, g, u. t. t.), neskanīgos (p, t, k, u. t. t.) Izgudro pat veselas bezsatura vārdu rindas, kur zināmā kārtībā seko da-

žādas vieglāk vai grūtāk izrunājamas skaņas un to kombinācijas, kuŗas tad liek bērniem mēchaniski atkārtot, kā mēr panāk skaidru izrunu (Dr. Lebermanis). Sevišķi uzsver vingrinājumu vajadzību konsonanta r izrunāšanā, jo lielākā vāciešu daļa to izrunā ar rīkles, nevis mēles palīdzību, kāds r dziedāšanā nav noderīgs. Ar dikcijas vingrinājumu palīdzību cenšas izskaust dažādu izlokšņu savādības u. t. t.

Dažas viņu valodas īpatnības (r izruna!) vāciešus, varbūt, tiešām spiež daudz nodarboties ar dikcijas vingrinājumiem. Mūsu, Latvijas skolās es neatrodu vajadzības aizrauties ar tiem. Izrunas skaidrība un saprotamība dziesmās, protams, vajadzīga arī mums, bet tā panākama arī bez daudzajiem pedantiskajiem vācu metodiķu vingrinājumiem, kas dziedāšanas stundās novirza skolotāju un bērnu uzmanību no galvenajiem šo stundu uzdevumiem, t. i. mūzikālajiem uzdevumiem. Izrunas vingrinājumi ir patiesībā valodas skolotāja darbs. „Pirmajās notīs“ tamdēļ neesmu ievietojis sistēmātiskus vingrinājumus teksta izrunai. Bet uz solfedžo vingrinājumiem pielikto tekstu skaidru izrunu gan ļoti lūdzu no pašām pirmajām stundām griezt neatlaidīgu vērību. Grūtāk izrunājamas vietas vienmēr jāizceļ un jāiestudē ar skolēniem atsevišķi.

Še jāatgādinā skolotājiem, ka dziesma pirmām kārtām ir un paliek mūzikāls veidojums, nevis deklamācija. To bieži aizmirst. Dažkārt diriģenti, dzīdamies pēc skaidrunas savā korī, no dziesmas tiešām iztaisa deklamāciju: ievēd akcentus, kas piemēroti gan teksta loģiskajam saturam, bet neatbilst mūzikai; frazes tāpat veido nevis piemēriģi mūzikas, bet teksta loģikai; elpošanas cēzūras novieto atkarībā no teksta pieturas zīmēm, aprauj fražu galotnes uz izturētām notīm u. t. t. Pārspīlēta piemērošanās tekstam sevišķi kaitīga dziesmām ar lēnu tempu. Tās prasa slaidu plūdumu balsīs, iespējami nemanāmas elpošanas cēzūras, nepārtrauktību un gludumu harmoniju maiņās, — visu to, ko sauc par koŗa kantilēnu. Gludas kantilēnas spējas ir katra dziedātāja un koŗa lielākais sasniegums un teksta deklamēšana nedrīkst traucēt tās izkopsmi un izpausmi. Ir gan arī reģitējoša jeb deklamātoriska rakstura dziesmas, kuŗas pati mūzika stipri pakļauta vārdu varai. Tajās, zināms, teksta deklamācija izstrādājama sevišķi rūpiģi (piem., dziesmās ar ātru tempu un stķām nošu vienībām.)

Nav nepieciešama teksta iemācīšanās no galvas pirms kopā dziedāšanas ar melodiju. Mūsu gala mērķis ir dziedāšana no lapas, t. i. nepazīstamas melodijas un teksta iz-

dziedāšana pēc notīm bez iepriekšējas sagatavošanās. Teksta iepriekšēja iemācīšanās no galvas uz šo mērķi negatavotu un nevestu. Bez tam tā būtu nevajadzīga laika tērēšana, kas sevišķi sakāms par tādas prasības pildīšanu, kādu uzstāda daži metodiķi, proti: lai bērns iemāca tekstu no galvas un turklāt vēl izteiksmīgi deklamēt. Šāda prasība ir pārmērīga un lieka, jo teksta deklamēšana prasa citādu izteiksmes līdzekļus, nekā teksta dziedāšana.

Pietiek, ja tekstu pirms dziedāšanas vairāki skolēni skaidri un sakarīgi izlasa grāmatā un pavingrinās grūtāko vietu izrunā. Tad seko jau teksta lasīšana mūzikas ritmā, taktējot līdz, un pēc tam arī dziedāšana priekšā rakstītajā melodijā. Jāatkārto dziedot grūtāk izrunājamās vietas, kā mēr tās iznāk skaidras un saprotamas. Protams, pirmajos vingrinājumos nevar prasīt jau nezin kādu ideālu dikciju, un būtu velts darbs nopūlēties ar tekstu ilgu laiku: sākumā jāuzstāda tikai minimālas prasības un jāpastiprina tās pamazām un pakāpeniski ar tālākajiem vingrinājumiem.

Balss attīstība un izdaiļošana.

Dziedāšanas skolotājam jā rūpējas, lai skolēnu balss attīstītos plašumā (diapazonā) un daiļumā.

Balss diapazons jāpaplašina pakāpeniski un pamazām uz augšu un apakšu no tā skaņu materiāla, kuru bērni uzrāda skolā iestājoties. Šis materiāls citam bagātāks, citam trūcīgāks, kamdēļ nepieciešams mācību sākumā visus bērnus pārbaudīt un atzīmēt katra spējas ne tikai mūzikālā dzirdē un atmiņā, bet arī balss apjomā. Pēc šīm atzīmēm skolotājs noteiks savas dziedāšanas klases caurmēra diapazonu un uzsāks tā paplašināšanu uz augšu un apakšu. Šo darbu pa daļai veiks jau solfedžo vingrinājumi un dziesmas. Bez tiem vēlami tomēr katrā stundā vēl speciāli vingrinājumi. „Pirmajās notīs“ tādu nav un nevar būt, jo tie nav dodami rokā skolēniem. Balss paplašināšanas vingrinājumi jāizdara pēc dzirdes: šim nolūkam skolotājs spēlē uz instrumenta (harmonija, klavierēm, vijoles vai cita) gammveidīgi vai lauztos trijskaņos bērnu caurmēra diapazonam piederīgās skaņas un pievieno šī diapazona paplašināšanai apakšā un augšā pa tona vai pustoņa kāpienam. Bērni dzied līdz, rūpīgi saistot visas skaņas (*legato**), teksta vietā velkot vienu no vokāliem (vokālizējot): ā, ē, ī, ū. Kad skolotājs vairākās stundās (pa 3—5 minūtes) šādu vingrinājumu atkārtojis un, skolēnus (gālvenām kārtām mazāk spējīgos)

*) Izejuma dēļ var kādreiz dziedāt arī *staccato*.

pārbaudot, pārliecinājies, ka paplašinājumam pievienotās skaņas vairs grūtības nerada, tas pievieno pa jaunai pakāpei u.t.t.

Bērni iestājas skolā ne tikai ar apjomā šaurām, bet arī ar nedaiļām balsīm. Kādā nu veidā jāizpaužas skolotāja rūpēm par skolēnu balsu izdaiļošanu? Kādi pajēmieni, kādi vingrinājumi der šim nolūkam?

Balss izdaiļošana cieši saistās ar balss nostādīšanas jautājumu. Bet balss nostādīšana ir grūts, sarežģīts un teorētiski līdz šim vēl tik nepilnīgi noskaidrots darbs, ka tas pa spēkam tikai retiemi speciālistiem - daiļdziedāšanas pedagogiem, kurū starpā arī tomēr nav ne mazākās vienprātības. Balss nostādīšanas noslēpumu pārzināšanu nevar prasīt no skolas dziedāšanas skolotāja. Bet arī augsti kvalificētie daiļdziedāšanas speciālisti uzjemas strādāt tikai ar jau pilnīgi nobriedušām balsīm. Pamatskolas skolēniem, kurū lielais vairums nav vēl pārlaiduši pubertātes periodu, tādu balsu nav. Vecākajās klasēs tie mocās vēl ar tā saukto „balss lūzumu“, it sevišķi zēni. Tamdēļ būtu neprāts, ja skolotājs, nespeciālists būdams, sāktu domāt par kaut kādiem balss nostādīšanas vingrinājumiem ar pamatskolas nenobriedušiem skolēniem.

Un tomēr skolotājam kaut kas jādara, lai uzkrītošākos neglītumus skolēnu balsīs novērstu. To izdarīt var un pie tam ļoti vienkāršiem līdzekļiem, — tādiem līdzekļiem, kas neprāsa speciālu zināšanu un nevar skolēnu balsīm nodarīt nekādu ļaunumu (kas gan var notikt, kad nespeciālists skolotājs sāktu bērnus „munsterēt“ ar sarežģītiem balss nostādīšanas pajēmieniem).

Jāsāk vispirms ar aizrādījumu uz viena vai otra skolēna balss nepatīkamajām īpašībām (rupju toni, kliegšanu, deguna pieskaņu u. t. t.). Dažs labs skolēns to pirmoreiz dzirdēs un tam pietiks labsirdīgā, saudzīgā aizrādījuma, lai sāktu censties neglītumu novērst. Jāuzsver tikai, ka skolotāja aizrādījumā nedrīkst būt izzobojuma vai izsmiekla, kas skolēnos var radīt sākumā nepelnītu apkaunojumu un vēlāk ļaunu spītību. Vispār dziedāšanas stundās jāvalda lielai smalkjūtībai un taktam no skolotāja puses, lai starp viņu un skolēniem nodibinātos draudzīgas, uzticības un pašāvības pilnas attiecības.

Lai skolnieks jo labi izprastu, iekš kam viņa balss neglītums vai trūkums pastāv, tad par augam ļai noder skolotāja paša vai kāda cita skolēna balss, kas no neglītās īpašības brīva. Dziedot te vienam, te otram kādas dziesmas nelielu frazi, var salīdzināt un griezt vērību uz labajām un ļaunajām balss īpašībām. Skolēniem tā izstrādāsies zināms

kritērijs un pieaugšs vēlēšanās daiļi dziedāt. Vēlēšanās rada cenšanos un arī panākumus.

Nepieciešams noteikums daiļas, piemīlīgas balsis izkopsmei ir paklusa dziedāšana. Paklusa dziedāšana stingri un neatlaidīgi jāprasa no skolēniem pašā mācību sākumā un visā skolas laikā. Sevišķi dažus zēnus vienmēr nākas diezgan grūti piedabūt pie klusas dziedāšanas. Bet katra piekāpība te atnes tikai ļaunumu. Klusa dziedāšana atļauj vislabāk dziedātājam pašam sevi kontrolēt un novērot: cik glīta vai neglīta, plaša vai šaura, tīra vai netīra, citiem pieskanīga vai nepieskanīga veidojas skaņa, cik skaidra vārdu izruna, cik precīzs ritms u. t. t. Klusā dziedāšana vērs dziedātāju uz iekšu, uz koncentrēšanos sevī un pašnovērošanos; skaļums, turpretī, vērs uz āru, uz izklaidību, uz palaidņšanos. Stipra skaņa ir savā ziņā jau sastīgusi un nedzīva, tā kā neļaujas vairs veidoties savā nokrāsā un izskaņas dažādībā tā, kā klusa skaņa, kas ir ļoti elastīga un veidoties spējīga. Bez tam klusa dziedāšana labi nolīdzina pāreju no krūšu reģistra galvas reģistrā (un otrādi) un ar to nekad nevar nodarīt balsij pārestību vai to sabojāt, kas var drīz notikt dziedot kļiedzoši. Protams, skolnieki jāradina arī savas balsis pēc vajadzības pastiprināt un paklusināt, bet tam jānotiek tikai zināmās robežās. „Pirmo nošu“ vingrinājumi prasa zināmu priekšnesumu un līdz ar to arī dinamisku (skaļuma) dažādību, kamdēļ lietotas zīmes *f* (*forte*) un *p* (*piano*), kā arī *cresc.* un *decresc.* Stipruma grāds, kas te apzīmēts ar *f*, nekādā ziņā nepārsniedz pieaugušu cilvēku *mf* (*mezzo forte*). Pastiprinājumos jāievēro vienmēr lielākā mērenība.

Daudz būs līdzēts balsis daiļumam, ja skolniekus pieradinās dziedot pietiekoši plaši atvērt muti, kas sākumā nav nemaz tik pašsaprotama lieta. Te palīdzīgi būs tie paši vingrinājumi, kuŗus izdarīs balsu paplašināšanai, ja vien skolotājs piegriezīs vērību, lai skolēni vokālīzēdami (dziedādami vokāļus ā, ē, ī, ū) pareizi paveŗ muti, lūpas un zobus. Derīgi aizrādīt arī, lai pēc iespējas cenšas mierīgā gulus stāvoklī turēt mēli, nevelvējot to uz augšu, kas traucē balsis izplūšanu no rīkles. Vispār, lai neļautu runas orgāniem „slinkot“, bet mainīt stāvokli līdz ar vokāļu un konsonantu maiņu.

Tie ir tie nedaudzie līdzekļi, kas atrodas skolotāja rīcībā skolēnu balsu izdaiļošānai. Tie ir tomēr pietiekoši, lai sasniegtu labus panākumus. No pārgudrībām jāatturas, lai laba vietā nenodarītu ļaunu.

Sevišķi uzmanīgam skolotājam jābūt, lai nenodarītu pāri tiem skolēniem, kuriem iestājies mūtācības periods („balss lūzums“). Meitenes to pārļaiž diezgan viegli un ne-
jūtami (apm. starp 13—15 gadiem), bet zēni (apm. starp 14 līdz 16 g.) grūtāk un ar viegli ievērojamiem ārējiem simptomiem: piesmakumu, balss apjoma sašaurināšanos, negaidītiem lēcieniem no augstiem uz zemiem toniem runājot, ar nebrīvām, spiedin izspiestām skaņām dziedot. Klusa dziedāšana arī šajos gadījumos būs labākā garantija, ka mūtācija norisināsies bez ļaunām sekām balss organos. Kad mūtācija jau neapšaubami konstatējama, tad skolēns kādu laiku pavisam atsvābināms no dziedāšanas (ne no dziedāšanas stundām!)

Elpošana.

Skaņas daļums pa daļai, bet nepārtrauktība, ilgums pilnīgi atkarājas no pareizas elpošanas. Skaista kantilēna, katra dziedātāja centienu augstākais mērķis, ir pareizi attīstītas elpošanas rezultāts. Tamdēļ arī šķolas dziedāšanas stundu uzdevums ir pareizu elpošanu veicināt un izkopt. Tikai atkal jāsaka, ka elpošanas problēma pieder pie grūtākajām problēmām balss nostādīšanā un tās atrisināšana bieži nav pa spēkam pat daudziem daiļdziedāšanas profesoriem. Skolās dziedāšanas stundās nav vietas nekādiem sarežģītiem vingrinājumiem un pajēmiem elpošanas izkopsmei. Vairāk jāpalaižas uz dabas pašas tieksmi pēc lielākas vingrības, izturības, izmanas un, kur iespējams, tai jāpalīdz, t. i. jāpabalsta skolēnu pašu instinktīvā dzīva runājot un dziedot retāk ievilkt elpu un ekonomiskāk to izelpot.

Dziedāšanai vajadzīga dziļa ieelpošana. Uz to skolēniem jāizrāda, kā arī jāparāda, kā dziļa elpošana notiek (pie tās jājūt vēdera sienu cilāšanās). Parasti pie bērniem, tāpat kā pie sievietēm, sastopama tā saucamā „krūšu elpošana“, kad ieelpojot un izelpojot cilājas tikai krūšu kurvis, bet vēdera sienas nē. Tā ir sekla elpošana, kas saistīta arī ar biežu ieelpošanu, jo apgādā vienā pajēmiņā plaušas tikai ar nelielu krājumu gaisa. Bet dziedot jācenšas ar vienu ieelpojumu izdziedāt pēc iespējas garas frazes, kamdēļ nepieciešama dziļa ieelpošana, kas plaušas bagātīgi piepilda ar gaisu, kurš pēc tam, lēni izplūzdams, dot iespēju ilgāk iztikt bez elpas atjaunošanas.

Ieelpošana izdarāma caur degunu, jo ieelpojot caur muti, ātri izžūst mutes gļotāda, auksts un puteklains gaiss tieši ieplūst plaušās, iepriekš nesasilis un neizfiltrējies de-

guna kambaros. Izņēmuma gadījumos tikai (kad maz laika ieelpošanai) var ieelpot caur muti.

Svarīgs ir jautājums, kurās vietās elpot. Par pamatnoteikumu uzskata, ka nav atļauts ieelpot vārda vidū. Tik pat nedabiski ir ar elpas ievilkšanu atšķirt vienu no otra tādus vārdus, kas pēc nozīmes cieši saistīti, kā piem., priekšmetu no izteicēja (krita // varoņi, tautas dēli // uzminēja), apzīmētāju no apzīmējamā (brīvas // tautas, sirmie // dievi, asiņainas // dienas), papildītāju no izteicēja (ja kas vārdu // uzminētu, gaismu // sauca), tāpat piederības apzīmētāju no piederošā objekta (tautas // pils, tēvu // dievi, tautas // slavu*) un daudz citus. Tādas kļūdas nevien tautai, bet arī koņiem dziedot vēl stipri izplatītas. Atgādināšu tikai ļoti populāro tautdziesmu „Pūt, vējiņi“, kura no elpošanas viedokļa ļoti grūta: tajā pastāvīgi ar elpas ievilkšanu izšķir kopā sadeļošus vārdus („Aizden mani // Kurzemē“, „Kurzemniece // man soliņa Sav' meitiņu // malējiņ“, „Teic man' lielu // dzērājiņ“, Kumeliņa // skrējējiņ“, „Kuŗu krogu // es izdzēru, Kam noskrēju // kumeliņ“ u. t. t.). Dažreiz atkal, ja arī teksts atļauj, ar elpas ievilkšanu nedrīkst sadalīt 2 daļās mūzikas frazi, kas pēc sava rakstura nedalāma.

Ieelpošana jāizdara pēc iespējas īsi, lai elpošanas vietā neradītu komponista neparedzētu un negribētu pauzi. Ieelpošanai maz noderīgas vietas starp īsām notīm. Kļūda ir, ja elpošanas vietas grib saskaņot ar takts svītēm, jo pa lielākajai daļai tās nesakrīt. Pēc iespējas ieelpošanai jāizlieto pauzes. Starp īsu un tai sekojošu garu noti nekad neelpo, bet vienmēr to izdara priekš īsās (protams, ja tās pieder pie vienas mūzikālas frazes, sevišķi ja īsā notis viegla un gaŗā smaga).

Kad dziedātājs spiests ieelpot starp samērā īsām notīm, tad, lai neradītu tādā vietā pauzi un ritma traucējumu, jāapmierinās ar tā saukto puseļpu, t. i. ātru un samērā seklu ieelpošanu, kā mēr nāk vieta, kas atkal noderīga dziļai ieelpošanai.

Uz piemēriem aizrādīšu piezīmēs pie „Pirmo nošu“ atsevišķajiem vingrinājumiem un dziesmām.

Tālāk, par izelpošanu.

Izelpošana notiek caur muti. Mēlei jāgūļ mierīgi un plakani pie apakšējā žokļa, lai tās saknes gals nevelvējas uz augšu un neaizsprosto skanai izeju mutes dobumā; citādi tā sitas degunā un dabū deguna nokrāsu.

*) Visi piemēri no J. Vītola-Ausekļa „Gaismas pils“.

Izelpošanas tikums dziedot ir — e k o n o m i j a. Vispirms, balss saitītēm jāfunkcionē tā, lai visa elpa pārvērstos skaņā; skaņai līdzās nedrīkst būt dzirdama švīkstona, kas ir zīme, ka daļā izelpojamā gaisa izplūst neproduktīvi, t. i. neradot skaņu („wilde Luft,“ kā vācieši šo gaisu sauc). Balss aparāts novērošanai grūti pieietams un grūti padodas cilvēka gribai, kamdēļ grūti dot arī racionālus aizrādījumus šo organu funkciju regulēšanai. Bet liekas, ka pareizs ir šāds dažu daildziedāšanas pedagogu ieteikts paškontroles veids: gaisss neizplūst neproduktīvi tad, kad dziedātājam dziedot liekas, ka ieeja degunā no iekšpuses ir aiztaisījusies, un pie tam iestājusies tāda sajūta, ka netiek vis izelpots, bet drīzāk ieelpots (faktiski, protams, tiek izelpots, bet visai elpai pārvērstoties skaņā). Caur degunu nedrīkst notikt ne mazākais gaisa izplūdums.

Skolotājs te diezgan bezpalīdzīgs, jo paskaidrojumus nevar ar uzskatāmību atbalstīt un nav iespējams pašam pareizo elpošanu parādīt. Jāpalaižas uz bērnu pašnovērošanās un paškontroles spējām. Par iespējamo uzskatāmību šajā gadījumā sk. J. Rozīša „Dziedāšanas mācības metodikā.“

Otrkārt, elpošanas ekonomija izpaužas ieelpotā gaisa aizturēšanā un pamazitējā, pakāpeniskā tērēšanā, neizlaižot to pie pirmajām skaņām visu uzreiz. Tas ir labas kantilēnas pamatnoteikums. Ģarās mūzikālas frazes tad dziedātājs veido bez lielas piespiešanās un grūtībām.

Elpošanas vingrinājumi saistāmi atkal ar balss paplašināšanas vingrinājumiem, tāpat ar solfedžēšanu un dziesmu dziedāšanu. Dziedot, piem., gammas, jāliek skolēniem apziņīgi regulēt arī elpošanu: ieelpot pēc 2, 4, 8, 16 notīm (atkarībā no nošu ilguma)! gammu uz augšu — ar vienu elpu, uz apakšu — arī ar vienu u. t. t.! Solfedžo vingrinājums un dziesmas dziedot, jānosaka elpojamās vietas un jāseko, lai tās rūpīgi ievērotu. Šad tad ieteicams šāds vingrinājums: skolēni ievēl dzīļu elpu (nesteidzoties, bet arī ne pārāk lēni), tad pāris sekundes to aiztur bez izelpošanas (loti svarīgi!) un pēc tam, taupīgi izelpodami, dzied kādu vienu ģaru skaņu, vislabāk to klusi sākdami, tad pakāpeniski pastiprinādami un tāpat atslābinādami uz beigām (skolotājs iepriekš nosaka skaņas ģarumu: 4, 8, 16... sitienus). Izjēmuma gadījumos var sarīkot pat mazas sacīkstes: kurš no 2 skolēniem izdziedās ģarāku skaņu! Līdz nogurumam tomēr šos vingrinājumus nekad neturpināt! Nepiekrītu tādiem elpošanas vingrinājumiem, kuri nav savienoti ar dziedāšanu, jo tajos ne skolēni sevi, ne skolotājs tos nevar labi kontrolēt.

Viss teiktais par elpošanu attiecas uz katru dziedātāju atsevišķi. Ja, turpretī, jēn dziedātāju kori kā veselu vienību un pielīdzina to individuālam organismam, tad elpošanas tehnika un pajēmieni var stipri grozīties. Tā, piem., atsevišķs dziedātājs, lai arī cik virtuoza būtu tā elpošanas tehnika, nevar dot bezgala gaŗu nepārtrauktu toni; koris, turpretī, to var, ja iepriekš sadala dziedātājus mazākās grupās un liek tām atjaunot elpu pa kārtai dažādos laikos: kāmēr vieni ieelpo, citi turpina vilkšanu, — un rezultātā dzirdama nepārtraukta skaņa. Ar tādu paŗu pajēmienu koris var bez elpošanas cēzūras izdziedāt loti gaŗas frazes. Diemzēl, mūsu diriŗenti tikai ņo ipatnējo koŗa priekŗrocību ļoti reti izmanto, kamdēļ arī mūsu koŗiem vēl loti neizkopts kantilēnas stils. Tā izkopŗanu varētu uzsākt jau skolu koŗi.

Dziesmu dziedāŗana pēc dzirdes un atmiņas.

Dziesmu dziedāŗanai pēc dzirdes, skolotājam priekŗŗ dziedot vai spēlējot, jāziedo dziedāŗanas stundas pēdējais cēliens, jo tā neprasa no skolēniem tik koncentrētu uzmanību un tādu darba aktivitāti, kā solfedŗo vingrinājumi.

Dziesmu dziedāŗanas mēŗķi: dot bērniem dziedāŗanai piemērotu dziesmu krājumu, vingrināt viņu mūzikālo atmiņu (lai gan to dara arī vingrinājumu kurss) un, dziedot tikai patiesi skaistas un vērtīgas dziesmas, kā arī izkopjot priekŗnesumu, attīstīt labu mūzikālo gaumi.

„Pirmās notis“ tādu dziesmu krājumu nedod un atvēl skolotājam brīvu izvēli no dažādiem krājumiem, kādu mums nav trūkums. Skolotāju gaume un patika tīri dabīgi tik dažāda, ka nekāds izvēlētu dziesmu krājums tos visus tā kā tā neapmierinātu. Lieku tikai pie sirds izvēlēties arvien tādas dziesmas, kas attiecīga vecuma bērniem tuvas pēc satūra un pieietamas pēc skaņu apjoma.

No galvas mācāmās dziesmas jādzied tikai vienbalsīgi, jo būtu velta laika tēŗēŗana mācīt noŗu nepratējiem vēl arī otro balsi. Tiklīdz bērni daudz maz ievingrinājuŗies dziedāt pēc notīm, jāpārtrauc arī dziesmu mācīŗana pēc dzirdes.

Arī pēc dzirdes jāmāca skolnieki dziedāt pēc iespējas racionālāk, lai jo vairāk vingrinātu viņu atmiņu un ar mazāku laika patēŗiņu vairāk iemācītu. Ir nepareizs ļoti izplatītais mācīŗanas veids, kur dziesmu dzied vai spēlē priekŗŗ no viena gala līdz otram un liek to tīri mēchaniski atkārtot, kāmēr tā paliek atmiņā. Daudz ieteicamāk mācīt dziesmu pa atsevišķām frazēm. Tikai sākumā skolotājam jāizdzied visa dziesma priekŗŗ, un skolēniem klusu jānoklausās, lai dabūtu pārskatu par visu dziesmu, tās saturu un pamatrak-

sturu. Pēc tam skolotājs izdzied priekšā tikai pirmo frazi (piem., „Tek saulīte tecēdama“) vienu vai divi reizes un liek sākumā labākiem, vēlāk vājākiem skolniekiem atkārtot, kāmēr to iemācās. Atkārtot visa klase. Tad skolotājs dzied nākošo frazi („Es paliku pavēnī“), un kad tā tādā pašā ceļā iegaumēta, tad liek izdziedāt abas pirmās frazes kopā bez pārtraukuma. Pēc tam iemācās trešo frazi („Nava savas māmuļiņas“), pievieno pirmajām divām un beigās ceturto („Kas iecēla saulītē“). Kad tā visa melodija un pirmā panta teksts iegaumēts, dziedot visu paklusā balsī, tad jāgriež vērība arī uz izteiksmību jeb priekšnesumu, aizrādot uz pastiprinājumu un atslābumu vietām, uz mazu palēninājumu beigās u. t. t. Tad iemācās otro pantu (vispirms vārdus un tad kopā ar melodiju), vēlāk trešo, ja tāds ir, un sarunās noskaidro izšķirību pantu saturā, lai arī priekšnesuma veidu mainītu saskaņā ar to. Tāda metode labāk saista vienmēr bērnu uzmanību pie darba, liek tiem aktīvāk darboties līdz un stiprāk vingrina atmiņu.

Lai veicinātu arī dziesmu dziedāšanu mājās, rotaļās un citur (kas pēdējā laikā jo dienas jo retāk dzirdama), tad ieteicams šād tad stundas beigās sarīkot to dziesmu dziedāšanu un noklausīšanos, kurās skolēni iemācījušies ārpus skolas. Skolotājs uzaicina pieteikties tos skolēnus, kas tādas dziesmas prot un grib padziedāt klasei priekšā. Ja attiecības starp skolotāju un skolniekiem sirsnīgas, tad bērni nekautrēsies, un atradīsies vairāki, kas gribēs pamēģināt. Jāklausa ar lielāko labvēlību un nopietnību tā skolotājam, kā citiem bērniem. Nedrīkst pielaist zobošanos un iznīcinošu kritiku, ja jādzird arī kāda mazvērtīgāka dziesma vai ielas „šlāgeris“, lai bērnus no turpmākas priekšā dziedāšanas neatbaidītu. Pelnīta uzslava vai pateicība dziedātājam būs gandarījums par „dūšu“ un prasmi un klausītājiem uzmanīgums — arī mājās kādu dziesmu iemācīties un celt to klasei priekšā. Varbūt uz bērnu pieprasījumu dažs labs tēvs, māte, vecākais brālītis vai māsa būs spiesti parakņāties savā dziesmu pūrā un uzspodrināt ierūsējušo balsi. Un dažā ģimenē sāks atskanēt pa dziesmai. Kāda tam būtu svētība tautas dziesmu gara izkopšanā un mūzikālītātes izplatīšanā, ja ģimenēs, viesībās, nopietnās un ļautrās sanāksmēs atkal sāktu biežāk skandināt dziesmas! Cik daudz lielākiem panākumiem vaiņagotos skolas dziedāšanas skolotāja darbs!

Stundas gaita.

1. Mājas darbu kontrole.

Kāmēr bērni nav vēl īsti nomierinājuši balss un elpošanas orgānus pēc rotaļām starpbrīdī, stundas sākumu lietderīgi izmantot skolēnu mājas darbu kontrolei, ja tādi uzdoti.

Varbūt, man jautās: kādi mājas darbi tad dziedāšanā var būt?

Mājas darbi dziedāšanā ne tikai var, bet tiem vajadzētu būt. Balss attīstās tikai ar vingrināšanos. Tamdēļ pirmais māju darbs lai katram skolniekam būtu — katru dienu minūtes 10 padziedāt! Ko dziedāt? — Atkārtot skolā izņemtos vingrinājumus un dziesmas, kā arī iemācīties mājās jaunas dziesmas, ko tam dzied priekšā mājiniēki. Cik labi būtu, ja ģimenē šo dziedāšanas skolotāja prasību respektētu un mudinātu, lai bērni ik dienas kaut mazu drusciņu padzied! Bet šo mājas dziesmu kontroli gan vajag atstāt uz pašām stundas beigām, jo šī nodarbošanās ir skolēniem interesanta un viegla — tā tad piemērota momentam, kad jau iestājies zināms nogurums pēc intensīva darba ar citiem vingrinājumiem.

Bet kontrole izdarāma citiem māju darbiem. Tādi var būt vingrinājumi nošu rakstībā, metrikā un ritmikā, kādu vingrinājumu paraugi doti nodaļā „Piezīmes pie atsevišķiem vingrinājumiem.“ Mājās pamācīties var uzdot arī nošu ritmisku lasīšanu nākošā vingrinājumā, ja ritmiskā ziņā tajā nekā jauna un nezināma nav. Kad skolnieki jau pietiekoši vingrināti dažādu takšu rakstīšanā ar dažādām nošu vērtībām, tad interesants māju darbs var būt arī kāda vingrinājuma pārlikšana no viena taktmēra otrā: piem., no $\frac{2}{4}$ -takts $\frac{3}{4}$ -taktī un otrādi (skolotājam tikai jāparāda pie kāda vingrinājuma, kā to var izdarīt.)

Visu skolnieku patstāvīgos darbus pārbaudīt, protams, neizdosies, jo tas prasītu par daudz laika, bet labi arī tas, ja pārkontrolēs 3—4 skolniekus.

2. Solfedžēšana.

Tā ir galvenā, svarīgākā stundas daļa. Par tās gaitu sk. nodaļā „Solfedžēšanas prakse“.

3. Balss attīstības un elpošanas vingrinājumi.

Bez tiem elpošanas vingrinājumiem, kas nāks priekšā jau solfedžēšanā, var būt vēl speciāli vingrinājumi, par kuriem mums bij runa nodaļā „Elpošana“. Par balss vingrinājumiem runāts nodaļā „Balss attīstīšana un izdaļošana“.

4. Dziesmu dziedāšana.

Te domāta mājās iemācīto dziesmu dziedāšana un pirmajā laikā, kāmēr skolnieku nošu materiāls vēl mazs, dziesmu dziedāšana pēc dzirdes un atmiņas, skolotājam priekšā spēlējot un dziedot.

Skolas koris.

Labs koris ir skolas lepnums. Bet lai tas būtu labs, tad tajā drīkst iedalīt tikai tos labākos dziedātājus skolniekus. Līdz ar to skolas koris izvēršas par institūtu, kurš uzņem sevī tikai izredzētos un tā tad nekhalpo vairs visu skoloieku vajadzībām (ja par vajadzību neskaita šā koŗa noklausīšanos un vienu-otru materiālu labumu, ko atnes skolas koŗa uzstāšanās izrikojumos). Šai ziņā skolas koris pielīdzināms tām nodarbībām, kādas notiek ārpus stundām dažādos pulciņos un neobligātoriskās mācībās: literāturas, drāmatiskajā, dabas zinātņu, „Cerības“, mūzikas, sporta un citos pulciņos. Galvenais un svarīgākais darbs mūzikālajā audzināšanā notiek atsevišķo klašu stundās, — darbs, koŗu strādā līdz un saŗem tā augļus nevis spējīgie un izredzētie skolnieki vien, bet visi bez izņēmuma, arī visvājākie un neapdāvinātākie. Tamdēļ nekādā ziņā nav pieļaujama tagad mūsu pamatskolās diezgan bieŗi praktizētā rīcība, ar koŗu no nedēļā pēc stundu plāna paredzētajām 2 klases stundām vienu paŗem koŗa dziedāšanai. Paliek obligātoriskajai klases dziedāšanai tikai 1 stunda nedēļā. Nolikŗt vienu stundu nedēļā pamatskolas skolas skolēniem jebkoŗā priekšmetā ir nepaidagoŗiski, jo lielais starplaiks no vienas stundas līdz otrai paralizē sekmību. Dziedzāšanā kā mākslas priekšmetā, kas patiesībā prasa vingrināšanos katru dienu, 1 stunda vien nedēļā ir galīgi nepieŗemama. Skolas korim ierādāmas atsevišķās stundas. Ja tas nav iespējams (esmu pāŗliecināts, ka tas iespējams vienumēr!), tad drīzāk lai skolas koŗa nav, nekā tam upurēt obligātoriskās klaŗu dziedāšanas stundas! Ja skolas korim vēl ŗur tur upurē mūzikālajā audzināšanā tik dārgās klaŗu stundas, tad tas ir vēl to veco „labo laiku“ atliekas, kad par mūzikālās audzināšanas sekmēm kādā skolā sprieda no tam, cik „braŗi“ skolas koris varēja nodziedzāt revidenta priekŗā vai izrikojumā 5—6 dziesmas. Ka ŗis „braŗums“ visbieŗāk tika panākts garu stulbinoŗā balsu „kalŗšanā un malŗšanā“ pēc atmiņas, lai pienācīgā gadījumā varētu pienācīgi reprezentēties (nevis bērņus vispusīgi mūzikāli audzināt), par to nevienam nebīj daŗas. Ceru, būsīm

vienis prātis, mīļie kollēgas dziedāšanas skolotāji, ka šiem laikiem jāsaka ardievas.

Darbam skolas korī vajag būt mundram un šķirīgam. Un tas būs tad, kad tajā piedalīsies mūzikāli attīstīti, nošu pratēji bērni. Tādus dot var tikai krietni nostādīta mūzikālā audzināšana klašu stundās (jau no tā viedokļa vien tās nedrīkstētu atvietot ar koŗa stundām!). Nekāda „kalšana“ pēc atmiņas korī nav pieļaujama. Tad jau dabīgi un ar pilnu tiesību skolnieki prasīs: „Kam tad mēs klasē ar tām notīm mocamies?“ Katram koŗa dalībniekam priekšā vajag būt piemērotas dziesmas notīm, kuŗas tas saprot un pa daļai var pārvarēt no lapas. Dziesmu iemācīšanās noder tie paši pajēmieni (tikai saīsināti, jo korī piedalās spējīgākie skolnieki), kādus prasa solfedžēšanas vingrinājumi klasē. Par tiem lasāms attiecīgā vietā. Mums daudz labu dziesmu krājumu skolēnu koŗiem. Šiem krājumiem jābūt koŗa rīcībā. Nav pārspilēta prasība, lai labākie dziesmu krājumi atrastos koŗa bibliotēkā tādā vairumā, ka vismaz uz katriem 2 dziedātājiem iznāk pa 1 eksemplāram. Skolotājs tos koŗa stundās izdala un pēc tam atkal savāc pēc vajadzības. Nošu norakstīšana nav nekādā ziņā ieteicama, jo norakstītās notis pa lielākajai daļai ļoti neskaidras un kļūdainas; bez tam skolotājam pastāvīgi jābūt gatavam uz disciplīnas pārkāpumiem un aizmāršību no skolnieku puses, t. i. nošu nenorakstīšanu noteiktajā laikā.

Citus skolas koŗa jautājumus aizkart nav šīs grāmatas uzdevums.

Skolu koncerti.

Beidzot šo aizrādījumu vispārējo daļu, man jārunā par vienu lietu, kuŗai maz attieksmju uz „Pirmajām notīm,“ bet kas mūzikālajā audzināšanā tomēr tik svarīga, ka nevaru aturēties nelicis to dziedāšanas skolotājiem pie sirds arī šajā, viņiem domātā grāmatinā.

Skolu koncertus lūdzu neidentificēt ar skolēnu koncertiem. Pēdējie mums jau ļoti pazīstami, t. i. tie koncerti, resp. dažādie vakari, kuŗos programmu visu vai pa daļai izpilda skolnieki. Te skolnieki ir atskatotāji, aktīvie dalībnieki. Par „skolu koncertiem“ še gribu nosaukt tādus koncertus, kuŗos skolnieki ir klausītāji, pasīvie dalībnieki.

Kā jau šai grāmatiņā esmu aizrādījis, mūzikālajai audzināšanai skolās ir plašāki mērķi, nekā iemācīt skolniekiem

vairāk vai mazāk dziesmu un pēc iespējas attīstīt viņu bal-
sis. Te par visiem šiem mērķiem vairs neatkārtosos. Teikšu
tikai, ka tajos ietelp arī ļoti svarīgais mērķis — iemācīt sko-
niekiem mūziku klausīties. Šajā vārdā „klausīties“,
protams, savukārt ietelp jēdzieni: saprast, izprast, izjust, iz-
pazīt, iedziļināties, pārdzīvot, vērtēt, spriest u. t. t. Vai mēs
dzīvē ik uz soļa nesaduŗamies ar nemācēšanu klausīties?
Vai nevērtīgiem mūzikas „šlāgeriem“ neparāda vairāk pie-
krišanas, nekā labai mūzikai? Vai krietnu mākslinieku kon-
certi nenotiek publikas pustukšās zālēs, kurpretim viegla
žanra „dziesmiņu“ skandinātājiem pseudo-māksliniekiem tās
pārpildītas? Vai simfōniskie koncerti pie mums nenīkuļo
tamdēļ, ka publika tos nemāk klausīties un neizprot simfō-
niskās mūzikas vērtību? Pret šīm parādībām jāsak cīnīties
jau skolā — ar skolu koncertiem.

„Bērnu rīti“, kas tagad modē un kuŗos, starp citu, arī
mūzika spēlē savu lomu, neiztur stingras pāidagoģiskas mēr-
auklas un skolas koncertus atvietot nekādā ziņā nav spē-
jīgi. „Bērnu rītu“ saturs par daudz raibs un veicinā bērnos
taisni tās īpašības attīstību, kas viņos jau tā dominē un ir
jāapkaŗo: izklaidību un svaidīšanos no vienas interešu sfai-
ras otrā. Mūzika, lai atstātu uz cilvēku dziļū, paliekošu
iespaidu, prasa taisni pretējo: koncentrēšanos sevī, ilgāku
uzmanību.

Skolu koncerti būtu sarīkojami pēc iespējas biežāk, bet
tā kā pie mums tie vēl pavisam jauna un neparasta parā-
dība, tad es nesaku: katru nedēļū. Būtu jau labi, ja pir-
majā laikā izdotos tos sarīkot kaut reizi mēnesī.

Koncerti sarīkojami skolas telpās: ja nav zāles, tad lie-
lākā klasē. Sarīkojuma laiks — vislabāk sestdienu pēcpus-
dienas un svētdienu rīti. Publika — skolnieki, skolotāji un,
ja telpas atļauj, arī bērnu vecāki. Ieejas maksa — santimi,
kuŗi nesniedz ne desmitos, bet kuŗi tomēr vajadzīgi dažu
izdevumu segšanai.

Bet nu pats galvenais: koncerta atskaņotāji?

Pirmkārt, atskaņotāji var būt paši skolnieki: skolas
koris, kuŗš izslīpējis dažu dziesmu priekšnesumu; skolnieki,
kas privāti mācās kāda instrūmenta spēli, sasnieguši tajā jau
zināmu gatavību un iestudējuši labi kādu skandarbu. Otr-
kārt, paši skolotāji, ja starp tiem atrodas tādi, kas pietie-
koši labi pārvalda kādu instrūmentu vai arī ir labi dziedātāji.
Treškārt, bērnu vecāki, kas ir mākslinieki vai krietni di-
letanti (starp vecākiem atradīsies tādi un neliegsies savu
mākslu parādīt skolā, kuŗā mācās viņu bērni). Ceturtkārt,
speciāli uzaicināti solisti, dziedātāji un instrūmentālisti.

Profesionālie mākslinieki, kas rīko savus koncertus, ir vairākkārt izteikuši gatavību atkārtot savu koncertu programmas skolu jaunatnei par niecīgu maksu vai pat par brīvu. Ir tiešām žēl mākslinieka lielā darba, ko maksā koncerta sagatavošana, ja programmu var atskaņot tikai vienā koncertā. Tamdēļ viņu pašu interesēs ir celt to priekšā skolu jaunatnei un tā audzināt to nopietnai mākslai un sev par klausītājiem nākotnē. Dziedāšanas skolotājam vajag tikai uzjēmtības sekot mūsu mākslinieku koncertiem un stāties ar tiem sakaros savas skolas koncertu labā. Nelielais honorārs, ko prasīs solists ar pavadītāju, sastādīsies no dažu santīmu lielām ieejas maksām. Sevišķi izdevīgos apstākļos šai ziņā ir galvas pilsētas skolas, kurām ir plašas zāles, māksliniekiem bez tālu ceļu mērošanas viegli sasniedzamas.

Ļoti redzamu lomu skolu koncertos var spēlēt grammofoņi. Grammofoņu konstrukcija tagad tik laba, ka tie atskaņo iespēlēto mūziku gandrīz bez kaut kādiem traucējumiem un defektiem. Plates ar vislabāko mūziku un vispirmajiem atskaņotājiem pasaulē dabūjamas plašā izvēlē. Iznāk pat speciāli žurnāli ar aizrādījumiem uz skolu koncertu vajadzībām noderīgām platēm, kuŗas dod ieskatu mūzikas vēstures spilgtākajās un vērtīgākajās parādībās.

Katra skola būtu pievienojama arī radiofonam. Skaņu pastiprinātājs dotu iespēju noklausīties skolēniem vienu vai otru zīmīgu skaņdarbu. Kad skolēnu koncerti ieviestos, mūsu Radiofons, droši vien, neatteiktos sniegt arī speciālas skolu koncertu „stundas“ ar piemērotām programām un to paskaidrojumiem.

Jāpiezīmē, ka skolu koncertiem arvien jābūt savienotiem ar paskaidrojumiem par izpildāmiem skaņdarbiem, to autoriem, attiecīgiem laikmetiem un parādībām mūzikas vēsturē. Šos paskaidrojumus var tīri labi sniegt dziedāšanas skolotājs, ja uz tiem sagatavojies, vajadzīgās ziņas ņemot no mūzikas vēstures vai citām grāmatām. Paskaidrojumiem nav vajadzīgs būt dziļi speciāliem un izsmelošiem; pietiek, ja tie ierosina klausītāju domas un aizrāda uz skaņdarbu raksturīgākajām, zīmīgākajām īpašībām; sniedz kādu svarīgu datu no skaņraža dzīves, skaņdarba rašanās laikmetu vai tā lomu mūzikas vēsturē. Paskaidrojumus nereti būs ar mieru dot arī paši uzaicinātie solisti.

Nav nelaime, ja skolas koncertā uzstāsies arī kāds vājāks spēks (skolnieks, skolotājs pats vai kāds no bērnu vecākiem, brāļiem, māsām), ja tikai tas notiek visā nopietnībā un ar pietiekošu tehnisku korrektību. Lai attiecīgs paskaid-

rojums par skandarbu vai tā autoru tad vērš visu uzmanību uz to pusi, ne tik daudz uz atskaņojumu.

Skolas koncerts nedrīkst būt garāks par pusotras stundas, jo bērnu koncentrēšanās un uzmanības spējas jau tad būs izsmeltas.

Piezīmes pie atsevišķiem vingrinājumiem.

1. Skolotājs prasa skolniekiem, kā dzegūze dzied. Skolnieki dzied skolotājam priekšā. Atbildēs „kukū“ būs dažādos intervallos. Faktiski dabā tikai retas dzegūzes dzied arī lielajā tercā, bet viss lielais vairums mazajā tercā, kas tā tad uzskatāma par dzegūzes parasto meldiju. Skolotājs tamdēļ izvēlas kādu atbildi mazajā tercā, kā pareizāko, liek to atkārtot un beigās saka, ka to var arī uzrakstīt. Pārrunās noskaidro, ka „dziesmā“ 2 skaņas: pirmā augstāka, otrā zemāka. Skolotājs uzvelk uz tāpeles 5 līnijas (sistēmu), uzraksta to priekšā vijoles atslēgu un pēc tam notis sol un mi. „Lūk, tā raksta dzegūzes dziesmu“. Jāizmanto viss, ko skolnieki jau zina. Droši vien, tie pateiks, ka melnie riņķiši (galviņas) ar kātiņiem ir notis, ka tās stāv ar galviņām katra uz savas līnijas, ka līniju ir pavisam 5. Skolotājam jāpasaka (ja to jau kāds nezina, — kas jānoprasa), ka līnijas skaita no apakšas uz augšu un izšķir pēc nosaukumiem: pirmā, otrā, trešā, ceturtā un piektā; tāpat — ka zīme līniju sākumā ir nošu atslēga. Jāpateic, ka uz jautājumu, kamdēļ tāda zīme vajadzīga, tagad vēl neatbildēs: to paskaidros nākotnē, kad iekrāsies vairāk zināšanu. Nav vajadzīgs sākumā arī lietot nosaukumu „nošu sistēma“, lai neapgrūtinātu skolniekus uzreiz ar daudziem svešiem vārdiem; var iztikt ar „nošu līnijām“. Skolotājs: „Uzrakstītājā notīm katrai savs nosaukums: tai uz otrās līnijas — sol, uz pirmās — mi“. Skolnieki dzied abas notis ar viņu nosaukumiem, pēc tam ar „kukū“. Skolotājam jāizskaidro, ka katra nots uz otrās līnijas, lai cik mēs to uzrakstītu, tiek saukta par sol, tāpat uz pirmās katra nots ir mi. To iegaumē uz visiem laikiem un tamdēļ šos nosaukumus nekad notīm klāt (apakšā) neraksta. Bet paraksta gan, ar kādiem vārdiem šīs notis dzied: piem., „kukū“. Var būt arī citi vārdi šim pašam notīm: piem., kad bērns sauc māti — „mama!“, kad māte sauc savu meitiņu „Anniņ!“, kad dēliņu — „Jāniņ!“ u. t. t. Bērni paši gudro un dzied šādus izsaukumus un pārliecinās, ka neder trīszilbīgi vārdi, bet tikai

divzillbīgi, jo notis ir tikai 2. Dzied visa klase kopā un pa vienam skolēnam.

Patstāvīgi darbi skolēniem. 1) Atslēgas rakstīšana (skolotājs ierāda un piekodina ar apakšējo loku ieslēgt 2. līniju, loku nevelkot augstāk par 3. un zemāk par 1. līniju). 2) Pierakstīt vienu sistēmu ar noti sol (galviņu noteikti uz 2. līnijas, kātiņu labajā pusē galviņai un pavisam vertikāli!) 3) Pierakstīt visu sistēmu ar noti mi.

2. Otrajā vingrinājumā tās pašas 2 notis, bet katra dziedama 2 reizes no vietas. Lai atcerētos, kā pēc sol (to skolotājs uzdod ar balsi vai instrumentu) skan mi, tad jāatgādina dzegūzes dziesma un jāpatur atmiņā, kā tajā skanēja mi. Pēc pirmajām 2 notīm ievilkta šķērsu svītra, kas rada 2 „būdiņas“ katru ar 2 notīm; šīs „būdiņas“ sauc par taktīm. Ja taktī 2 notis, tad pirmā jādzied drusku skaļāk (ar uzsvaru), otrā klusāk (bez uzsvara). „Tagad, varbūt, jūs paši būsit uzminējuši, ko nozīmē tas cipars 2 pie atslēgas?“ — Tas nozīmē, ka taktī 2 notis (daļas). Skolnieki dzied sākumā nošu nosaukumus, vēlāk parakstīto tekstu (pie tā maza saruna par zvaniem un zvaniņiem: baznīcās, kapsētās, skolā, pie zirgu ilkss u. c.). Taktē līdz, iesizdami ar labās rokas 2 pirkstiem kreisās rokas sauļā — pa sitienu ik uz nots, pie kam stingri jāseko, lai pirmais sitiens taktī būtu mazliet spēcīgāks par otro, bet pēc ilguma visi sitienu vienādi. „Kādi vārdi vēl derētu šim notīm?“ — „Rādi rīdi“, „Zvani zvana“, „Šurpu turpu“ u. t. t. Jāpiezīmē, ka vingrinājumu ar parakstīto vai sacerēto tekstu dziedot, vajag to vairāk reizes atkārtot bez apstājas, atstājot paskaidrojumu par atkārtojamo zīmi uz vēlāku laiku (24. vingrinājums).

P. d. Norakstīt 2. vingrinājumu: rūpīgi parakstīt tekstu (zem katras nots savu zilbi!); takts un noslēguma dubultsvītru vertikāli! takts apzīmējumu (ciparu 2) starp 2. un 4. līniju! Parakstīt vēl kādu tekstu no klasē izgudrotajiem!

3. Atrast šī vingrinājuma atšķirības no 2. vingrinājuma! Vispirms, te 3-daļīga takts. Iemācīt skolniekus taktēt (tāpat ar 2 pirkstu iesišanu sauļā), no trim notīm pirmo piesitot stiprāk, otro un trešo klusāk. Otrkārt, teksta — 2 rindiņas: vispirms jāizdzied pirmā rindiņa un pēc tam otrā ar tām pašām notīm, bez pārtraukuma starp abām rindiņām. Treškārt, šis vingrinājums ir kanons, kas jādzied skolēniem sadaloties 2 grupās: kad pirmā grupa izdzied pirmo takti (līdz zvaigznītei) un uzsāk otro, tai pievienojas tajā pašā tempā otrā grupa, dziedādama pirmo takti, tā kā skan abas taktis reizē (t. i. intervalls mi-sol harmoniski).

Vingrinājums tā jāatkārto, kāmēr skolotājs liek beigt; otrā grupa nobeidz pēdējā. Ar to sākas tā tad harmoniskie vingrinājumi. Skolotājam rūpīgi jāseko, lai bērni tīri intonētu (reizi pa reizei salīdzinot ar instrumentu) un kanonus dziedot necenstos cits citu pārkliegt, bet pastāvīgi dziedātu pusbalsī, paklusu. Stingri ieturēt tempu, nepaātrināt! Elpot sākumā starp abām rindiņām, vēlāk abas rindiņas — ar vienu elpu.

4. Tās pašas notis sol-mi pēc augstuma, bet citas pēc ilguma: pusnotis. Pagaidām ceturtdaļnotis var saukt par melnajām un pusnotis — par baltajām notīm, jo nosaukumi pus- un ceturtdaļ-, nepazīstot vēl veselu noti, būtu bērniem nesaprotami un mulsinoši. „Baltā notis“ (divsitieni n.) divreiz ilgāka par melno (viensitiena n.): baltā jādzied, kāmēr piesit 2 reizes. Pie teksta noder maza saruna par ganos dzīšanu, par sasaukšanos starp ganiem un mājiniekiem ar izsaucienu „ū-ū!“ Vēl nepazīstama zīme te lociņš, kurš savieno abas notis. Bērniem jāzina tā nozīme: lociņš savieno abas notis tamdēļ, ka otrajai notij nav savas teksta zilbes, bet uz to jāpārvelk tas pats „ū“, ko dzied ar pirmo noti. Lūpas pie „ū“ rūpīgi savilkst caurulītē!

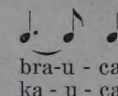
P. d. Uzrakstīt pa sistēmai pusnoti sol un pusnoti mi (galviņu rakstīt 2 pajēmienos: augšējo puslociņu atsevišķi un apakšējo atsevišķi).

5. Tiešs 4. vingrinājuma turpinājums. Takts 4-daļīga: pirmais sitiens uzsvērts, otrs, trešais un ceturtais — bez uzsvara (pagaidām 4-daļīgo takti uzskatīsim kā vienkāršu, ne saliktu takti, ar vienu akcentu). Griezt skolēnu vērību uz to, ka pēdējā taktī tās pašas notis, kas pirmajā, tikai bez lociņa, jo tagad katrai notij sava zilbe apakšā. Tekstā uzmanīt, lai visi izrunā konsonantu „d“ vārdā „laid“ un „s“ vārdā „govis“, kā arī rūpīgi veido lūpas pie zīlbēm „nu“ un „go-“; pie „mājā“ labi paplest lūpas un zobus (tik plati, lai starp zobiem varētu iespraust īkšķi). Elpot pēc pirmā „ū-ū!“ un visu pārējo izdziedāt ar vienu elpu.

P. d. Rakstīt notis sol-mi (baltās), savienojot ar lociņu.

6. Šis vingrinājums vairs nesākas ar sol, bet ar mi. Izejas skaņai tomēr jāpaliek sol'am. Skolotājs uzdod sol ar balsi vai instrumentu un liek no tā atkal dziedāt dzegūzes dziesmu, lai ar tās palīdzību uzzinātu, kā skan mi. Kad mi tādējādi konstatēts, tad var sākt 6. vingrinājumu, iepriekš liekot paturēt atmiņā arī skaņu sol. Tāpat būs jārikojas arī nākošos vingrinājumos, kād tie sākas ar mi, kāmēr skolnieki pilnīgi droši varēs no sol panemt mi un no mi

izdziedāt sol. Griezti vērību uz vingrinājuma uzbūvi (vienādības un kontrasti!). Lielākā uzmanība jāveltī 2. un 4. taktij, kurās jāizdzied 2 nevienādas notis: pusnots un ceturtdaļnotis. Izturēt pirmo noteikti 2 sitienus ilgi, otro ne ilgāk par vienu sitienu! Tekstā saliktais patskanis „au“ vārdos „brauca“ un „kauca“. Dziedot „au“ ar garu noti, jāvelk sākumā tikai „a“ un īsi priekš nots beigām jāpieliek „u“,

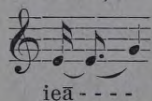
šajā vingrinājumā apmēram tā: Jāelpo sākumā,
bra-u - ca
ka - u - ca

lēnāk dziedot, pēc 2 taktīm, vēlāk, tempu drusku paātrinot, jādzied viss vingrinājums ar vienu ieelpošanu. Kanons! Otrā grupa sāk 2 taktis vēlāk par pirmo.

P. d. Pierakstīt vienu sistēmu ar noti sol, pārmaiņus pusnoti un ceturtdaļnoti, liekot pēc katrām divām taktssvītņu; tāpat — ar noti mi.

7. Salīdzinot ar 6. vingrinājuma uzbūvi, te, starp citu, pusnots otrā, ceturtdaļnots pirmā vietā. Šim ritmam īpatnējs klibojošs rakstūrs. Kanonā iznāk dziedāt 2 notis pret vienu. Labi izturēt pusnoti! Tekstā gaŗi vilkt konsonantu „r“, lai imitētu kaŗa „maŗšanu“, kas bērniem dara lielu prieku. Lēni dziedot, elpot pēc 2 taktīm, ātrāk dziedot — visu vingrinājumu ar vienu elpu.

8. Uzbūve: divi vienādas taktis. Notis nav nekā jauna. Tekstā ir dažas grūtības. Jāuzmana, vispirms, lai rūpīgi izrunātu otro zilbi „dziņš“: tā, kā skaidri dzird pēdējos konsonantus „ņš“. Vispār, ņe jāgriezti vērība uz konsonantu skaidru izrunu vārdu beigās (visi vārdi beidzas ar konsonantiem): tos nedrīkst „norīt“. 4. taktī locījums iznāk uz zilbes „pie“: tādā gadījumā vokālis „ie“ izrunājams, kā parasts, vienā pajēmienā, un pēc tam velkama un lokama salikteņa „ie“ pēdējā sastāvdaļa „a“, apmēram tā:

Elpas atjaunošana — pēc 2 taktīm. Piegriezti

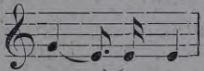
vērību, lai pirmie sitieni un pirmās skaņas visās taktīs iznāktu spēcīgāki, nekā iepriekšējās un sekojošās.

P. d.: 1) vingrinājuma noraksts; 2) uzrakstīt vairākas $\frac{4}{4}$ -taktis, kurās dažādi kombinētas pus- un ceturtdaļnotis.

9. Salīdzināt 1. ar 3. un 2. ar 4. takti! ņe pirmajā, otrajā un ceturtajā taktī pirmā nots zemāka par otro. Bet, kā zināms, dziedātājam piemīt tieksme augstāko noti izdziedāt stiprāk par zemāko. To ņe nedrīkst

pielaišt, jo tas būtu, vispirms, pret metrikas likumu (pirmā nots taktī tā smagākā, t. i. skaļākā) un, otrkārt, pret vārdu grammatisko akcentu (pirmā zilbe akcentēta, otrā bez akcenta). Tamdēļ stingri un noteikti akcentēt pirmo noti! Vārdos „mājās“ un „klājas“ skaidri izrunāt „s“ un „pelēm“ — „m“! Elpot vai nu ik pēc 2 vai arī visām 4 taktīm.

10. Salīdzināt 1. ar 3. un 2. ar 4. takti. Vārdā „aijā“ saliktenis „ai“ jāvelk un jāloka. Tādos gadījumos vienmēr jāvelk pirmais patskanis, bet otrais jāizrunā pēdējā momentā

priekš nots beigām, apmēram tā: Vārdos
A - - - i - jā

„Valdi“ un „saldi“ zilbes „Val“ un „sal“ nāk uz gaŗajām notīm: šajā gadījumā jāvelk nevis „vā“ un „sā“, bet „valll...“ un „salll...“ (vilksana izdarāma uz līdzskaņa l). Viss vingrinājums ar vienu elpu.

P. d. uzrakstīt vairākas un dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis (cik?) ar pusnoti un ceturtdalnoti mi.

11. Uzbūve! Paātrs temps: var dziedāt, piesitot un uzsverot tikai katras takts pirmo noti, kas šim vingrinājumam labi piestāv. Izrunāt skaidri svešvalodu „o“ vārdā „kalošas“ un visu vārdu galotnēs sastopamo „s“! Priekšpēdējo pusnoti ar zilbi „ve“ dziedot, vajag to drusku apraut, ievēdot it kā mazu pauzīti priekš nākošās zilbes „cas“, lai vārds neizklausītos „vēcas“. Ar vienu elpu!

P. d.: uzrakstīt visādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar pus- un ceturtdalnotīm sol un mi, lietojot ik taktī abas šīs notis.

12. Griezt vērību uz kontrastējošo uzbūvi 1.—3. un 2.—4. taktīs. Labi uzsvērt pirmās notis, sevišķi pirmajā un trešajā taktī. Izturēt abas pusnotis! Ar vienu elpu! Der apjautāties, vai visi bērni zina, kas ir „lakta“.

P. d.: uzrakstīt visādas $\frac{4}{4}$ -taktis ar pus- un ceturtdalnotīm mi un sol, lietojot ik taktī tās abas divas.

13. Šis vingrinājums ieved tonikas trijskaņa trešo noti — toniku do. Trijskani bērniem nācies tik bieži dzirdēt un tā melodija tik dabīga, ka skolotājam uzaicinot bērnus pievienot pazīstamajām notīm sol-mi vēl vienu zemāku noti (ka tā zemāka, to skaidri rāda nošu raksts), bērnu liela daļa to arī izdarīs pareizi, paklausot intuīcijai un atmiņā uzglabātiem iespaidiem. Ja negadītos neviena skolnieka, kas pareizi izdzied visas trīs notis (grūti iedomāties tik neattīstītu klasi!), tad skolotājs izdzied tās priekšā un liek skolēniem tās vairāk reizes atkārtot. Pie teksta noderēs maza saruna

par automobili tauru skaņām. No sarunām izlobīsies, ka dažs auto taurē īsti mūzikāli (mūzikālas skaņas!), kāds domāts arī te. Salīdzināt vingrinājuma pirmo pusi ar otro (ritmiskā izšķirība). Apvidos, kur grūti nākas izrunāt svešvalodu „o“, uzmanīt, lai vārdā „auto“ šo patskani pareizi izrunātu. Jāelpo otrreiz pēc 3 taktīm.

P. d.: pierakstīt vienu sistēmu ar pusnoti do, uzmanot, lai starp palīglīniju un pirmo līniju būtu tāds pats atstatums, kāds ir starp pārējām sistēmas līnijām.

14. Skolēniem jāpasaka, ka notis do-mi-sol kopā sastāda trijskani. Te visas 3 notis rakstītas viena uz otras, kas nozīmē, ka visas trīs dziedamas uzreiz vienā laikā. Viņas labi saskan. Lai visas trīs uzreiz izdziedātu, dziedātājiem jāsadalās 3 grupās: viena grupa dzied do, otra mi, trešā — sol. Bet var dziedāt kononveidīgi, proti: katra grupa sākumā izdzied visus 3 do, tad visus 3 mi un beidzot visus 3 sol. Tikai nesāk visas grupas reizē: kad pirmā izdziedājusi do līdz beigām un uzsāk mi, otrā uzsāk savukārt ar do; trešā dara to pašu, kad otrā sāk mi un pirmā — jau sol. Tā turpina, kā mēr skolotājs liek beigt: tad pirmā grupa nobeidz papriekšu, pēc tam otrā un beidzamā — trešā, visas ar augšējo trijskaņa noti sol. Teksts tad jādzied apakšējais — rindiņas no apakšas uz augšu. Bet var kanonu sākt ar sol, pāriet uz mi un nobeigt ar do: tad jādzied augšējais teksts — rindinas no augšas uz apakšu. Tekstā skaidri izrunāt līdzskani k rindiņu pēdējos vārdos. Tīru intonāciju (salīdzināt ar instrumentu)! Šis vingrinājums jāatkārto gandrīz katrā nākošā stundā.

P. d.: pierakstīt vienu sistēmu ar ceturtdaļnoti do.

15. Griezt vērību uz atkārtojumiem. Lai imitētu vešera dimdoņu, tekstā izcelt konsonantu m. Vārdā „smēde“ pēdējo e dziedāt mazliet aprauti, lai neizklausītos „smēdē“, tāpat vārdā „kalējam“ aprauti jādzied pirmā zilbe „ka“. Vingrināties elpot ir pēc 2 taktīm, ir pēc visām četrām, vingrinājumu atkārtojot.

P. d.: uzrakstīt vairākas dažādas $\frac{4}{4}$ -taktis ar pus- un ceturtdaļnotīm do un mi.

16. Kas vērojams vingrinājuma uzbūvē? Pirmoreiz nāk priekšā pēc sol tūlīņ do. Pirmais do nav skolniekiem jāuzdod ar instrumentu vai balsi, bet tas pašiem jāatrod, kad tiem uzdod sol (dziedot trijskani uz leju). Arī do pēc sol jāuzņem skolēniem pašiem. Ja tas uzreiz neizdodas, tad jādzied uz leju trijskanis sol-mi-do un pēc tam tas pats, mi vairs ar balsi nedziedot, bet tikai klusu pie sevis to iedomājoties. Starp sol un do tad iznāk pauze. Pēc tam arī to

izlaiž, un do seko tūliņ pēc sol. Pēc tāda iepriekšēja vingrinājuma skolnieki izdziedās 16. vingrinājumu bez grūtībām. 2. un 4. taktī tikai neuzsvērt agstāko noti sol! Pirmajā teksta pusē izcelt līdzskani ņ. Vingrinājuma vidū neelpot.

P. d.: uzrakstīt vairākas dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar pus- un ceturtdaļnotīm do un sol.

17. Pirmoreiz nāk priekšā ceturtdaļpauze: tā jā māca rakstīt kā gulošs r: s. Tā tāpat vienu sītienu ilga, kā ceturtdaļnots. Uzmanīt, lai iepriekšējo noti neievilktu vēl arī pauzes laikā. Še arī pēc sol tūliņ nāk do, bet sol ir vieglajā laikā, do — smagajā (iepriekšējā vingrinājumā otrādi). Tekstā griezt vērību uz zilbes „dziņš“ pilnīgu izrunu. Elpot pauzes laikā.

P. d.: vingrināties ceturtdaļpauzes rakstīšanā.

18. Pēc do 4. takti stāv sol (smagajā laikā): jāvingrinās to uzjēmt tāpat, kā 16. vingrinājumā do pēc sol. Izturēt abas pauzes. Kanonā dziedot, pauzes — tikai vienai grupai. Teksts prasa pārrunas par suņu riešanu. Pakans — liela suņa vārds, Dukstīt's — maza, „basē“ — rej rupjā balsī, „drašē“ — spēlējas, draiskulojas. Visgrūtāk izrunājamā zilbe — „sīt's“. Elpas atjaunošana — pēc 4 taktīm.

P. d.: uzrakstīt vairākas dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar pus- un ceturtdaļnoti (do, mi, sol) un ceturtdaļpauzi.

19. Paātrs temps, stipri akcentētas smagās notis. Griezt vērību uz vienādajām taktīm. Teksts — pantiņš, kuru skaita bērnu jādinot uz celgala. Pie vārda „pleks“ „jātnieku“ no celgala saudzīgi nogāž. Tekstā grūtību nav. Elpot pēc 4 taktīm.

P. d.: uzrakstīt vairākas $\frac{4}{4}$ -taktis — tāpat kā iepriekšējā uzdevumā $\frac{3}{4}$ -taktis.

20. Pirmoreiz nāk priekšā nepilna takts sākumā un beigās. Jāpaskaidro, ka tas nāk priekšā diezgan bieži. Pirmajai nepilnajai taktij (uztaktij) ar pēdējo jā sastāda viena pilna takts. Bērni sapratīs arī, kamdēļ tas vajadzīgs: teksta pirmā zilbe „Ak“ ir neuzsvērtā, bet otrā „eg“ uzsvērtā, kādēļ tai jānāk uz pirmās nots taktī. Kanons. Ja elpu atjauno vingrinājuma vidū, tad obligātoriski pēc vārda „zaļa“, jo nākošais do jau pieder nākošajai mūzikālajai frazei.

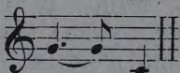
21. Pirmoreiz nāk priekšā pusnots ar punktu: tāda nots tikpat ilga, cik 3 ceturtdaļnotis vai viena pusnots ar ceturtdaļnoti, t. i. 3 sītienu ilga. Griezt vērību uz vienādajām taktīm. Tekstā (Ed. Lejgalieša) skaidri izrunāt galotni „d“. Ielpot pēc 4. un 8. takts.

P. d.: uzrakstīt vairākas dažādas $\frac{4}{4}$ -taktis, kurās nāktu priekšā arī pusnots ar punktu.

pirms 32. vingrinājuma atkārtot). Izdziedot lauzto trijskani uz augšu, nav vairs nekādu grūtību to izdziedāt arī uz leju. Pēc tam var dziedāt kanonā. „Balss“ un „gals“ uz gaŗajām notīm jādzied: ball...ss, gall...s. „Kāpj“ jāizrunā, lai dzirdētu beigās j. Lēns temps. Ieelpot pēc 2. takts.

P. d. Uzrakstīt 3 dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar ceturtdaļnotīm, lai katrā būtu viens sol un 2 augšējie do.

33. Uztakts. Augšējais do pēc apakšējā; apakš. — vieglajā, augšējais smagajā laikā. Sol pēc augšējā do. „Aug-

stu“ jādzied:

Jāatjauno elpa priekš „tas“.

a - ug - stu

P. d. Uzrakstīt 2 dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar 3 nevienāda augstuma un ilguma notīm.

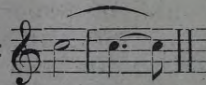
34. Augš. do pēc sol un priekš apakš. do. Kuŗas taktis ritmiski vienādas? Paātrs temps. Ar vienu elpu!

P. d. Cik dažādu $\frac{2}{4}$ -takšu var uzrakstīt ar 3 notīm, rakstot tikai notis mi un sol? Uzrakstīt tās (vismaz 5 taktis)!

35. Uzrādīt vienādās dalas vingrinājumā (notīs). Pirmoreiz nāk priekšā viena skaņa: pēdējais augš. do, kas izstiepta uz 2 taktīm. Locīnam te citāda nozīme: savienot 2 vienāda augstuma notis, lai tās skanētu kā viena nepārtraukta skaņa, kam abu nošu kopilgums. Teksts — Raiņa. Vārdu „pagarš“ še var izrunāt „pagars“, lai tas labāk „rī-

mētos“ ar „vagars“.

Vārds „bēdz“:

Paātrs

bē - - - - dz

temps. Ieelpot ik pēc 4 taktīm.

P. d. Tāds pats, kā iepriekšējais, tikai rakstot apakš. un augš. do. Griezti vērību, lai augš. do kātiņš un karodziņš būtu uz leju un karodziņš kātiņa labajā pusē.

36. Pirmoreiz nāk priekšā mazā seksta mi-do. Priekš vingrinājuma vajag likt izdziedāt visas pazīstamās skaņas pēc kārtas uz augšu (do¹-mi-sol-do²) un uz leju. Pēc tam skolnieki tīri viegli izdziedās arī vingrinājuma notis, neizslēdzot arī do² pēc mi. Tekstā (Raiņa) skaņa r, dr, d imitē tramvaja rīboņu. Mērens temps. Ieelpot pēc 2. takts.

P. d. Uzrakstīt piecas $\frac{2}{4}$ -taktis tikai ar notīm mi un do², takti ne mazāk par 2 notīm.

37. Seksta mi-do² uz leju. Paātrs temps. Ieelpot pēc 4 taktīm. Mīklas atrisinājums — sīpols. Otrajā pantiņā uz otrās nots, kas ir gaŗa, nākas dziedāt vārdu „to“. Patskani

o uz gaŗas skaņas vai locījuma izrunā uzreiz vienā pajēmienā un turpina vilkšanu uz pēdējās šī salikteņa sastāvdaļas a: oa—.

P. d. Dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis uzrakstīt ar 3 notīm do, mi un sol, rakstot taktī vienu no tām pusnoti un pārējās 8-daļnotis.

38. Griezt vērību uz vingrinājuma vienādajām daļām. Mērens temps. Elpošana pēc 4 taktīm. Kanons.

P. d. Salikt dažādas $\frac{2}{4}$ -taktis no 3 astotdaļām sol un vienas mi (paraugs — 3. takts).

39. Kāda ritmiska vienādība visām taktīm? Atjaunot elpu starp vārdiem „ceļas“ un „kā“. Izrunāt skaidri zilbi „paļš“.

P. d. Sastādīt dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis no 2 ceturtdaļnotīm un 2 astotdaļnotīm do, mi un sol (paraugs — 2. takts).

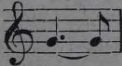
40. $\frac{2}{4}$ -taktī pirmais sitiens nobeidzas ar tādu pašu noti, ar kādu otrais sākas. Izsaucienos „opad“ un „op“ — sveŗvalodu o. Pie teksta derēs pārrunas par „kungiem“, „bajāriem“ un „sulainiem“, jo bērniem šie jēdzieni būs neskaidri. Tas ir pantiņš, ko skaita jādinot bērnu uz celgala: „opad“ — lieli un reti lēcieni; „sik-sik-sik“ — mazi rikšīši. Kanons. Paātrs temps. Elpa jāatjauno ik pēc 4 taktīm.

P. d. Sastādīt dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis no 3 notīm: 1 pusnots un 2 astotdaļnotīm; visās taktīs jābūt do², sol un mi.

41. Mērens temps. Griezt vērību uz takšu vienādo ritmisko būvi. Elpa te jāatjauno pēc ik 2 taktīm. Tā kā tas jāizdara pēc īsas nots, tad te jāapmierinās ar puselpu; tikai pēc pirmā „rai . . . rā“ var ievilkt pilnu dziļu elpu. Teksts — Ed. Lejgalieŗa.

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{4}{4}$ -taktis ar 4 notīm: 1 pusnoti, 1 ceturtdaļnoti un 2 astotdaļnotīm, katrā taktī lietojot tikai notis do² un sol.

42. Paātri. Kanons, kuŗā starp pirmo un otro grupu tikai viena takts. Elpa atjaunojama ik pēc 4 taktīm. Tekstā

„čirks“ izrunājams:
Čirrr-ks!

P. d. Tāds pats, kā iepriekš. uzdevums, tikai rakstīt 3 ceturtdaļnotis un 2 astotdaļnotis.

43. Miklas atminējums — govŗ, kas bizo. Mērens temps. Elpa — pēc 4 taktīm.

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{2}{4}$ -taktis ar 4 astotdaļnotīm do¹, mi, sol un do² (katrā taktī visas 4).

44. Pirmoreiz nāk priekŗā atkārtojamā zīme ar I. un

II. voltu. Labi noskaidrot atkārtojumu kārtību. Elpot ik pēc 3 taktīm (priekš uztakts). Skaidri izrunāt „tukšs“, izceļot š (pēdējais s nav jāizrunā).

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar 3 notīm un vienu ceturtdaļpauzi (paraugs — 4. takts), rakstot tikai notis mi un do².

45. Ar šo vingrinājumu uzsākam subdominantas trijskaņa dziedāšanu. „Dzegūze var sākt savu dziesmu arī ar augšējo do: tā būs dzegūze ar augstāku balsi. Kā tad viņas dziesma skanēs?“ Skolnieki dzied „kukū“. Tiem pasaka, ka otro skaņu raksta starp 2. un 3. līniju un sauc par la.

P. d. Pierakstīt vienu sistēmu ar do² un la pārmaiņus, pirmajam kātiņu uz leju, otrajam — uz augšu.

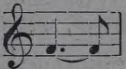
46. Arī auto stabulēšanu var pārnest augstāk (sk. 13. vingrinājumu); jāpieliek tikai trešā skaņa klāt — fa.

P. d. Pierakstīt 1 sistēmu ar la un fa pārmaiņus (fa starp 1. un 2. līniju).

47. Fa-la-do² ir tāds pats trijskanis, kā do¹-mi-sol, tik starpība augstuma ziņā. Vienādi atstatumi ir:

do-mi la-do² fa-do²
fa - la mi-sol do-sol

48. Subdominantas trijskanim pievienota vēl apakšējā

tonika do¹. „Zvans“ jādzied: Iekš „bim bam“
Zvannn-s

jāvelk m. Kanons mērenā tempā. Elpa — pēc ik 4 taktīm.

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar notīm do¹ un fa katrā taktī.

49. Raiņa teksts. Galvenais: kvarta lejup — fa-do¹. Ieelpošana — pēc 4 taktīm.

50. Galvenais: kvarta augšup — do¹-fa. Grūti izrunāt „činkslis“. Ieelpot pēc 2 taktīm (puselpa).

51. Kāda līdzība un atšķirība pirmajai ar trešo un 2. ar 4. takti? Abi trijskani (lejup) nostādīti blakus. Tā kā pēc do²-la¹-fa¹ tūlīt atkārtojas atkal tonikas trijskanis sol¹-mi¹-do¹, tad skolēni tīri nemanot iemācās nostādīt līdzās notis fa un sol (no 2. uz 3. takti). Kamdēļ abi trijskani nosaukti par „radiņiem“? Ieelpot pēc otrās takts. Kā izrunāt zilbi „kais“ — sk. piezīmi pie 6. vingrinājuma.

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{4}{4}$ -taktis ar notīm fa un sol (pus- un ceturtdaļnotis). Novietot rūpīgi sol uz līnijas, fa — starpā.

52. Še trijskaņu pirmā nots iekrīt ne vairs smagajā, bet vieglajā laikā (lai vēl ciešāki saistītu 2. taktī notis fa-sol). Ieelpot priekš 3. takts sol. Ievērot, ka vingrinājuma otrā puse ir pirmās puses atkārtojums (izņemot tekstu).

P. d. Dažādas $\frac{2}{4}$ -taktis ar ceturtdaļ- un astotdaļnotīm fa un sol.

53. Vingrinājums fa-sol un sol-la savienojumiem. Otrais pāris takšu ir pirmā pāra atkārtojums (nostādīti līdzās abi trijskaņi), kamdēļ sol pēc fa viegli uztverams. 7. takts atkārtos sešto, kamdēļ viegli uztvert arī la pēc sol. Maza saruna par futbola spēli; gols — vārti, tikls — kur bumbai ieskriet, kad to iesit vārtos. Jāatjauno elpa pēc do¹ 3. taktī, pēc do¹ 5. taktī, pēc sol 7. taktī un pēc fa 9. taktī. Temps — paātrs. Jāizrunā dziedot: ti—klā.

P. d. Dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar notīm sol un la katrā taktī.

54. Vingrināšanās fa-sol un sol-la uztverē. Lai zinātu, kāds ir sol pēc la, jāatgādina sol, kurš bij priekš la. Šis vingrinājums ļoti nopietni jāiestudē; pauzes izturēt! Paātrs temps. Jāieelpo pēc 4. takts. Uz pauzēm elpu aizturēt (neieelpot un neizelpot!).

55. Tautas meldija, kas labi noder kā vingrinājums nošu la-sol-fa saistīšanai. Miksolidiskā tonkārtā. Katrs pantiņš — ar vienu elpu, jo temps mēreni ātrs.

56. Fa-sol un sol-la locījumos. Par „ie“ izrunu locījumos sk. piezīmi pie 8. vingrinājuma. Temps mērens, elpa — pēc 2. takts.

57. Kaudzītes Matīsa teksts.

58. Tautas meldija eoliskajā tonkārtā. Salīdzināt melodijas abas puses. Mērens temps, elpa — pēc 4 taktīm. Saruna par kulšanu rijās un par malšanu rokas dzirnavās.

59. Mīklas atminējums — ledus puķe. Teksts prasa rūpīgu akcentēšanu 5., 7. un 9. taktī. 5. taktī vārds „zied“ sākas ar zemāku noti un pēc tam pāriet uz augstāku; pēdējo nekādā ziņā nedrīkst uzsvērt vairāk par pirmo (jāvelk: zieā—d, t. i. uzreiz jāizrunā „zie“, kur pēdējā sastāvdaļa ir a — ne e! un vilkšana turpināma ar šo ā). 7. taktī vārdā „sēta“ otrā zilbe jādzied ar augstāku noti, kamdēļ jāuzmanās, lai tā neskanētu stiprāk par pirmo; 9. taktī — tas pats ar vārdu „istabā“. Mērenā tempā dziedot, elpa jāatjauno pēc vārda „zied“.

60. Salīdzināt 2., 3. un 4. takti: ar ko tās līdzinās un atšķiras viena no otras? (Ritmiski vienādas, katra nākošā vienu pakāpi zemāka par iepriekšējo). Mīklas atminējums — ogles krāsni un kruķis.

61. Tautas meldija, kuŗu var uzskatīt vai nu kā joni-skajā vai arī kā lidiskajā tonkārtā iederošu. Salīdzināt vienādās taktis. Atkārtojoties pirmajai taktij, nostājas līdzās mi un fa un tā pieradina tos savienot (piem., pārejot no priekšpēdējās uz pēdējo takti). Mērens temps, elpa — pēc 4 taktīm.

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{2}{4}$ -taktis ar 4 astotdaļnotīm mi, fa un sol.

62. Mīklas uzminējums — ola. Salīdzināt pirmo pāri takšu ar otro. Paātrs temps, elpot pēc 4. takts.

63. Teksts — Ed. Lejgalieša. Uzmanīt, lai „puķēs“ un „upes“ neiznāk uzsvērtā otrā zilbe, kuŗa dziedāma uz augstākas notis. Salīdzināt vienādās taktis. Kuŗām taktīm vienādība ritmiskā ziņā?

64. Divos iepriekšējos vingrinājumos pirmajā un otrajā taktī nāca priekšā melodisks gājiens mi-sol-la. Izlaižot sol, dabū tiro kvartu mi-la, kas šajā dziesmā sastopama pirmoreiz. Skolnieki var to dabūt arī tādējādi, ka izdzied pēc kārtas visas notis no mi līdz la un pēc tam tikai pirmo un pēdējo mi-la. Šis vingrinājums ir tautdziesma frīgiskajā tonkārtā. Salīdzināt pirmo pusi ar otro. Paātrs temps, visas 4 taktis — ar vienu elpu.

P. d. Uzrakstīt dažādas $\frac{2}{4}$ -taktis, kuŗās būtu tikai mi un la ceturtdaļ- un astotdaļnotis.

65. Tautas meldija lidiskajā tonkārtā. Saruna par Jāņa dienu un dziesmām. Pirmoreiz nāk priekšā fermāta (pāgarina noti par nenoteiktu ilgumu, šajā dziesmā — par vienu sitietu). Fermātas vietā roka taktējot jāaptur. Mērens temps. Jāieelpo pēc otrā „līgo“.

66. Kāda ritmiska vienādība un kuŗām taktīm? Kanons mērenā tempā; elpa ik pēc 2 taktīm. Tekstā vārdā „Dievs“ nav izrunājams v.

P. d. Dažādas $\frac{3}{4}$ -taktis ar 1 ceturtdaļ- un 4 astotdaļnotīm do, fa un mi (paraugs — 1. takts).

67. Līdzšinējā kanonu dziedāšana savas balss „turēšanu“ jau pietiekoši attīstījusi. Tamdēļ sākas 2-balsīgi vingrinājumi. Katra balss savā sistēmā. Tā kā abu sistēmu notis dziedamas vienā laikā, tad tās savienotas ar iekavu. Pirmoreiz arī teksta vietā jāvelk tikai viena skaņa m (otrajai balsij), ar aizklātu muti. Skolēni sadalās 2 grupās, kuŗas abas dzied pārmaiņus te pirmo, te otro balsi. Lēns temps, elpa — pēc 2. taktis.

68. Divbalsīgs vingrinājums, kur abas balsis uzrakstītas 1 sistēmā. Tādā gadījumā pirmās balss notīm kātiņus velk uz augšu, otrās balss notīm — uz leju. Salīdzināt rit-

miski abas vingrinājuma puses. Saruna par teksta (parunas) nozīmi. Palēns temps, elpa pēc vārda „Rīgā.“

P. d. Pārrakstīt visu vingrinājumu, liekot 2. balsi otrā sistēmā. Kā mainīsies kātiņu virziens?

69. Griežama vērība uz 2. takti. Te pret 1 pirmās balss pusnoti stāv 2 otrās balss ceturtdaļnotis. Pie tam disonance fa-sol atrisinās konsonancē mi-sol. Sol šē labi jāiztur. Trešajā un pēdējā taktī pirmoreiz sastopamas notis fa un do ar 2 kātiņiem, vienu uz augšu, otru — uz leju. Tās nozīmē, ka šīs notis dzied abas balsis. Mērens temps, ieelpot pēc 2. takts. Saruna par teksta (parunas) nozīmi.

P. d. Pārrakstīt vingrinājumu, liekot katru balsi savā sistēmā.

70. Teksts — skaitāmais pantiņš, lai uzzinātu, kuŗam rotalu biedram jāstājas nepatīkamākajā vietā. Kāda līdzība un atšķirība meldijas pirmajam pārim takšu ar otro un trešajam pārim ar ceturto? Ātrs temps, ieelpot pēc 4. takts.

71. Jāņu dziesma, kuŗa labi dziedama kanonā; tikai stingri jāievēro pauzes pēdējā taktī. Paātrs temps: ieelpot pēc pirmā „līgo“ un uz pauzēm.

72. Tautas šūpuļa dziesma lidiskā tonkārtā. Pirmajā pusē otrā balss dzied tikai „aija“, lai tīšu radītu iemidzinošu vienmuļību. Labi akcentēt smagās notis, lai tekstā nerastos nepareizi akcenti augstāko nošu vietās. Palēns temps; ieelpot pēc ik 2 taktīm.

73. Vesela rinda iepriekšējo vingrinājumu būs pietiekoši pieradinājusi bērņus brīvi savienot visas notis no mi līdz la. Tas vēl turpināsies arī nākošos vingrinājumos, bet ievēdot tajos pamazām arī citus, vēl nepazīstamus intervalus. Šajā vingrinājumā nāk pirmoreiz priekšā kāpjošā lielā seksta do-la. Tā nav grūti šē uztverama, jo vēl atmiņā palicis pirmās takts la. Apstāties uz notīm do-la un tās vairākas reizes atkārtot.

74. Tautdziesma. Ceturto pantu dziedot, 2., 4. un pēdējā taktī tekstā par vienu zilbi vairāk, nekā iepriekšējos pantos, kamdēļ otro astotdaļnoti nākas sadalīt divās sešpadsmitdaļnotīs. Izdziedāt tās, norādot, ka abas jaunā garuma notis jāizdzied 1 astotdaļnots laikā, bērņiem nenāksies grūti. Jāsaka, ka šē vēl nesākas kārtējie vingrinājumi ar $\frac{1}{16}$ -daļnotīm, bet abām $\frac{1}{16}$ -daļnotīm ir tikai gadījuma raksturs. Tamdēļ pie tām nav sevišķi jāuzkavējas. Teksts prasīs dažus paskaidrojumus („Dobelē“, „pūra lādes“). Spirts temps, elpošana — pēc ik 4 taktīm.

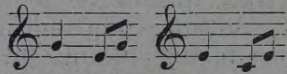
75. Trīsbalss kanons. Salīdzināt takšu pāŗus un ievērot tā atšķirības, kā vienādības. Īsa saruna par putniņu

ligzdiņām un mazo putniņu barošanu. Paātrs temps, ieelpot ik pēc 2 taktīm.

76. Trīsbalsīgs kanons ar Raiņa tekstu. Maza saruna, kurai jānoskaidro, kas ir „siena laicīnš“, kas „melns lāča kažoks“ u. t. t. $\frac{1}{16}$ -daļnotīm tāds pats raksturs, kā 74. vingrinājumā. Ar šo vingrinājumu sāksies dinamisko zīmju likšana — tā tad arī lielāka izsmalcinātība priekšnesumā. Vēlreiz brīdinu tikai no pārspīlēta *forte*: tas patiesībā būs tikai tāds bērnu *forte*, ko pieaugušo korī varētu atzīmēt ar *m f*. Sākumā vispār apmierināsimies tikai ar 2 dinamišķajām zīmēm: *p* un *f*, ar ko vienkāršajos vingrinājumos pilnīgi pietiek. Šī vingrinājuma temps mērens, ieelpošana — pēc ik 2 taktīm.

77. Eoliskā tonkārtā. Pirmais pantiņš — *piano*, otrais — *forte*. Kamdēļ teksta saturs to prasa? Pārrunas par teksta saturu (Ed. Lejgalieša). Pirmajā pantiņā, otrajā taktī neuzsvērt trešo noti (zilbe cī), otrajā pantā ar šo noti sākas jauns vārds („kājām“), kamdēļ te tāda uzmanība nav vajadzīga. Mērens temps, ieelpošana — pēc ik 2 taktīm.

78. Vingrinājumā 4 locījumi. Tajos jāgriež vērība, lai abas locījuma notis neveikli nesaplūstu kopā, bet pirmā precīzi beigtos un otrā precīzi sāktos. Tas panākams, kad lokāmo patskani ar otrās nots sākumu atkārtō (klusāk drusku,

nekā pie pirmās nots), piem.: Pirmo-
Ai - ti - in Uz - nā - āks

reiz nāk priekšā puspauze un zīmes: < >. Tās prasa pakāpenību. Nosaukt: pastiprinājuma un atslābuma zīmes. Teksts prasīs mazu sarunu par vilnas apstrādāšanu. Temps mērens, elpa — ik pēc 2 taktīm. Noteikti izturēt pauzes (otrai balsij velkot).

79. Vingrinājums ar kāpjošo lielo sekstu do^1-la^1 . Lai to uztvertu pašā sākumā, jāliek atkārtot trijskanis (uz leju): $do^2-la^1-fa^1$. „Atkārtot do^2-la^1 ! Kā skan do^2-do^1 ? Kā tagad būs do^1-la^1 ?“ Salīdzināt 1. balsī otro takti ar piekto un trešo no beigām (kāda starpība?). Izdziedāt šīs trīs taktis vienu pēc otras bez pārtraukuma! Ar kuŗām vietām atšķiras otrā balss no pirmās? Tas viss bērniem pašiem jāatrod, lai pilnīgi apzinīgi pēc notīm dziedātu pareizi abas balsis. Elpot tikai pauzu vietās. Ievērot dinamiskās zīmes. Teksts — Jaunsudrabiņa.

80. Friģiskā tonkārtā. Saturs: kā vectētiņš, bērnu priecinādams, izskaidro savu tīšu vai netīšu pakrišanu.

Temps mērens, ieelpošana — ik pēc 2 taktīm. Ievērot zīmes. Griezti vērību uz līdzīgajām taktīm.

81. Uzmanības centrā — krītošā seksta la¹-do¹ otrajā taktī. Do¹ uzņemšanu pēc la¹ atvieglina atmiņā palikušais do¹ no pirmās takts (bērniem jāsaka, lai šo do¹ patur atmiņā). Mērens temps. Pēc pirmajām 2 taktīm puselpa (ieelpošana pēc īsas nots), pēc otrajām 2 — pilna elpa, pēc trešajām 2 — atkal puselpa.

82. Uzmanību — kāpjošajai sekstai do¹-la¹ beidzamajā taktī. Frigiskā tonkārtā. Trešajā taktī ar pastiprinājumu dziedot, jāargās no pēdējās nots (un vārda zilbes) pēkšņas uzsvēršanas; tā jāuzsāk bez uzsvara un pakāpeniski drusku jāpastiprina (fermātas pagarinājums to atļauj izdarīt). Pēc tāda pastiprinājuma šī nots pēkšņi, bez atslābinājuma jānorauj, jāievelk elpa un pēc tam jāturpina klusi pēdējā takts. Tāda apraušana ir grūta: tā nedrīkst izklausīties pēc iekliegšanās; apraušanas momentā skaņa nedrīkst „lūzt“ vai kaut kā sašķobīties; jāaprauj visiem dziedātājiem vienā momentā — uz skolotāja zīmi. Pirmoreiz ievesta palēninājuma zīme „rit“. Palēninājumu izdarīt ļoti pakāpeniski, nevis uzreiz mainot tempu. Tikai tādā gadījumā tas būs dabīgs. Lēns temps, ieelpot pēc katras takts.

83. Divbalsīgs kanons. Kāpjoša un krītoša lielā seksta do¹-la¹. Paātrs temps, ieelpošana ik pēc 4 taktīm.

84. Jāliek dziedāt bērniem no sol uz augšu tāds pats trijskanis, kādu līdz šim dziedāja no do¹ un fa. To bez grūtībām izdarīs. Divi jauniegūtās notis būs si un re, uz trešās un ceturās līnijas. Izlietots tas pats teksts, kas pie I. un IV. pakāpes trijskaņiem. Ieelpot pēc 3. takts.

85. Lai pastiprinātu augšējās tercās re-si vienādību ar tercām sol-mi un do-la, der izdziedāt ar re-si mūsu veco dzegūzes dziesmu.

86. Arī trijskanis dziedāms ar to pašu agrāko tekstu, lai pasvītrotu visu triju trijskaņu vienādību.

87. Šis vingrinājums nostāda pirmoreiz blakus do² un re². Ja griezis vērību uz to, ka otrās divi taktis atkārtoti to pašu, ko pirmās, tad uztvert 3. taktī re² pēc iepriekšējā do² būs viegli; pārējie intervalli visi jau pazīstami. Ceturtajā taktī uzmanīties, lai otrā, augstākā nots neskanētu spēcīgāk par pirmo, zemāk. Pāatrs temps, ieelpot pēc 4 taktīm.

88. Še do² un re² jau nostādīti līdzās vienā pašā taktī, bet uztvert re² nebūs grūti, ja griezis vērību, ka 87. vingrinājumā 2. takts un 3. takts sākums bij taisni tās pašas notis (sol-do-do-re), kas tagad ielikta vienā taktī. Minētā

vieta 87. vingr. vairāk reizes jāizdzied (re ar uzsvaru) un tad jāpāriet uz 88. vingr. (re bez uzsvara). Teksts ir pantīnš, ko skaita zēni maukdami stabules (no vītola). Skolotājam būs jāziedo šim jautājumam maza saruna. Jauns šajā vingrinājumā tas, ka otrā daļa $\frac{3}{4}$ -taktī (pirmā daļa $\frac{2}{4}$ -taktī). Skolēniem jāpasaka, ka tāda takšu maiņa nāk mūzikā diezgan bieži priekšā. Mērens temps, ieelpot pēc 4. takts.

89. Vingrinājums ar jauktu takti: $\frac{2}{4}$ -takts pastāvīgi mainās ar $\frac{3}{4}$ -takti. Iepriekšējā vingrinājumā jau pirmoreiz bij nostādītas līdzās notis la un si (pārejot no 3. uz 4. takti), bet tur to gandrīz nejuta, jo 4. takts burtiski atkārtoja trešo. 89. vingrinājumā la-si nostādīti līdzās jau vienā taktī. Atkārtojot attiecīgo vietu 88. vingr. un pēc tam pārejot uz 89. pirmo takti, kas tās pašas notis atkārtoti (sol-la-la-si), tikai ar citādu uzsvaru, iestudējums veiksies bez grūtībām. Der salīdzināt un līdzās izdziedāt pirmo un priekšpēdējo takti, kas ir viena otras pretstats melodiskā ziņā. Teksts — mīkla, kuŗas atminējums — Ziemsvētku eglīte. Ieelpot ik pēc 2 taktīm, jo temps palēns.

90. Pirmoreiz līdzās ievadtonis si¹ ar toniku do². Šis savienojums tik dabīgs, ka bez kaut kādas vingrināšanās skolnieki to izdziedās; atvieglināšanai vēl noder aizrādījums, ka otrā takts atkārtoti pirmās intervallu do²-sol¹. Otrās takšu pāris sekvenveidīgi atkārtoti pirmo; tas atvieglos uztvert pirmoreiz ievesto kvartu re²-la¹. Ja šo intervallu 3. taktī skolnieki uzreiz nevar uztvert, tad jāizdzied visas notis no re² līdz la pēc kārtas un tā jāatrod la¹. Jāgriež vērība arī uz to, ka 7., 8., 9. un 10. takts sekvenveidīgi atkārtoti 1., 2., 3. un 4. takti. Locījums skaidrību (dziedot tekstu)! Mērens temps. Ieelpot pēc 4., 6. un 10. takts.

91. Pirmoreiz ievadtonis si¹ p ē c tonikas do². Atkārtotā 3. takts atvieglo šo skaņu savienojuma uztveri. Eoliskā tonkārtā. Paātrs temps, ieelpot pēc 4 taktīm. Kanons.

92. Turpinās vingrināšanās ievadtona si¹ un tonikas do² savienošanā. Teksts no vārdiem „tiek sumināts...“ neatļauj ieelpošanu līdz pašām beigām. Tā kā temps paātrs, tad arī pietiek ar vienu ieelpošanu priekš „tiek“. Teksts — Ed. Lejgalieša.

93. Tautdziesma eoliskajā tonkārtā, kur nāk priekšā iepriekšējo vingrinājumu savienojumi la-si, do-si un do²-re². Tā ir vērpeju dziesma, kamdēļ otrā balss, imitēdama ratina rūkšanu, garos toņus velk ar konsonantu rr. Temps paātrs, kamdēļ pirmā balss elpo pēc 4. un 8. takts; otrā balss, ja neperastā rr vilkšana to prasa, var ieelpot ik pēc 2 taktīm.

Teksta saturs prasa pārrunas par klaušu laiku vakara darbiem, „vakarēšanu“, un skalu gaismu.

94. Oktāvas intervalls do^1 - do^2 bērniem jau labi pazīstams. Tagad jādzied tas pats starp re^2 - re^1 . Iepriekš jāatkārtoti dažādi vingrinājumi, kuŗos nāca priekšā kritošā oktāva do^2 - do^1 . 3. takts do^2 pēc re^1 (septima) būs viegli uzņemams, jo atmiņā vēl palicis 1. takts do^2 . Griezt vērību uz atkārtojumiem. Līdz ar re^1 ievēšanu līdz šim lietoto skaņu rindā, šī rinda tagad uzrāda nepārtrauktu pakāpenību no do^1 līdz re^2 . Tekstā griezt sevišķu vērību uz locījumu „ai“ un „ie“ pareizu izrunu, uz ko jau agrāk aizrādīts. Palēns temps; ieelpot pēc 2., 5. un 7. takts (nekādā ziņā pēc vārda „gurdas“!).

95. Šis vingrinājums pirmoreiz noliek līdzās do^1 - re^1 . Tas notiek otrajā balsī, kuŗa imitē oktāvu zemāk pirmo balsi do^2 - re^2 , kas jau bērniem pazīstams. Vingrinājumam perioda forma; 2 daļas, pie kam abas sākas vienādi, beidzas katra savādi. Sevišķa vērība jāpiegriež otrajā daļā 6. taktij, kur sākas atšķirība no pirmās daļas 2. takts (pēdējās 2 astotdaļnotis). 2. un 6. takts jāsalīdzina un rūpīgi jāiestudē, (pieņemot klāt nākošās takts pirmo noti). Tāpat arī otrajā balsī. Pirmoreiz arī sešdaļīga takts: akcenti uz 1. un 4. ceturtdaļas. Temps paātrs; kad melodijas jau droši iestudētas, var dziedāt „uz divi“, t. i. uz katrām trijām ceturtdaļām piesist tikai pa vienam sitienam (uz 1. un 4. ceturtdaļas). Ieelpot pēc 2. (puselpa!), 4., 6. takts (puselpa!). Mīklas atminējums — zirga kājas.

96. Pirmoreiz ievesta punktēta ceturtdaļnots. 1. un 2. taktī pirmās trīs notis rāda, kā jādzied punktētā ar sekojošo astotdaļu: ja pirmās 2 notis savienotu ar lociņu, tad pirmā puse taktī pilnīgi līdzinātos otrajai (kā atsevišķi izrakstīts). Skolniekiem jāsaka: „Dziediet un taktējiet pēdējās 2 notis tāpat, kā pirmās 3, tikai otro noti velciet bez nosaukšanas!“ Takts sitieniem vienam pēc otra jāseko tikpat vienmērīgi, kā parasts pie nepunktētām notīm. Salīdzināt abas daļas vingrinājumā un parādītniecīgo atšķirību. Temps mērens; ieelpot ik pēc 2 taktīm (elpošanas ziņā grūts vingrinājums).

97. Pirmoreiz nepārtraukta gamma no do^1 — do^2 . Takts iedalījuma nav, lai pasvītrotu pakāpenības nepārtrauktību (takts svītras to drusku traucētu). Var dziedāt visādos ātrumos; akcentēt kā $\frac{2}{4}$ vai $\frac{4}{4}$ -takti. Skolēniem pie klāvīatūras vai tās skaidra zīmējuma jāparāda, ka starp baltajiem kauliņiem mi un fa, kā arī si un do nav melnā kauliņa. Tas nozīmē, ka šīs skaņas augstuma ziņā tik tuvas, ka nekādu citu skaņu to starpā vairs neievietō: tas ir p u s t o ņ a at-

statums. Starp visiem citiem baltajiem kauliņiem atrodas pa vienam melnajam, kam citāda skaņa, kas nozīmē, ka šo balto kauliņu skaņas stāv augstāk viena par otru, nekā mi-fa un si-do: tie ir vesēla toņa atstātumi. Jāiegaumē labi tikai pustoņu vietas mi-fa un si-do, jo starp pārējiem visiem veseli toņi.

98. Tautdziesma doriskajā tonkārtā. Vingrināšanās re-mi un do-re savienošanā. Teksts grūts: uz cēzūrām iznāk dziedāt zilbes ar daudziem līdzskaņiem beigās; šie līdzskaņi tomēr jo rūpīgi izrunājami. Saturs prasa pārrunas par līnu plūkšanu, līnu talkām un dziedāšanu tajās. Mērens temps, ieelpošana — pēc 4. takts.

99. Gamma 2-balsīgi, pie kam otrā balss imitē pirmo. 2. balsī pirmoreiz nāk priekšā mazās oktāvas si. Tā savienošana ar do¹ grūtības neradīs, jo ir jau pazīstama si¹-do² savienošana. Vajadzīga liela precīzitāte punktēto nošu izturēšanā. Gammām teksts nav pielikts. Tagad jau skolnieki vecāki, un iepriekšējais kurss būs skolniekos radījis jau tīri mūzikālas intereses. Ieelpot pēc 2. takts (1. balsij), otrajai balsij — 3. taktī pēc nots sol.

100. Vingrinājums kritošajai kvartai sol-re. Salīdzinot pirmo takti, kuras intervalli jau visi pazīstami, ar otro, redzam, ka tās atšķiras viena no otras tikai ar otro sitienu: pirmajā uz tā nots, otrajā — pauze. Varētu teikt, ka otrā takts jādzied tāpat kā pirmā, tikai nots do jādzied iedomās, nedzirdami; tad iznāk, ka pēc sol skan re, tikai ar pauzi starpā. Jāpavingrinās abas notis izdziedāt arī bez pauzes starpā. 4. takts burtiski atkārtoto otro. Jāgriež skolnieku vērība uz to, ka sol¹-re¹ ir tikpat liels intervalls, kā jau pazīstamie do²-sol¹, fa¹-do¹, la¹-mi¹ un re²-la¹. Mīklas atminējums — gailis. Temps mērens, ieelpot pēc ik 4 taktīm (sākumā lēnāk dziedot — pēc 2 taktīm).

101. Še astotdaļnotis savienotas slitām: ja teksta nav, tad karodziņu vietā var vienmēr lietot slitas. Nošu nosaukumus dziedot, katrai notij pretī tomēr iznāk sava zilbe. Pirmoreiz ievestas pastiprinājuma un paklusinājuma zīmes: *cresc.* un *decresc.* Pirmoreiz nāk priekšā (priekšpēdējā taktī) arī gadījums, kur otrajai balsij augstāka nots, nekā pirmajai.

102. Tautas apdziedāšanās dziesma doriskajā tonkārtā. Par apdziedāšanās dziesmām saruna. Vingrināšanās re-mi-fa savienošanā. Paātrs temps, elpa — pēc ik 4 taktīm.

103. Punktētas ceturtdaļnotis.

104. Tautdziesma eoliskajā tonkārtā. Priekšpēdējās takts sākumā droši intonēt (akcentēt!) lielo sekundu la-si starp abām balsīm. Paātrs temps, elpa — pēc 4. un 6. takts.

105. Vingrinājums lielajai krītošajai sekstai si¹-re¹. Trešā takts sākās ar si¹ un beidzas ar re¹ (starp tiem la¹-sol¹); šē si¹ un re¹ jāiegaumē, lai 4. taktī tās varētu pajemt vienu pēc otras tieši. Abas taktis pēc tam atkārtojas (5. un 6. t.). Pārejot no 6. uz 7. takti iznāk dziedāt mazo septimu re¹-do². Tas nav grūti, jo tikai vienu noti priekš tam bij ievadtonis si¹, kas prasīt prasa, lai sekotu do², bez tam 7. un 8. takts ir 1. un 2. takts atkārtojums. Mērens temps, elpa — pēc 2., 6. un 8. takts.

106. Gamma sekvenveidīgi (1. balss).

107. Pirmoreiz nāk priekšā kvinta re¹-la¹ otrajā taktī. Re¹ uztveršana pēc la¹ atvieglota ar to, ka šis re vēl paliek atmiņā no pirmās takts. Der pārrunāt jautājumu, kamdēļ 2. pantam rakstītas atsevišķas notis un vērst uzmanību uz tām notīm, kuŗas 2. pantā citādas (2., 6. un 8. takts): to prasa, kā redzams, teksts. Miksolidiskā tonkārtā. Paātrs temps, elpa — pēc 4. takts.

108. Salikta kadence (IV., V. un I. pak.). Skolniekiem paskaidrojams, ka par kadenci sauc skaņdarbu noslēguma akordus. Kadences vajag dziedāt kā trīsbalstīgu kanonu: visas 3 grupas dzied pēc kārtas 1., 2. un 3. balsi, tikai cita par citu 2 taktis vēlāk. Var arī sākt no apakšas un dziedāt visas balsis pēc kārtas uz augšu. Intonācijas tīrību!

109. Jāņa dziesma friģiskā tonkārtā. Vēl kvintā re-la. Pārrunāt tautas ticējumus par Jāņa nakti vispār un par pārpardes ziedēšanu sevišķi.

110. 6-dalīga takts: labi akcentēt 1. un 4. sitienu. No sākuma piesist katru astotdaļu, bet vēlāk dziedāt ātrākā tempā un piesist tikai 1. un 4. astotdaļu.

111. Pirmajā balsī pirmoreiz kvinta si¹-mi¹. Uztvert to viegli, jo palicis prātā iepriekšējais mi. Abas balsis ļoti patstāvīgas, dažās vietās pirmā zemāka par otro; pirmā balss — jēru meldija, otrā — jēru mātes, katra tamdēļ ar savu tekstu. Ar pilsētas bērniem teksta saturu vajadzēs pārrunāt. Kur elpot, teksts rāda skaidri.

112. Tāda pati kadence kā 108., tikai zemākā tesitūrā (trijskani citos apvērsumos).

113. Kāpjošajā gammas daļā atkārtojas apakšējā, krītošajā — augšējā tonika; akcents vienmēr uz pirmās ceturtdaļas. Vingrinājums stiprina tonālītes izjūtu. Atkārtoto noti tīri intonēt! Uzmanību pie lielās septimas si¹-do¹!

114. Tautdziesma ar plašu skaņu apjomu do¹-mi². Pēdējā skaņa šē sastopama pirmoreiz. Tā kā melodija uz šo mi² ved pakāpeniski (gammveidīgi), tad skolnieki to bez

pūlēm uztvers pareizi. Paātrs temps, elpa — pēc 4. (pus-elpa) un 6. takts.

115. Kadence ar V. pakāpes nepilnu sekundakordu. Intonēt noteikti un tīri sekundu fa-sol starp 2. un 3. balsi!

116. Kad skolniekiem jādzied uz viena sitiena 1 astotdaļa un 2 sešpadsmitdaļas, tad sākumā tiem tieksme visas trīs notis dziedāt vienādā gaŗumā — kā triolē. Šis vingrinājums to grib novērst. Katras takts otrā puse atkārtoto pirmās puses notis, savienojot tikai 2 sešpadsmitdaļas vienā astotdaļā. Bet tā kā pirmā pustakts sadalās 4 daļās tad arī otro skolnieki tīri pēc inercijas sadalīs 4 daļās, nevis trijās (kā tas būtu triolē). Labi akcentēt pirmo noti sitienā!

117. Vingrinājums ar Raiņa tekstu. Vingrināšanās sešpadsmitdaļņošu dziedāšanā tāpat kā iepriekšējā 116. Vingrs temps. Ielpot pēc vārdiem „dārdot“, „spārdot“ un paužu vietās.

118. Sekvencveidīga gamma to pašu sešpadsmitdaļņošu studēšanai.

119. Pirmoreiz nāk priekšā (7. taktī) astotdaļpauze uz sitiena pirmās puses. Lai pareizi šo pauzi izturētu, tad sākumā var likt pauzes vietā dziedāt 2. balss sol, pārejot no tā uz pirmās balss si: tādas 2 astotdaļas uz viena sitiena skolnieki dziedāt māk. Vēlāk šo sol dzied tikai iedomās un si ar balsi uztver īstajā laikā. Tāpat jādara 12. taktī, izturot otrajā balsī astotdaļpauzi. Jāpavingrinās mazās septimas do²-re¹ (9. taktī) uztveršanā, atkārtojot 113. vingr. un izceļot attiecīgo vietu. Iekārtot elpas vietas uz pauzēm un pēc vārdiem „Jancis“ un „dancis“. Taktsmēra maiņa.

120. Kadence ar aizturām. Dziedāt noteikti disonances!

121. Eoliskā tonkārtā. Teodora teksts. Vingrināšanās ¹/₁₆-daļņošu dziedāšanā.

122. Punktētas ceturtdaļas. Sešpadsmitdaļas.

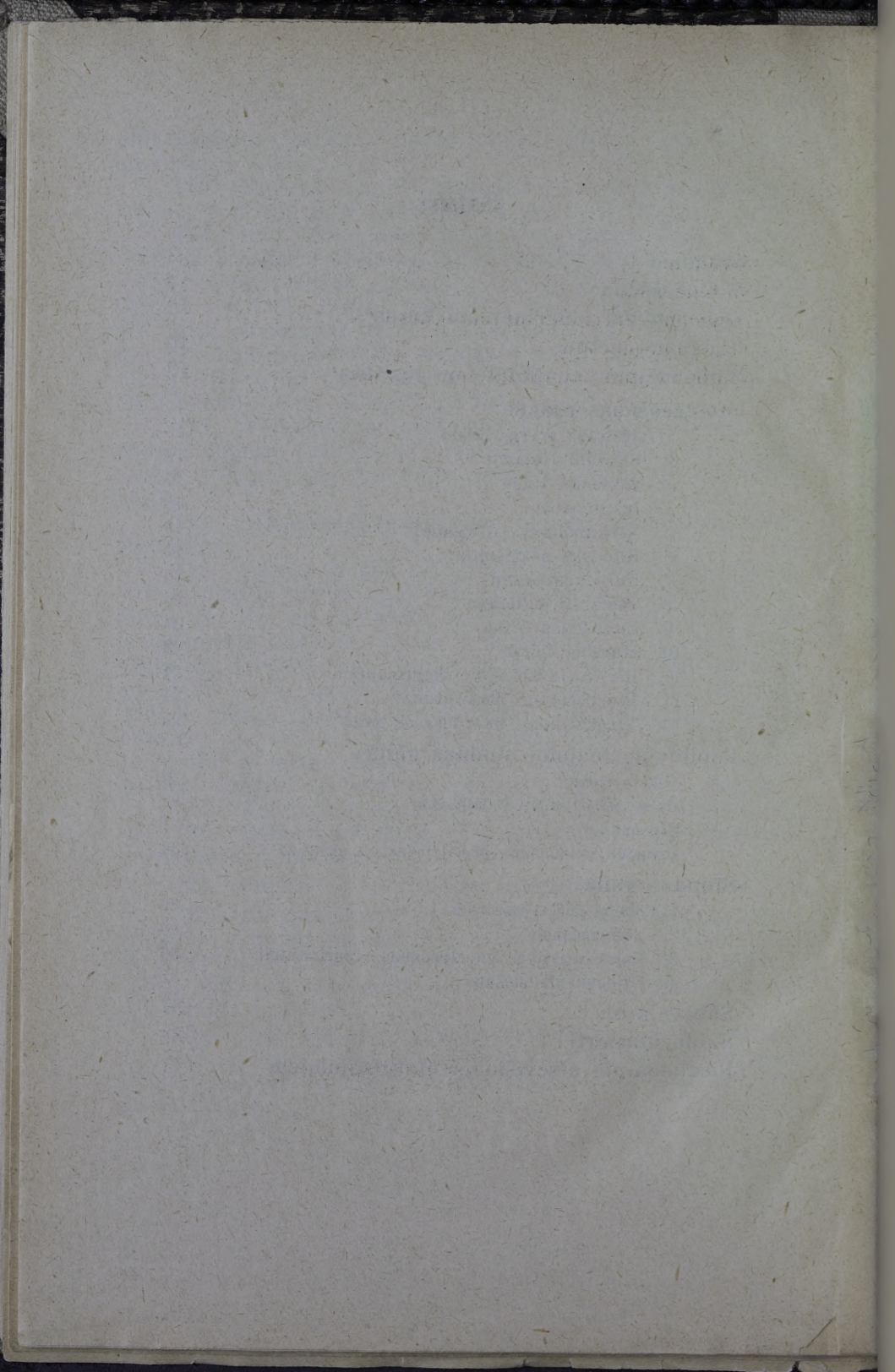
123. Kanons jauktā (²/₄ ³/₄) taktī. Miklas atminējums — grāmata. Izrunāt pareizi „o“ un „au“ locījumos! Neaizmirst akcentēt katrā taktī pirmo sitienu! Lai gan vārdu „gud-ram“ zilbēs dala tā, kā notis iespiests, jāizrunā dziedot tomēr „gu-dram“, „gu-dra“.

124. Kadence ar tonikas kvartsekstakordu un aizturu.

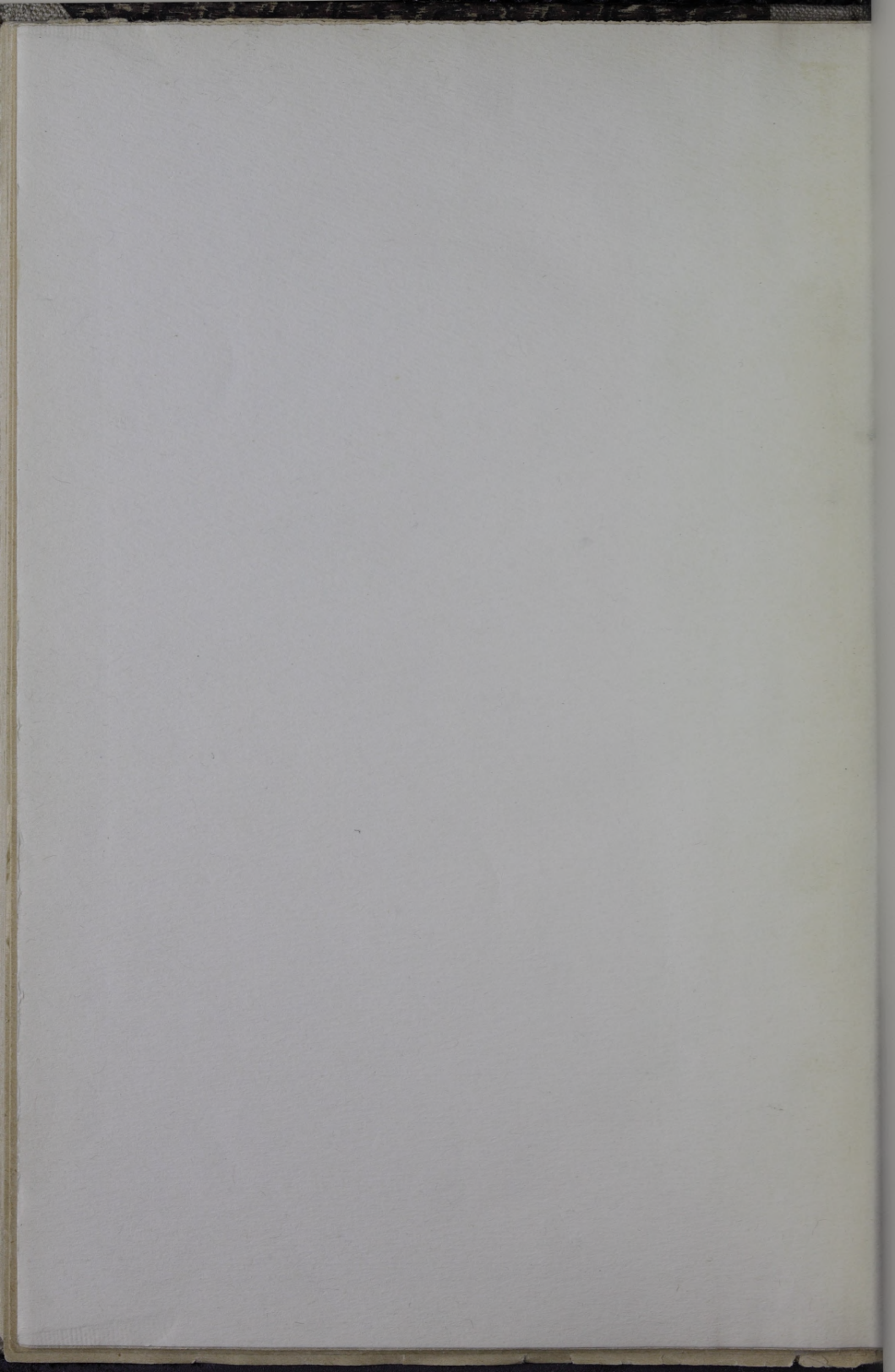
125. Noslēguma vingrinājums, kurā nekas jauns priekšā nenāk. Pakavēties pie tekstā izteiktās pašjāvības uz „pro-tošo, mākošo.“

Saturs.

	L. p.
Ievadam	3
Solfedžēšana	7
Dziesmu vai vingrinājumu kursu?	9
Trijskaņu-metode	10
Vingrinājumu tonālitate un tesitura	13
Solfedžēšanas prakse:	
1. Jāstrādā ar visu klasi	15
2. Stāvoklis dziedot	16
3. Skolotāja balss	17
4. Instrūments	18
5. Vingrinājumu iztīrījumi	19
6. Ritmiskā pakāpenība	19
7. Nošu nosaukumi	20
8. Takts un taktēšana	20
9. Intonācijas trība	21
10. Mūzikas diktāts	22
11. Div- un trīs balsīgie vingrinājumi	24
12. Vingrinājumu atkārtošana	24
13. Vingrinājumu iestudēšanas gaita	25
Papildvingrinājumi stundas gaitā:	
Teksta izruna	26
Balss attīstība un izdaiļošana	28
Elpošana	31
Dziesmu dziedāšana pēc dzirdes un atmiņas	34
Stundas gaita:	
1. Mājas darbu kontrole	36
2. Solfedžēšana	36
3. Balss attīstības un elpošanas vingrinājumi	36
4. Dziesmu dziedāšana	37
Skolas koris	37
Skolu koncerti	38
Piezīmes pie atsevišķiem vingrinājumiem	41

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309028950